

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

49

1 Decembrie 1918 — 1 Decembrie 1988

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

LA MAREA MANIFESTARE POPULARĂ CONSACRATĂ ANIVERSĂRII
A 70 DE ANI DE LA CREAREA STATULUI NAȚIONAL UNITAR ROMÂN

Dragi tovarăși,

Cu prilejul mării noastre sărbători de la 1 Decembrie, cînd se împlinesc 70 de ani de la formarea statului național unitar român, doresc să vă adresez tuturor celor care ați venit la această mare manifestare a Unirii, întregului nostru popor, un salut călduros, cele mai bune urări de succes în toate domeniile! (Urale și aplauze puternice; se scandează: „Ceașescu — P.C.R.!", „Ceașescu și poporul!").

Realizarea statului național unitar, cu 70 de ani în urmă, a reprezentat împlinirea năzuințelor de veacuri ale poporului nostru de a trăi unit, de a munci împreună pentru a-și făuri o viață nouă, mai bună, liberă și fericită. (Urale și aplauze puternice, îndelung repetate).

Acum, cînd aniversăm 70 de ani de la realizarea statului național unitar, putem afirma cu îndreptățită mîndrie că numai socialismul a reușit să asigure ridicarea generală a bunăstării poporului, să asigure întărirea independenței, a suveranității, să infăptuiască năzuințele de veacuri ale poporului nostru la o viață mai bună, liberă, independentă. (Urale și aplauze puternice, prelungite).

Așa cum am declarat cu puțin timp înainte, la încheierea marelui forum democratic, să ne luăm angajamentul de a face totul pentru infăptuirea programelor de dezvoltare economică-socială a patriei!

Să cinstim pe făuritorii statului național unitar român! Să cinstim poporul român — adevăratul făuritor al acestui act istoric, al istoriei patriei noastre în general — cu noi și noi realizări, cu hotărîrea fermă de a realiza neabătut Programul partidului de făurire a societății socialiste, multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism! (Urale și aplauze puternice, îndelung repetate).

Și la această mare manifestare, doresc să asigur pe prietenii noștri de peste hotare, toate statele din Europa și din întreaga lume că poporul român, unit, stăpîn pe destinele sale dorește să trăiască în colaborare și prietenie cu toate popoarele, să-și făurească viața în mod liber, așa cum o dorește!

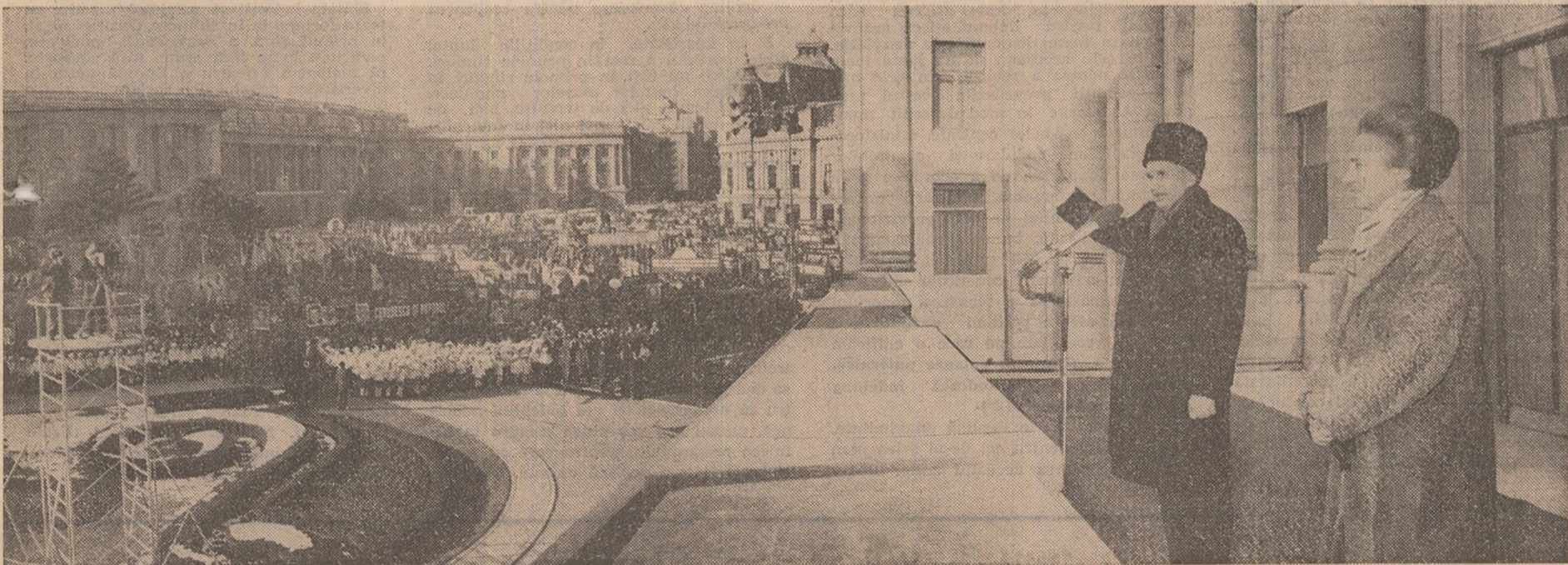
Dorim să conlucrăm pentru pace, pentru dezarmare, pentru o lume mai dreaptă și mai bună! (Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceașescu — pace!").

Vă mulțumesc, dragi tovarăși și prieteni, pentru această mare manifestare consacrată cinstirii proclamării statului național unitar român și vă urez succese tot mai mari în întreaga activitate, multă sănătate și fericire! (Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceașescu — România, stîmna noastră și mîndria!", „Ceașescu să trăiască, România să-nflorească!", „Ceașescu — P.C.R.!", „Ceașescu și poporul!", „Ceașescu — pace!" Într-o puternică unitate de gînd și simțire, toți cei aflați la marea manifestare populară acclamă și ovaționează îndelung pentru Partidul Comunist Român, pentru secretarul său general, președintele țării, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU).

■ Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU la încheierea ședinței comune a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești (paginile 2—3)

■ Din Expunerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU la lucrările comune ale Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, consiliilor și birourilor executive ale organismelor democrației muncitorești-revoluționare și organizațiilor de masă și obștești (paginile 4—5)

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI

la încheierea ședinței comune a Plenei Comitetului Central al Partidului

Stimați tovarăși,

Ședința comună a Plenei Comitetului Central, a conducerilor organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești reprezintă un înalt forum al democrației muncitorești-revoluționare, în care activul și cadrele de bază ale partidului și ale tuturor sectoarelor de activitate au dezbătut cele mai importante probleme ale construcției socialiste din patria noastră și au adoptat, într-o deplină unanimitate, hotărâri privind perfecționarea conducerii întregii activități, în vederea îndeplinirii neabătute a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare fermă a patriei noastre spre comunism! (Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!").

La lucrările înaltului forum democratic au participat peste 4300 de activiști de partid și de stat din toate sectoarele și au luat cuvîntul, în plen și în consiliile organismelor democratice, 342 de participanți, care au analizat, critic și autocritic, activitatea din diferite sectoare, au făcut sute de propuneri și s-au pronunțat pentru perfecționarea muncii tuturor organelor de partid, de stat și ale democrației muncitorești-revoluționare, în concordanță cu noile cerințe ale construcției socialiste din România. (Aplauze puternice, prelungite).

Îată de ce, putem afirma că marele forum democratic — format din cadrele de bază ale partidului, ale statului, ale organismelor democratice și organizațiilor de masă — a devenit o adevărată Conferință Națională, care încheie, într-o deplină unanimitate, dezbaterile largi care au avut loc în partid și în întreaga societate, cu privire la stadiul actual al societății socialiste românești și la perspectivele dezvoltării viitoare a patriei noastre pe drumul socialismului, al îndeplinirii visului de aur — a comunismului! (Aplauze și urale puternice; se scandează: „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu — eroism, România — comunism!").

Lucrările înaltului forum democratic reprezintă expresia unității dialectice dintre conducerea partidului și organele de stat, organismele democratice și organizațiile de masă, sintetizează, într-o formă nouă, rolul conducător al partidului în toate sectoarele, în întreaga noastră societate. (Aplauze puternice, prelungite).

Deplina unanimitate în care s-au desfășurat dezbaterile și s-au adoptat hotărârile și documentele reflectă, de fapt, unanimitatea cu care întregul partid și poporul îndeplinesc neabătut și sint hotărâri de deosebită importanță internă și externă a partidului nostru. (Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceaușescu — P. C. R.!", „Ceaușescu și poporul!").

Acum, la încheierea dezbaterilor, putem afirma cu deplină temei că de necesară a fost organizarea acestei largi dezbateri în partid, în întreaga societate și în cadrul acestui larg forum al cadrelor și activului de bază din toate domeniile de activitate, pentru înțelegerea mai bună a stadiului actual al societății românești și, mai cu seamă, pentru trasarea perspectivelor și căilor de activitate în vederea înaintării ferme a României spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație. (Aplauze și urale puternice, îndelungate).

Dind o înaltă apreciere drumului revoluționar de luptă și muncă, marilor realizări obținute sub conducerea partidului nostru comunist în făurirea orînduirii socialiste, în cadrul forumului s-a evidențiat, cu toată satisfacția, că societatea socialistă românească a ajuns la un înalt stadiu de dezvoltare, care dă perspective minunate pentru îndeplinirea Programului partidului și înaintarea fermă a întregii noastre națiuni spre visul de aur al omînității — deci și al poporului nostru — spre comunism! (Aplauze puternice, urale; se scandează îndelung: „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu, România — stîmna noastră și mindria!").

Trebuie să subliniem, încă o dată, că toate mărețele realizări în construcția socialistă, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, demonstrează justetea liniei generale a partidului nostru, care a aplicat și aplică creator legile obiective, principiile socialismului științific la condițiile și realitățile României.

Toate acestea demonstrează că partidul nostru și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste misiunea istorică, încredințată de popor, că îndeplinirea rolului conducător al partidului reprezintă garanția supremă a mersului neabătut înainte al patriei noastre. (Urale și aplauze puternice; se

scandează îndelung: „Ceaușescu, România — stîmna noastră și mindria!", „Ceaușescu și poporul!").

Pe drept cuvînt s-a subliniat, în același timp, că toate marile realizări obținute sint rezultatul muncii pline de abnegație a clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, a întregului nostru popor, care, într-o deplină unitate, a îndeplinit și îndeplinește neabătut politica internă și externă a partidului și statului nostru.

Îată de ce acum, la încheierea acestor largi dezbateri și a lucrărilor forumului nostru democratic, doresc să adresez, pentru toate aceste mărețe îndepliniri, cele mai calde felicitări clasei noastre muncitoare, țărănimii, intelectualității, întregului popor, împreună cu urarea de noi și noi succese în realizarea programelor de dezvoltare economico-socială, de ridicare a patriei spre noi culmi de progres și civilizație, de bunăstare și fericire, de întărire a independenței și suveranității României! (Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu, România — stîmna noastră și mindria!").

Stimați tovarăși,

În cadrul lucrărilor sale, înaltul forum democratic a dezbătut și aprobat planurile de dezvoltare economico-socială pe anul 1989, care au un rol de importanță deosebită în realizarea celui de-al 8-lea plan cincinal.

Intr-o deplină unanimitate au fost aprobate prevederile planurilor, măsurile în vederea îndeplinirii neabătute a programelor de organizare și modernizare, de normare economico-financiară, de ridicare a calității și nivelului tehnic al producției, de creștere a productivității muncii, a eficienței economice în toate sectoarele.

Pe drept cuvînt, s-a acordat o atenție deosebită activității privind dezvoltarea relațiilor economice internaționale și realizarea în cele mai bune condiții a planului de export pe acest an, pe anul viitor și pe întregul cincinal.

Este necesar să punem în centrul activității ridicarea continuă a calității și a nivelului tehnic al produselor, să facem astfel încît, în cincinalul următor, produsele românești să ocupe un loc de frunte, și, în multe domenii, să fie pe primul plan din punct de vedere al calității și nivelului tehnic. Disponem de o minunată clasă muncitoare, cu o înaltă pregătire, de buni tehnicieni, de ingineri, de oameni de știință; avem o puternică bază materială, o industrie modernă. Avem, deci, tot ceea ce e necesar pentru a realiza o producție de înaltă calitate, competitivă cu cele mai bune pe plan mondial — și trebuie să realizăm aceasta! (Aplauze puternice, prelungite).

Se poate spune că întregul forum democratic a subliniat necesitatea creșterii mai puternice a rolului cercetării, a științei, în toate sectoarele, a perfecționării activității de învățămînt, de ridicare continuă a nivelului profesional, tehnic, științific, cultural al tuturor cadrelor, al tuturor oamenilor muncii.

Cu deplină temei s-a subliniat că, numai pe baza celor mai noi cerceri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii universale, se poate asigura îndeplinirea neabătută a planurilor și programelor de dezvoltare economico-socială, de ridicare continuă a patriei noastre pe noi culmi de progres, de creștere continuă a nivelului de trai, material și spiritual, al poporului.

Intr-o deplină unanimitate a fost adoptat programul privind autoconducerea și autoaprovizionarea, care asigură baza materială pentru îmbunătățirea aprovizionării în toate domeniile de activitate.

Acum este necesar să fie luate toate măsurile pentru a realiza, în cele mai bune condiții, prevederile acestui program. Aș atrage în mod deosebit atenția tuturor organelor centrale, ministerelor, consiliilor populare și comitetelor județene de partid, de a acorda o grijă deosebită, permanentă, realizării prevederilor programului de autoaprovizionare centrală și locală, bunei aprovizionări a populației în spiritul politicii partidului nostru, în care omul constituie obiectivul central, bunăstarea și fericirea poporului reprezintă esența politicii partidului, a societății socialiste pe care o edificăm în România. (Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!").

Prin adoptarea, în deplină unanimitate, a orientărilor pentru cel de-al 9-lea plan cincinal și pentru deceniul anilor 1991—

2000 și, în unele domenii, și pentru primul deceniu al secolului al XXI-lea, dispunem de minunate perspective privind dezvoltarea continuă a patriei noastre, de îndeplinire neabătută a Programului partidului, de ridicare a României la un nivel tot mai înalt de civilizație. Tot ceea ce am realizat pînă acum, hotărîrea fermă de a întări proprietatea socialistă — de știință și cooperativă — de a perfecționa activitatea ideologică, politico-educativă, de formare a omului nou, de creștere a rolului partidului ca forță politică conducătoare — centrul vital al întregii națiuni — dau garanția că tot ceea ce ne propunem se va realiza prin munca unită a întregului nostru popor.

Acum este necesar să trecem cu toată hotărîrea la activitatea organizatorică, politică, în vederea îndeplinirii în viață a planurilor și programelor, a orientărilor de largă perspectivă pînă în anul 2000!

Perfecționarea conducerii tuturor sectoarelor de activitate impune, ca o necesitate vitală, buna funcționare a organismelor democratice muncitorești-revoluționare. Totodată, aceasta impune ca fiecare activist al partidului și al statului, cadrele din toate domeniile să acționeze, în orice împrejurări, în spiritul înaltei răspunderi revoluționare, să pună pe primul plan respectarea și îndeplinirea neabătută a hotărîrilor partidului, a legilor țării, întărirea continuă a legalității, a ordinii și disciplinei, în toate sectoarele de activitate. (Aplauze puternice, prelungite).

Se impune să acționăm cu toată fermitatea în vederea aplicării neabătute a principiului eticii și echității socialiste, să creăm un larg curent de masă pentru a munci și a trăi în spirit revoluționar, în spirit comunist! (Vii și puternice aplauze).

De asemenea, este necesar să acționăm cu toată hotărîrea în direcția perfecționării conducerii societății, pe baza planului național unic de dezvoltare a tuturor sectoarelor de activitate.

Reglementarea producției, a prețurilor și a altor domenii nu poate fi lăsată la voia întâmplării, nu poate fi lăsată să fie reglementată de cerințele sau jocul pieței!

Apariția unor greutăți în dezvoltarea socialistă nu trebuie să ducă în nici un fel la panică, la pierderea încrederii în forțele clasei muncitoare, ale poporului, în socialism. Acțiunea pentru perfecționarea continuă a socialismului presupune să mergem înainte, nu înapoi. La forme capitaliste! Este necesar să pornim întotdeauna de la întărirea rolului clasei muncitoare, a alianței muncitorilor cu țărănimea, cu intelectualitatea, cu toți oamenii muncii, cu întregul popor, deoarece numai în asemenea împrejurări clasa muncitoare, socialismul se vor putea afirma cu întreaga lor forță! (Vii și puternice aplauze). Numai în asemenea împrejurări partidul își poate îndeplini în cele mai bune condiții misiunea sa de conducere a măreței opere de făurire a socialismului și comunismului!

A fi revoluționar, a fi comunist înseamnă a fi întotdeauna în primele rînduri ale luptei împotriva vechiului, a tot ce s-a perimat și nu mai corespunde noii etape de dezvoltare, înseamnă a acționa cu toată fermitatea pentru promovarea noului, a spiritului și concepției revoluționare în toate domeniile de activitate!

Doresc să subliniez încă o dată necesitatea perfecționării și întăririi continue a rolului partidului ca forță politică conducătoare — centrul vital al întregii națiuni.

Trebuie să avem permanent în vedere că partidul poartă — și trebuie să poarte — deplina răspundere pentru realizarea programului său.

Și în ilegalitate, în condițiile luptei grele, partidul a fost în primele rînduri. Comuniștii au fost în primele rînduri în organizarea luptelor maselor populare, nu s-au temut nici de temnițe, nici de lagăre, nu au dat înapoi nici în fața plutonului de execuție, au acționat ca revoluționari ce trebuie să îndeplinească ideile mărețe pentru care s-au înrolat în rîndurile partidului comunist, în rîndurile celor ce și-au propus — prin lupta lor — să realizeze o nouă orînduire socială.

Cu atît mai mult, în condițiile cînd partidul reprezintă forța conducătoare și și-a asumat conducerea în societate împreună cu întregul popor, partidul, comuniștii trebuie să fie în primele rînduri, să nu se dea înlături de la nici o greutate, pentru că numai așa își vor îndeplini misiunea, numai așa vor putea asigura îndeplinirea programului pentru care au luptat și luptă, într-o deplină unitate. (Aplauze

și urale puternice; se scandează îndelung: „Ceaușescu și poporul!").

Stimați tovarăși,

Întregul nostru popor aniversază, anul acesta, la 1 Decembrie, împlinirea a 70 de ani de la Unirea Transilvaniei cu țara și formarea statului național unitar român. Această măreață victorie a luptei îndelungate a reprezentat împlinirea năzuințelor de veacuri ale întregului nostru popor. (Aplauze puternice, prelungite).

Însăși natura — care de mii de ani asigură existența pe aceste meleaguri a poporului român —, soarele însuși, a ieșit astăzi zîmbitor, să participe împreună cu poporul nostru, la această mare sărbătoare, dorind, parcă, să sublinieze că nu a fost cetățean român care să nu dorească unitatea statului nostru național! (Aplauze și urale puternice; se scandează „Ceaușescu și poporul!").

De la tribuna înaltului forum democratic, aducem un cald omagiu tuturor celor care au contribuit, prin activitatea și jertfa lor, la realizarea statului național unitar. Încă o dată, doresc să aduc, în primul rînd, cel mai înalt omagiu întregului nostru popor, adevăratul făuritor al istoriei, al prezentului și viitorului națiunii noastre, garanția construirii cu succes a socialismului și comunismului în România! (Aplauze și urale puternice; se scandează: „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu—P.C.R.!").

Este adevărat că orînduirea burghezo-mosierească nu a soluționat problemele fundamentale ale dezvoltării societății românești conform cerințelor participanților de la Alba Iulia, ale întregului popor. Realizarea deplinei egalități în drepturi, dezvoltarea forțelor de producție și ridicarea nivelului de trai, material și spiritual, al poporului s-au îndeplinit numai odată cu făurirea societății socialiste în patria noastră, ceea ce demonstrează, încă o dată, că numai și numai în condițiile lichidării exploatarei și asupririi, în condițiile în care poporul devine cu adevărat stăpîn pe destinele sale, se pot îndeplini, în cele mai bune condiții, năzuințele de bunăstare, de libertate, independență și fericire ale întregii națiuni! (Vii și puternice aplauze).

La cea de-a 70-a aniversare a formării statului național unitar român, să facem legămînt că vom acționa cu întreaga răspundere față de interesele poporului, pentru întărirea continuă a independenței și suveranității României, pentru dezvoltarea tot mai puternică a forțelor de producție, a științei, culturii, învățămîntului, pentru formarea omului nou — constructor conștient al socialismului și comunismului — că vom acționa întotdeauna pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru măreția României, în societatea comunistă! (Aplauze și urale puternice, se scandează: „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu—P.C.R.!").

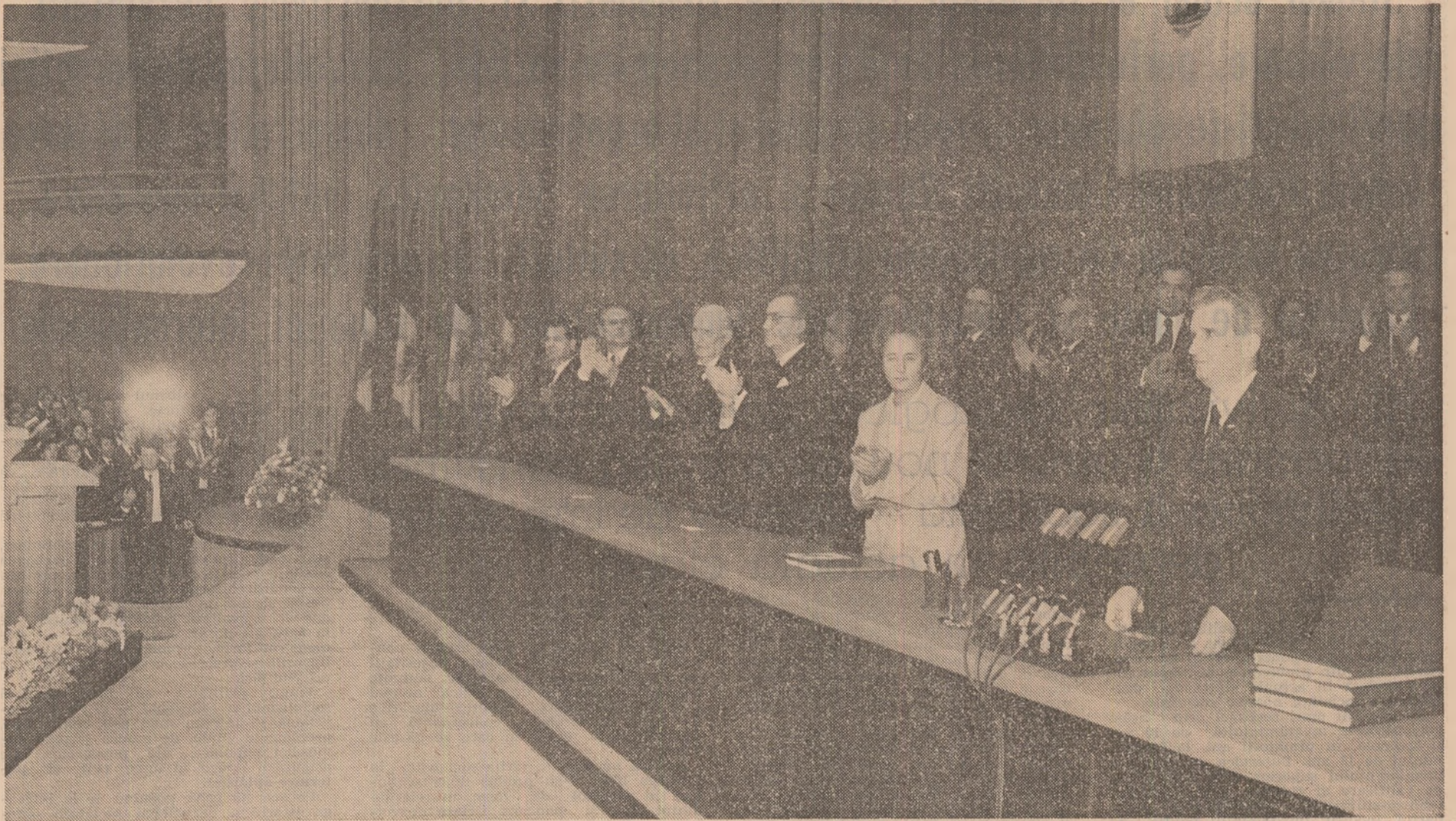
Stimați tovarăși,

Pornind de la aprobarea unanimă a politicii internaționale a partidului și statului nostru, doresc încă o dată să asigur pe prietenii noștri de peste hotare, toate popoarele și statele europene și din întreaga lume, că România socialistă va acționa și în viitor, cu toată fermitatea, pentru dezvoltarea colaborării cu toate statele, fără nici o deosebire, pe baza principiilor deplinei egalități în drepturi, a respectului independenței și suveranității, neamestecului în treburile interne și respectarea dreptului fiecărui popor la dezvoltarea liberă, independentă, așa cum o dorește. (Aplauze puternice, prelungite).

Sîntem hotărîți să participăm activ, cu toate forțele, la înfăptuirea dezarmării și, în primul rînd, a dezarmării nucleare, pentru o lume fără arme, fără războaie, să acționăm pentru o Europă unită în diversitatea orînduirii sociale, pentru o nouă ordine economică internațională. Împărțită în mai multe grupări, Europa nu și poate îndeplini misiunea sa. Este necesară o Europă unită în diversitatea orînduirii sociale, a concepțiilor filozofice și politice, o Europă a națiunilor libere, independente, care să acționeze într-o deplină unitate pentru progresul economico-social, pentru dezarmare, pentru pace, pentru o lume mai dreaptă și mai bună. (Vii aplauze). Numai o Europă unită poate avea un rol important și poate să aducă o contribuție mai însemnată la soluționarea marilor probleme ale vieții mondiale, la realizarea unei lumi în care fiecare națiune să se dezvolte corespunzător voinței sale, a unei lumi a progresului, păcii și colaborării! (Urale și aplauze îndelungate; se scandează „Ceaușescu și poporul!").

NICOLAE CEAUȘESCU

Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești

Doresc, de asemenea, să reafirm hotărârea țării noastre de a acționa și în viitor, cu toate forțele, pentru întărirea unității și solidarității tuturor țărilor socialiste. Trebuie să avem permanent în vedere că numai împreună, într-o deplină solidaritate, putem să făurim socialismul, iar noi, în România, putem să înfăptuim Programul partidului nostru. Singur, nici un popor — deci nici poporul nostru — nu poate să aibă siguranța mersului înainte, a victoriei socialismului. Socialismul nu poate fi decît rodul luptei unite a tuturor forțelor, a tuturor popoarelor ce au pășit pe calea socialismului, a oamenilor de pretutindeni care doresc o lume mai bună, o lume a dreptății sociale. (Aplauze și urale puternice, prelungite).

Iată de ce solidaritatea și colaborarea constituie o cerință obiectivă a dezvoltării pe calea socialismului și comunismului!

Să realizăm aceasta pornind de la principiile unei unități noi, ale egalității, ale respectării dreptului fiecărui partid și popor de a aplica legițile generale, socialismul științific, corespunzător condițiilor din fiecare țară! Să realizăm o puternică unitate bazată pe națiuni libere, socialiste și independente, în care fiecare construiește socialismul cu poporul și pentru popor! (Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!”).

De asemenea, este necesar să acționăm și în continuare pentru întărirea colaborării și solidarității cu partidele comuniste și muncitorești, cu partidele socialiste și social-democrate, cu alte forțe democratice și progresiste, deoarece — și pe plan internațional mai larg — nici un partid nu poate merge singur în marea luptă pentru progres, pentru pace, pentru victoria noii orinduirii sociale. Unitatea mișcării comuniste și muncitorești, pe principii noi, de egalitate, constituie și acum, ca și în trecut, o necesitate vitală, o lege a dezvoltării economico-sociale, a mersului înainte spre socialism.

Lozincă lansată de făuritorii socialismului științific, „Proletari din toate țările, uniți-vă!”, continuă să fie actuală. Este adevărat, ea trebuie să capete acum un caracter mult mai larg, să se adreseze atît proletariatului, dar și țăranilor, intelectualilor, popoarelor asuprite de pretutindeni, tuturor celor care doresc o viață mai dreaptă și mai bună, care doresc pacea, de a se uni într-un mare front al libertății și progresului, al luptei pentru o lume fără arme, fără războaie, o lume

a dreptății sociale și naționale. (Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu — Pace!”).

Încă o dată, doresc să reafirm încrederea și convingerea poporului nostru că, deși situația mondială continuă să fie complexă și gravă, în lume sînt suficiente forțe care, acționînd unite, pot schimba cursul evenimentelor, pot impune o politică nouă, o nouă gândire în toate domeniile, pot impune dezarmarea, pacea, respectarea dreptului fiecărei națiuni la o viață mai bună, liberă, independentă, pot asigura conviețuirea în pace a întregii omeniri! (Aplauze și urale puternice, prelungite).

Înceind lucrările marelui nostru forum democratic să ne luăm angajamentul de a nu precupeți nici un efort și de a face totul pentru înfăptuirea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare fermă spre visul de aur, spre comunism! (Aplauze și urale puternice, se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism!”).

Să întîmpinăm cea de-a 45-a aniversare a revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, Congresul al XIV-lea al partidului cu noi și noi realizări în toate domeniile de activitate! (Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!”, „Ceaușescu — P.C.R.”).

Încă o dată, doresc să subliniez că se impune să acționăm cu toată hotărârea pentru perfecționarea și ridicarea nivelului activității ideologice, politice, științifice, educative, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului. Să educăm tineretul, întregul nostru popor în spiritul luptei și abnegației revoluționare, de a nu se teme și de a nu da înapoi în fața nici unor greutăți!

Aș dori, și în acest cadru, să repet unele versuri pe care le-am mai spus în alte împrejurări:

„Ceî ce se luptă murmurînd,
De s-ar lupta și-n primul rînd
Ei tot atît de buni ne par
Ca orișicare laș fugar.
Murmurul azi, și orișicînd
E plînsul în zădar”.

Avem nevoie de luptători revoluționari, nu de oameni care se tînguie, cărora le este teamă de luptă și de greutăți. Comunistii nu au dat înapoi în fața nici unei greutăți și sînt hotărîți să facă totul pentru a asigura victoria socialismului și comunismului în România! (Aplauze și

urale puternice, prelungite; se scandează „Ceaușescu — P.C.R.”, „Ceaușescu și poporul!”).

Trăim în alte împrejurări istorice, în care poporul este stăpîn pe destinele sale, dar spiritul de luptă, de sacrificiu nu trebuie și nu poate să dispară. Dimpotrivă, el trebuie să devină tot mai puternic, pentru a asigura înfrîngerea oricăror greutăți și înaintarea fermă spre visul de aur.

Comuniștii, revoluționarii, trebuie să acționeze în orice împrejurări cu îndrăzneală și fermitate, să asigure înfrîngerea oricăror greutăți.

Pornim — după cum am menționat în Expunerea mea — la un drum nou, lung, de muncă și luptă, la un drum glorios. Să facem astfel încît, prin munca unită a întregului popor, sub conducerea partidului, să-l străbatem într-un timp cit mai scurt și cu rezultate cit mai bune și să ajungem la cele mai înalte piscuri, la realizarea visului de aur — societatea comunistă! (Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.”, „Ceaușescu — eroism, România — comunism!”).

Pe baza hotărîrilor pe care le-am adoptat, în deplină unanimitate, nu pornim la un marș triumfal, ci la un drum de luptă și muncă revoluționară.

Să întărim continuu unitatea partidului, spiritul revoluționar, unitatea întregului popor — acestea reprezentînd garanția victoriei în lupta pentru socialism, pentru comunism! (Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!”, „Ceaușescu — P.C.R.”).

Subliniez, încă o dată, necesitatea de a acționa în toate împrejurările ca adevărați revoluționari, în spiritul înaltei răspunderi față de partid, față de popor, față de cauza socialismului și comunismului, față de independența și suveranitatea României! (Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceaușescu — P.C.R.”, „Ceaușescu și poporul!”).

Imi exprim deplina convingere că toți participanții la lucrările înaltului nostru forum democratic, întregul activ de partid și de stat, toți oamenii muncii, întregul nostru popor, vor acționa într-o deplină unitate și vor asigura realizarea în cele mai bune condiții a tuturor planurilor și programelor de dezvoltare a patriei noastre. La sfîrșitul acestui cincinal, la sfîrșitul celui de-al 9-lea cincinal și, mai cu seamă, în anul 2000 vom putea să pri-

vim cu îndreptățită mindrie și să afirmăm că ceea ce ne-am propus în 1988, în ajunul celei de-a 70-a aniversări a creării statului național unitar, s-a realizat, că la cea de-a 80-a aniversare a statului național unitar și la 400 de ani de la unirea de către Mihai Viteazul a țărilor românești, România va fi o țară puternic dezvoltată, socialistă, ridicată pe înaltele piscuri, înaintînd spre visul de aur — spre comunism! (Urale și aplauze puternice; se scandează îndelung: „Ceaușescu și poporul!”, „Ceaușescu — eroism, România — comunism!”).

Deși mai avem o lună pînă la încheierea acestui an și începerea noului an, doresc să vă adresez tuturor, întregului activ de partid și de stat, întregului nostru popor, cele mai bune urări, precum și urarea ca anul 1989 să aducă noi și noi satisfacții, noi și noi împliniri în toate domeniile, să ducă la ridicarea continuă a bunăstării și fericirii întregii noastre națiuni! (Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceaușescu — la mulți ani!”).

Adresez tuturor participanților la înaltul forum democratic, întregului nostru popor, urarea de noi și noi succese în toate domeniile, multă sănătate și fericire! (Urale și aplauze puternice; se scandează îndelung: „Ceaușescu — P.C.R.”, „Ceaușescu și poporul!”).

Declar închise lucrările marelui nostru forum democratic.

Trăiască Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare, centrul vital al națiunii noastre socialiste! (Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceaușescu — P.C.R.”, „Ceaușescu și poporul!”).

Glorie marelui nostru popor, liber și independent! Viață veșnică — în fericire, în comunism! (Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceaușescu și poporul!”, „Ceaușescu — eroism, România — comunism!”).

Să triumfe pacea și colaborarea între toate popoarele lumii! (Urale și aplauze puternice, prelungite. Se scandează îndelung: „Ceaușescu — P.C.R.”, „Ceaușescu și poporul!”, „Ceaușescu — Pace!”, „Stîmna noastră și mindria — Ceaușescu, România!”).

Toți cei prezenți în sală se ridică în picioare și ovaționează îndelung, într-o atmosferă de puternică însuflețire și strînsă unitate, pentru Partidul Comunist Român, pentru secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU!

Din

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

cu privire la

Stadiul actual al societății socialiste românești și perspectivele dezvoltării sale viitoare, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare; rolul statului și al organismelor democratice. Creșterea rolului Partidului Comunist Român și activitatea ideologică, politico-educativă, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare. Raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale

XI. Activitatea ideologică, politico-educativă, de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, socialistă – obiectiv de importanță deosebită în actuala etapă

Stimați tovarăși,

Activitatea ideologică, politico-educativă, de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, socialistă constituie una din problemele de importanță deosebită în actuala etapă de dezvoltare a societății noastre socialiste.

Am obținut mari realizări prin însăși generalizarea învățământului de 10 ani și trecerea, în următorii ani, la învățământul de 12 ani. Puternica dezvoltare a învățământului superior, diferitele forme de calificare și ridicare a cunoștințelor tehnico-științifice, învățământul de partid, inclusiv învățământul politic de masă – care cuprinde milioane de membri de partid și nemembri de partid – au avut și au un mare rol în întreaga activitate de ridicare a cunoștințelor, a nivelului general de cunoaștere al activiștilor și tuturor oamenilor muncii.

Cu toate acestea, așa cum am arătat în Tezele din aprilie, s-a produs o anumită rămânere în urmă a nivelului general, ideologic, politico-educativ, față de dezvoltarea forțelor și relațiilor de producție, a societății noastre socialiste, în ansamblu.

Dacă în primii ani ai construcției socialiste, activitatea politico-educativă, de propagandă a avut un rol foarte însemnat în mobilizarea maselor populare, a întregului popor pentru învingerea greutăților și asigurarea mersului înainte al țării, treptat, această activitate a slăbit într-o anumită măsură.

Au fost concentrate eforturile în infăp-

tuirea programelor de dezvoltare a forțelor de producție, a științei, a tehnicii, de dezvoltare generală a patriei și, într-o anumită măsură, a început să fie subapreciată activitatea politico-educativă de ridicare a conștiinței revoluționare a comunistilor, a membrilor organizațiilor de masă și obștești, a maselor populare în general.

Deși încă la Congresul al IX-lea, în raportul prezentat s-a subliniat necesitatea intensificării activității ideologice, pentru a înțelege mai bine marile transformări ce au loc, schimbările din societate, pentru stabilirea obiectivelor și elaborarea politicii partidului nostru în raport de aceste realități, pe parcurs nu putem spune că s-a făcut totul în această privință. S-a creat o anumită concepție greșită după care, având în vedere că am obținut realizări remarcabile, nu ar mai trebui să desfășurăm o largă propagandă și activitate politico-ideologică.

Programul ideologic al partidului, din 1962, a atras atenția asupra unor probleme ideologice, teoretice, asupra unor probleme deosebite pentru activitatea noastră educativă. Această necesitate nu a fost însă bine înțeleasă și nu s-a acționat, cu toată hotărârea, în spiritul tezelor istorice și al orientărilor generale pentru activitatea partidului în noua etapă de dezvoltare a societății noastre.

Avem rezultate bune în activitatea literară, artistică, în arta plastică, în muzică, teatru, în toate sectoarele muncii politico-educative și culturale. Cu toate acestea, nu putem fi pe deplin mulțu-

miți cu nivelul general al operelor și lucrărilor realizate în diferite sectoare ale activității cultural-artistice.

Mă refer succint la toate acestea pentru a atrage atenția asupra necesității de a lichida rapid minusurile, anumite rămăneri în urmă și de a ridica nivelul activității ideologice, politico-educative în toate sectoarele, în concordanță cu cerințele noii etape în care se găsește România.

În țara noastră, în țările socialiste, în întreaga lume s-au produs mari schimbări în raportul de forțe, în relațiile dintre clase și popoare. Urișa dezvoltare a științei, a tehnicii, lărgirea orizontului de cunoaștere generale în toate domeniile pun la ordinea zilei analiza științifică a problemelor actuale și dezvoltarea, pe această bază, a principiilor socialismului științific, a concepției generale materialist-dialectice despre lume.

Nu se poate apela la citate și teze elaborate în altă etapă istorică. Legile obiective generale, principiile socialismului științific nu reprezintă o dogmă ci o călăuză în dezvoltarea, în noile condiții, a teoriei revoluționare în strinsă legătură cu noua etapă, cu noile realități, păstrând însă permanent concepția și spiritul revoluționar în întreaga activitate.

În activitatea noastră ideologică trebuie să dăm un răspuns clar problemelor esențiale ale socialismului, ale contradicțiilor dintre capitalism și socialism, ale contradicției dintre „lumea a treia” și țările capitaliste dezvoltate. Să punem cu putere în evidență fap-

tu că, deși capitalismul mai dispune de mari resurse și forțe, el s-a dovedit incapabil de a soluționa problemele fundamentale ale oamenilor, ale popoarelor, ale păcii.

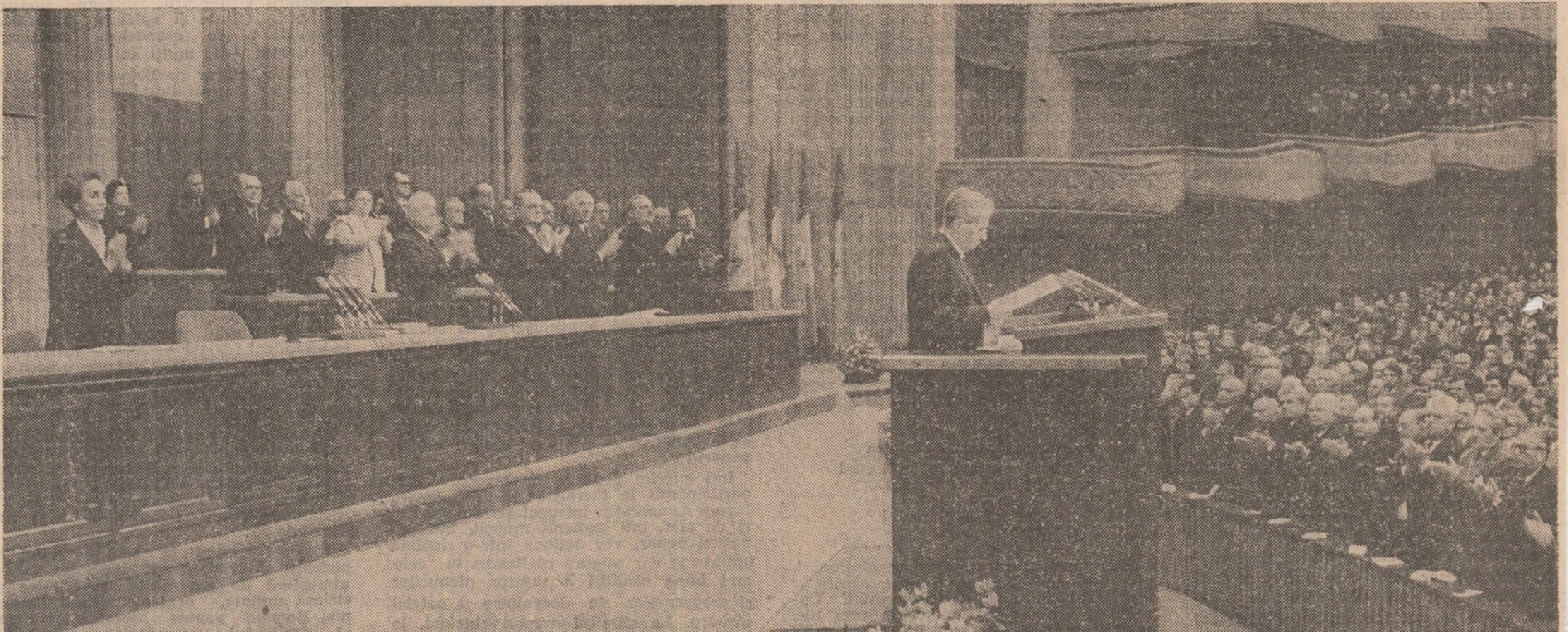
Să nu uităm în nici o împrejurare că orinduirea capitalistă va trebui să facă loc noii orinduirii sociale socialiste. Aceasta reprezintă o lege a dezvoltării omenirii!

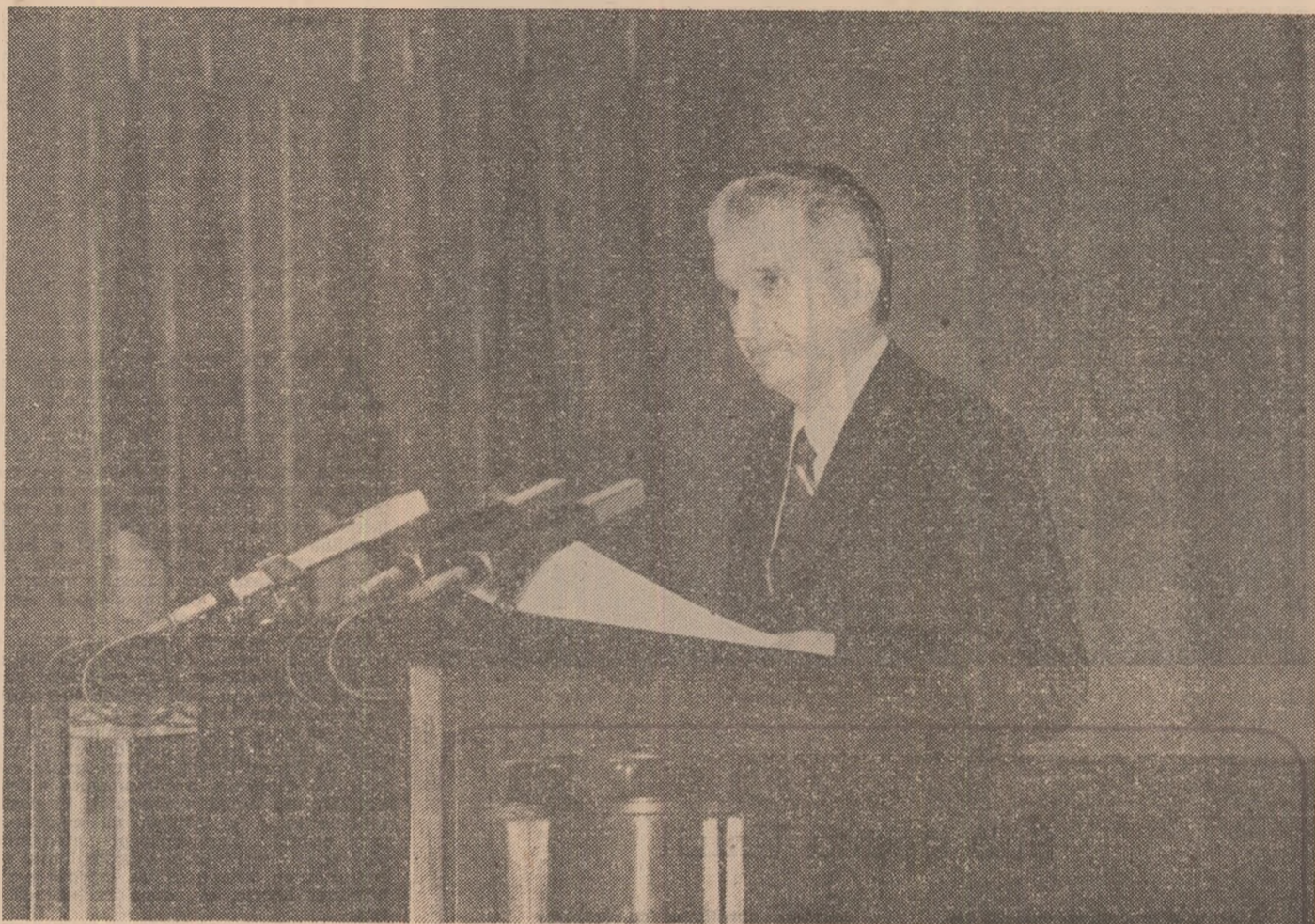
În același timp, trebuie să subliniem, cu toată puterea că, într-o perioadă scurtă, socialismul – care s-a realizat în condiții diferite de la o țară la alta, ținând seama de nivelul în general redus de dezvoltare economico-socială de la care au pornit aceste țări – a demonstrat forța, vitalitatea sa, cu toate lipsurile și greșelile care au avut loc în diferite țări.

Viața, realitatea au demonstrat că socialismul a soluționat – și poate soluționa – într-un mod nou, mai bine, problemele vitale, de muncă și viață ale maselor populare, ale popoarelor, ale asigurării păcii în lume. (Vii și puternice aplauze).

Pe această bază, pornind de la întreaga istorie a dezvoltării societății omenirii, să punem cu putere în evidență faptul că trecerea omenirii spre socialism reprezintă singura cale pentru soluționarea problemelor complexe ale lumii contemporane, pentru progresul social, pentru bunăstarea popoarelor, pentru o politică de pace, de colaborare egală între toate națiunile lumii! (Aplauze puternice, prelungite).

Este necesar să se sublinieze, totodată, că trecerea pe calea socialistă, într-o țară sau alta, trebuie să se realizeze corespunzător nivelului de dezvoltare și condițiilor din fiecare țară, că nu există și nu poate exista un anumit „model” în această privință, că există principii, legități general valabile, de care trebuie să se țină însă neapărat seama, că socialismul nu poate fi decât rezultatul luptei clasei muncitoare, al forțelor revoluționare, progresiste, al fiecărui popor, și că nu poate fi impus din afară, așa cum trebuie să subliniem, totodată, că nu este posibil să fie oprit, pe calea

contrarevoluției. Nimeni nu poate împiedica mersul victorios înaintea al popoarelor spre societatea fără clase, spre socialism, spre comunism! (Aplauze puternice, prelungite).

Nimeni nu poate opri în loc istoria, înaintarea fermă a omenirii pe calea progresului, a făuririi unei lumi mai drepte și mai bune, în care fiecare popor să se dezvolte în mod liber și independent, așa cum dorește, fără nici un amestec din afară!

Se impune o analiză temeinică cu privire la acțiunea legilor obiective în dezvoltarea generală și în condițiile concrete ale construcției socialiste, ale realităților dintr-o țară sau alta. În acest cadru, trebuie să subliniem cu toată tăria că nu este posibil să lăsăm dezvoltarea socialistă la voia întâmplării, că perfecționarea construcției socialiste, aplicarea legilor obiective, a principiilor autogestivității, autoconducerii, autofinanțării trebuie să ducă nu la slăbirea sau diminuarea rolului proprietății întregului popor și cooperatiste, ci la întărirea rolului acestora.

Se impune să analizăm temeinic problemele cointeresării materiale, împletirii juste a intereselor generale cu interesele particulare, pornind de la necesitatea asigurării dezvoltării generale a societății — premisă hotărâtoare pentru ridicarea nivelului de trai, pentru ca interesele fiecărui om al muncii, ale fiecărui cetățean să poată fi satisfăcute în strinsă legătură cu dezvoltarea generală.

Este, de asemenea, necesar să subliniem cu putere faptul că socialismul se construiește în condiții diferite de la o țară la alta, în conformitate cu realitățile din fiecare țară, că aceasta impune o bună înțelegere și aplicare în viață a legilor generale, pornind de la relația dialectică dintre general și particular, de la aplicarea și perfecționarea principiilor socialiste de proprietate și de cointeresare materială. Orice perfecționare a principiilor economice, a conducerii economico-sociale trebuie să asigure dezvoltarea pe baze socialiste a societății, să nu deschidă în nici un fel calea spre forme capitaliste, care nu pot decât să afecteze grav dezvoltarea viitoare, construcția socialismului, bunăstarea popoarelor și independența lor.

Sunt multe probleme teoretice asupra cărora cadrele noastre de partid și de stat, cele din domeniul activității ideologice, al științelor sociale, cadrele de bază ale partidului și întregul nostru partid trebuie să se concentreze și să se angajeze cu toate forțele în studierea și înțelegerea lor justă, în dezvoltarea, în noile condiții, a teoriei și practicii construcției socialiste.

Cu cât nivelul ideologic-teoretic va fi mai ridicat, cu cât vor fi mai bine înțelese schimbările din societate și lume, cu atât mai mult se vor dezvolta conștient și spiritul revoluționar de acțiune, activitatea organizatorică, practică, în realizarea politicii generale.

Să facem astfel încât, într-o perioadă scurtă, activitatea teoretică, ideologică să se transforme într-o puternică forță care să lumineze, asemenea soarelui strălucitor, calea spre comunism, spre o lume în care oamenii vor fi pe deplin stăpâni pe destinele lor! (Vii și puternice aplauze și urale; se scandează „Ceaușescu și poporul!”).

Stimați tovarăși,

Este necesar să intensificăm activitatea politică, educativă, culturală, de ridicare a conștiinței revoluționare a tuturor oamenilor muncii, să punem în evidență noile și noile cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general, pornind de la concepția științifică despre lume și viață — materialismul dialectic și istoric. Să perfecționăm activitatea învățămîntului atât din punctul de vedere al cunoștințelor generale, tehnico-științifice, cât și al concepției revoluționare despre lume și viață! Să îmbunătățim activitatea învățămîntului de partid, a învățămîntului de masă, să creăm noi forme de dezvoltare a cunoștințelor științifice despre lume și viață.

Trăim într-o epocă de uriașe cuceriri ale științei și tehnicii în toate domeniile de activitate, ale cunoașterii umane, în general. Trebuie să înțelegem bine că numai în măsura în care vom înarma tineretul, oamenii muncii, întregul nostru popor cu aceste noi și noi cuceriri ale științei și cunoașterii umane, vom ridica nivelul general de pregătire al constructorilor socialismului din țara noastră. Avem o puternică bază materială, științifică și, mai presus de toate ne călăuzim, în întreaga activitate, de concepția științifică revoluționară. Însăși politica generală, tezele principiale ale par-

tidului nostru constituie și trebuie să reprezinte un puternic factor în întreaga activitate politico-educativă. În decursul istoriei poporului nostru, oamenii înaintați din rindurile sale au adus o mare contribuție la dezvoltarea științei și tehnicii — au fost momente cînd s-au aflat în primele rinduri.

Acum, cînd trecem într-o etapă superioară de dezvoltare a societății noastre socialiste, trebuie să fim conștienți că se impune ca o necesitate obiectivă să ridicăm nivelul general de cunoștințe și îndeosebi să asigurăm înarmarea întregului popor cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general. Numai pe baza celor mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii vom putea realiza o societate superioară din toate punctele de vedere!

Așa cum am declarat la deschiderea anului de învățămînt, la Timișoara, trebuie să punem în centrul preocupărilor noastre intensificarea activității de cercetare, de ridicare a pregătirii profesionale, tehnice, culturale, de înarmare a oamenilor muncii, a întregului popor cu un înalt nivel de cunoștințe științifice, ideologice. Să devenim o puternică forță a științei și culturii, un popor care să acționeze cu întreaga conștiință și răspundere, în spirit revoluționar, să asigure realizarea obiectivelor dezvoltării sale și să-și aducă, totodată, contribuția la dezvoltarea generală a științei și cunoașterii universale. (Vii și puternice aplauze).

În întreaga această activitate un rol important revine Festivalului național „Cîntarea României”, care s-a transformat într-o puternică mișcare de creație științifică, tehnică, culturală, artistică de masă, a făcut ca zeci și sute de mii de tineri de la orașe și sate să participe intens la această activitate de ridicare pe o treaptă superioară a nivelului de cultură generală.

Înseși rezultatele acestei activități pun încă o dată în evidență rolul maselor, al poporului, ca adevărat făuritor al culturii, al întregii dezvoltări a patriei noastre. Să perfecționăm și să dăm noi dimensiuni activității creatoare a Festivalului național „Cîntarea României”! În acest sens, trebuie să organizăm mai bine activitatea de creație tehnico-științifică și în alte domenii, a teatrelor, a caselor de cultură, a cluburilor, căminelor culturale, a tuturor centrelor de educație și cultură ale Festivalului „Cîntarea României”.

Creația literară, artistică trebuie să realizeze noi opere care să oglindească uriașa muncă a poporului nostru. Avem nevoie de noi romane, noi piese de teatru, noi poezii în care eroii principali să fie muncitorii, țărani, intelectualii, cu preocupările lor, cu dorințele lor de progres, de bunăstare, cu hotărîrea lor de a contribui la făurirea socialismului și comunismului în România. (Aplauze puternice, prelungite). Ce minunate sînt realizările constructorilor socialismului în toate domeniile! Din aceste preocupări, în care sînt și multe contradicții și în care sînt exprimate multe dorințe, trebuie să se inspire scriitorii, creatorii patriei noastre. Izvorul nesecat de inspirație trebuie să-l constituie viața și munca poporului nostru. Din acest izvor veșnic viu, nesecat să se inspire adevărații creatori și artiști, care, prin întreaga lor activitate, trebuie să servească poporul, construcția socialismului, viitorul său lu-

minos, comunismul! (Aplauze puternice, prelungite).

Avem nevoie de noi cîntece revoluționare, patriotice — care să se inspire din viața, din spiritul dintotdeauna melodos al poporului nostru —, de noi opere de artă plastică. În general, sectoarele de creație trebuie să se angajeze cu toate forțele în realizarea obiectivului de ridicare a nivelului general de cultură, de cunoaștere științifică al poporului nostru.

Avem nevoie de filme, de piese de teatru mai bune, cu spirit combativ, revoluționar.

Întreaga activitate literar-artistică, sub orice formă, trebuie să pună în evidență forța și capacitatea creatoare ale poporului, să biciuiască stările de lucruri negative, lipsurile, dar să dea o perspectivă, încredere în forțele creatoare ale poporului, să contribuie la unirea eforturilor tuturor constructorilor socialismului, la întărirea unității poporului în jurul partidului, în cadrul Frontului Democratiei și Unității Socialiste, să contribuie la întărirea forței generale a patriei noastre, la ridicarea României pe noi culmi de progres și civilizație! (Vii și puternice aplauze).

Presă, radioteleviziunea trebuie să-și îndeplinească în mai bune condiții rolul important în dezbaterile problemelor complexe ale dezvoltării societății noastre. Să se asigure dezbaterile critice și autocritice a diferitelor probleme, să perfecționăm dezbaterile și cadrul democratic pentru adoptarea hotărîrilor.

În cadrul „Tribunei democrației” să se asigure ca oamenii muncii să-și poată spune larg părerea asupra tuturor problemelor dezvoltării societății noastre! Toate aceste mijloace trebuie să aibă un rol tot mai activ în lichidarea lipsurilor, în combaterea stărilor de lucruri negative și în perfecționarea întregii activități, în promovarea noului, ca una din cerințele revoluționare ale mersului înainte.

În general, în munca politico-educativă, de formare a conștiinței revoluționare, trebuie să se adopte o atitudine mai hotărîtă față de diferite manifestări sau rămășițe ale trecutului, să se combată concepțiile retrograde, naționalismul, șovinismul, misticismul, obscurantismul, înapoierea în general, egoismul, lenea, inclusiv anumite manifestări de necinste, de însușire, de furt — ca să mă exprim așa — din avutul poporului, al cooperativelor sau din avutul personal.

Dezvoltarea spiritului de cinste, de omenie, de apărare a avutului general trebuie să constituie unul din obiectivele permanente ale activității politico-educative, de formare a conștiinței revoluționare a omului nou.

Trebuie să educăm copiii, tineretul patriei noastre în spiritul cinstei, omeniei, al respectului pentru proprietatea socialistă — a întregului popor sau cooperatistă — pentru avutul general!

Să combatem cu fermitate tot ce este străin de concepția noastră despre lume și viață, de etica și echitatea socialistă! Chiar dacă asemenea manifestări sînt puține, ele nu trebuie trecute cu vederea. Trebuie să acționăm astfel încît ele să dispară cu desăvîrșire din societatea noastră.

În același timp, va trebui să educăm întregul popor și, în primul rînd, tineretul, în spiritul patriotismului revoluțio-

nar, al devotamentului față de patrie, față de popor, față de cauza partidului.

Totodată, să dezvoltăm spiritul de frăție, de prietenie, de solidaritate militantă între toți oamenii muncii din patria noastră, fără deosebire de naționalitate!

Totodată, să dezvoltăm puternic spiritul de prietenie și solidaritate cu oamenii muncii, cu popoarele de pretutindeni, în lupta pentru pace, pentru dezarmare, pentru progres economic și social, pentru relații de deplină egalitate între națiuni, pentru o lume mai dreaptă și mai bună. (Aplauze puternice).

Să facem în așa fel încît, în cel mai scurt timp, activitatea ideologică, teoretică, politico-educativă, de formare a omului nou, să devină o forță mai puternică, să aibă un rol mai important în întreaga operă de construcție a noii orizonturi sociale.

Să acționăm în toate împrejurările ca adevărați revoluționari, să facem ca întregul partid, toate organizațiile de masă și obștești să acționeze în spiritul răspunderii revoluționare față de interesele generale, față de cauza socialismului și comunismului în România! (Vii și puternice aplauze; se scandează „Ceaușescu și poporul!”, „Stîmna noastră și mindria — Ceaușescu, România!”).

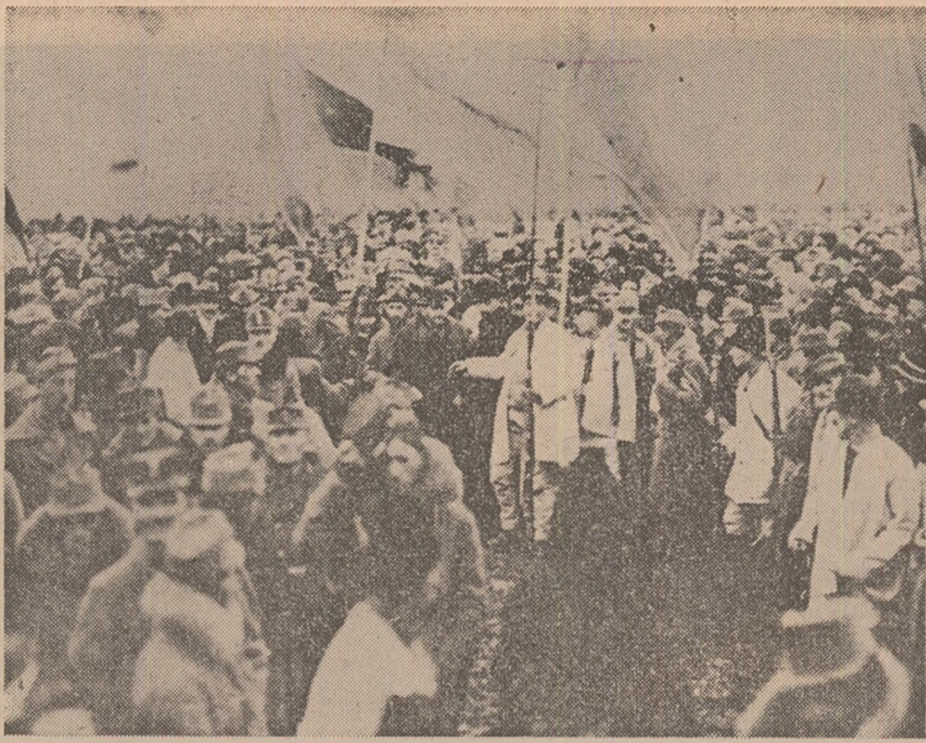
În același timp, trebuie să acționăm cu mai multă hotărîre în vederea îmbunătățirii activității sindicatelor, a Uniunii Tineretului Comunist, a organizațiilor de femei, organizațiilor de pionieri și șoimi ai patriei, a tuturor celorlalte organizații de masă și obștești.

Să îmbunătățim și să perfecționăm activitatea Organizației Democratice și Unității Socialiste, care cuprinde în rindurile sale peste 4 milioane de oameni ai muncii, care nu sînt membri ai Partidului Comunist Român, dar care acționează în cadrul acestei organizații în strînsă colaborare cu organizațiile de partid, sub conducerea partidului, reprezentînd o forță importantă în întreaga viață economico-socială a țării.

În sindicate, în organizațiile de tineret, în Organizația Organizației Democratice și Unității Socialiste, în celelalte organizații de masă sînt cuprinși, practic, toți oamenii muncii, toate categoriile sociale. Dacă adăugăm la acestea organizația de pionieri și șoimii patriei, atunci putem afirma că, practic, aproape întreaga națiune este cuprinsă, într-o formă sau alta, într-o organizație, care acționează în direcția înlăturării obiectivelor strategice de dezvoltare a patriei noastre.

Toate acestea sînt unite în Frontul Democratiei și Unității Socialiste care, practic, reprezintă forța socială și politică ce unește toate forțele politice, toate categoriile sociale, pe toți cetățenii patriei noastre, fără nici o deosebire, într-un larg front al muncii creatoare, pentru socialism, pentru bunăstarea și fericirea poporului, pentru măreția și ridicarea continuă, la un nou nivel de civilizație a României.

Întărirea continuă a unității întregului popor asigură participarea tuturor forțelor sociale și politice în marele front democratic, la elaborarea și înlăturarea politicii interne și externe a partidului, reprezintă garanția supremă a înaintării patriei noastre pe calea socialismului și comunismului, de întărire continuă a independenței și suveranității României! (Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!”).

AICI, LA

AICI, LA ALBA-IULIA, este centrul geografic al Transilvaniei, pe care N. Bălcescu o descrie cu sentimentul aducerii aminte a timpurilor de credință și de jertfire către Patrie, în luptele pentru libertatea și unitatea națională: „Pe culmea cea mai înaltă a munților Carpați se întinde o țară mindră și binecuvântată între toate țările semănate de Domnul pe pământ. Ea seamănă a fi un măreț și întins palat, cap-de operă de arhitecitură, unde sînt adunate și așezate cu măiestrie toate frumusețile naturale ce împodobesc celelalte ținuturi ale Europei...”

Geografia este nu numai un spațiu, ci și un timp istoric. Chiar istoricii disting în *timpul istoriei* un *timp geografic*, pentru că istoria nu este numai succesiune de evenimente în timp, ci și desfășurare lentă, ce pare a scoate evenimentele din timpul istoriei pentru a le da sensul mișcării de durată lungă, într-un spațiu care face din geografie o componentă a istoriei. Durata lungă a timpului, în desfășurarea lentă a istoriei, dă evenimentului sensul imemorialului atemporal, păstrat în conștiința și subconștientul colectivității umane ca un început nedeterminat istoric, ci doar în legendă și mit.

AICI, LA ALBA-IULIA, nu departe de Sarmizegetusa dacilor, începe istoria poporului român, de la „descălecatul ei cel dintîi”, cum zice cronicarul, odată cu cucerirea romană a unei părți a Daciei. Într-o istorie de tip „organic”, în care „pămîntul” face el însuși parte din istorie cum zice Lucian Blaga. Dacii sînt „pămîntul”, „țara românilor”: „apa” izvorită din munte leagă a fost semînței noastre, iar munții lor sînt „amintirea trează de mari coloane în vechime”. Acestea sînt deci „suarele izvoare” ale istoriei. Al dacilor la Grădiște:

Pe-o treaptă sus vom iscodi
Ce-a fost cîndva și nu mai este;
templul de aur pe priporul din poveste

Și al romanilor, cuceritori în războaie, pe drumul de la Roma la Sarmizegetusa, și aici la Apulum, unde ei au construit castrul lor central, pentru stăpînirea bogățiilor Apusenilor, dar și pentru centralizarea imperială a puterii militare. Cuceritorii își făceau „drum” cu scuturi și cu lănci, în mișcarea cohortelor înaintînd prin moarte:

Așa vedeau romanii Drumul, orice
limite-nfruntînd,
în marea-mpărăție a vieții — naintînd
prin moarte
nu printre vii
Dar morții cei mai vechi, aceia mai
ascultă
la drumul care sună pe pămînt—

Acești morți sînt strămoșii în istoria majoră a neamului românesc, pe un drum ce înaintează printre morți nu printre vii, pentru că ei sînt trecutul, iar comunicarea cu ei pe sub pămînt este viața organică într-o istorie ce se consumă fără sfîrșit în timp.

Pe „drumul” romanilor, după retragerea armatei coloniștilor, pe locul vechiului castru roman, Apulum, a rămas „orașul luminii” — Alba, sub numele slavonesc „Bălgrad”, o „vatră” a „țării dintotdeauna” a românilor în ținutul formării lor ca popor. Românii ce au dăinuit în secole au păstrat aici, în munți, datinile și limba, cu particularitățile ei romanice după legi de vorbire încheiate cînd alte populații, nelatine, în principal slavii de sud, au invadat vechiul teritoriu al Daciei romane. Cînd cei din urmă cuceritori, ungurii, au pătruns prin „porțile apusene” ale munților, ținutul numit în documente „Transilvania” — adică „țara de dincolo de pădure” — dovedea o continuitate istorică a poporului român, treptat deposedat de putere politică și drepturi sociale în noul principat într-un ev mediu în care vechea aristocrație militară românească a fost maghiarizată prin privilegiul de clasă dominantă.

Centrul Transilvaniei, ca ținut cu populație majoritară românească, tocmai avînd o organizare statală de mare vechime, și-a putut menține autonomia față de regatul maghiar, rămînînd pe mai departe „vatră” reală a permanenței istorice a românilor. Unul din principii ținutului Albei, cu nume maghiarizat, Gyula, de unde

și reținerca lui în numele Albei — Gyula Fehervar — adică Alba-Iulia, după mărturiile cronicarilor bizantini din sec. al XI-lea, a adus de la Constantinopol preot cu demnitate episcopescă, deci pentru o populație românească de rit bisericesc bizantin, pînă cînd în sec. al XII-lea s-a înființat episcopia latină a Transilvaniei sau de Alba Iulia. Și în acest spațiu istoric românesc se va ivi, în aristocrația maghiară, cea mai puternică familie de origine română, a Huniazilor. Pe Ioan Huniadi nobilii au fost nevoiți să-l alegă voevod al Transilvaniei și guvernator al Ungariei, deși, cum se exprima istoriograful, viitor papă, Enea Silvio Piccolomini, el a mîrit mai mult faima românilor, din care își trăgea originea, decît pe aceea a ungarilor în serviciul cărora s-a ostenit.

Cînd Transilvania devine principat autonom, ca urmare a înfrîngerii ungarilor de către turci, pînă la instaurarea puterii imperiale austriece n-au lipsit planurile de unire a celor trei principate, mai întîi după o anumită politică de suzeranitate caracteristică statelor feudale, dar unele nu lipsite de motivare istorică a existenței unei populații române de origine comună, daco-romană, atestată în documente, și evidentă în limba și cultura populară a românilor, factor deosebit de important în epoca traducerilor și tipăririi cărților religioase pentru românii, cu scopuri de convertire religioasă și constituire a unui stat unitar al Daciei.

AICI, LA ALBA-IULIA, s-a realizat pentru prima dată un stat unitar al Daciei, cînd pe poarta vechii cetăți intra Mihai Vodă, pentru a înființa unirea Transilvaniei cu Țara Românească, la care va fi alipită și Moldova. Urmind altor încercări pornite dintr-o parte sau cealaltă a Carpaților, el a fost primul înființator al unității naționale și politice a întregului popor român. Mihai numit Viteazul a ridicat falma românilor nu ostenindu-se într-un serviciu străin, ci în cel al neamului său, fiind asemuit de unii istorici contemporani, pentru iuteala cuceririlor sale, cu Ahiile, cu Hanibal, cu Alexandru cel Mare.

Dacă în răscoalele țărănești din secolele XV și XVI nobilii au ucis sute de mii de oameni, încit au îngrozit pe spectatori cei mai nemiloși, după căderea lui Mihai Vodă, pentru că evenimentul, dincolo de sensul social, avea o semnificație politică de eliberare națională, dieta maghiară a decis suprimarea întregii națiuni române din Transilvania, ceea ce desigur că avea urmări pentru cei ce suferiseră și pînă atunci; dar și pentru stăpînii lor, asupra ducînd la identificarea idealului social de dreptate cu idealul unei eliberări naționale.

AICI, LA ALBA-IULIA, Horea, prins în pădurea Scorușet, a fost depus în închisoare sub poarta cetății împreună cu Cloșca, pînă în 28 februarie, ziua cumplitului supliciu de pe Dealul Furcilor. Sentința, ca vinovații răscoalei „să fie trecuți din viață în moarte”, frîngîndu-li-se toate membrele pe roată, a fost aplicată în fața a cinci mii de iobagi români, adunați din munți, din comitatele învecinate, „pentru alții ascemenea lor să le fie exemplu de oroare”, cum încheia sentința. Așa se încheie o istorie, cu înfrîngerea răscoalei, cum însemnează un martor al execuției: „În sfîrșit, s-a terminat cu Horea! O, de nu s-ar mai ivi în primăvara aceasta mai mulți Horea!”

Dar istoria are legile ei, ce acționează chiar cînd ea pare că s-a oprit în timp. Cu răscoala lui Horea și pasul ei cel mai lent începe să se schimbe. Pentru români supliciu lui a fost nu numai un exemplu de „oroare”, ci și un indemn de continuare a răscoalei. Pentru umilirea lui înainte de moarte, în fața celor întrebându-l fiind cine l-a îndemnat la răscoală, „au răspuns: „Țara întregă a făcut-o!”, a fost bătută, spre „înfricoșătoare aducere aminte”, medalie cu inscripția „Horea, rex Daciae”, dar, în ironia istoriei, „aducerea aminte” nu era lipsită de un temei real, pentru că în multe rapoarte diplomatice români din Transilvania aveau să intre în atenția politică a timpului recunoscuți fiind ca populația majoritară, avînd aceeași origine cu românii din Țara Românească și Moldova, și deci Horea în istoria de lungă durată a românilor de pretutindeni era un „rege al Daciei”. Programul răscoalei pentru ca, de vreme ce „nobilimea să nu mai

Sub steaua Unirii

Această zi a venit, va veni mereu
pe un riu nevăzută de vînt
asupra strămoșescului pămînt,
luminată această zi legănată
de lungi alei de plopi undelemnoși;
vom zice, ascultînd circularele inimilor:
„această zi a venit pe pămînt
purtînd sigiliile de bujori de singe
care pecetluiază anii furtunoși.
Această zi a venit, va veni iară, pe
un riu de vînt

înaintînd cu visle de steaguri
venind din larguri,
navă translucidă cu triplu catarg
cu nume-ntrit:
Muntean, moldav, transilvan.
Apleacă-te, iubito, peste fereastra
blocului,

privind lumina fosforică
venind cu raze pe obraze
fericite de steaua norocului.
Corabia translucidă cu triplu catarg
are întinsă

velatura conștiinței cu țesătura
ne-nvînsă
de inimi muntene, moldave, transilvane.
Ca un firmament în veșnică mișcare
proiecția pe ecranul pur e continuă
și simți din imaginile desfășurate,
că nicicînd, nicicînd,
nu va veni pauza cea mare pentru unita
glorificare.

Aruncați din balcoane, din tribune,
serpentinele multicolore ale speranțelor
curcubeie pentru topirea distanțelor
unirea

puneți în interstițiile visului
armătura egală a stanțelor...
Ai văzut, iubito, steaua norocului
au forjat-o ritmurile luptelor,
euritmiiile focului;
pulsate de inimi
muntene,
moldovene
transilvane.

Radu Boureanu

Cîntecul Marii Uniri

În ceasul grav al libertății
Care-și muta în noi povara,
Am scris pe porțile Cetății:
„Noi vrem să ne unim cu țara!”

Stau martori Munții, Apusenii,
Toți mucenicii și martirii,
Că-n suflet am purtat milenii
Această clipă a Unirii.

N-am dobîndit-o prin ucuzul
Imperiilor destrămate!
Ci moartea lui Mihai Viteazul,
Și roata Horii din Cetate,

Și oștile lui Iancu, bravul,
Și marea timpului multime
Au șters de pe hrisoave praful
Rostind pentru viitorime:

„Noi toți am înfruntat furtuna
De dragul vostru, fii iubiți,
Uniți să fiți întotdeauna,
La bine și la greu uniți!”

Mindria noastră e mindria
Care-a unit întreg poporul:
Ea se numește România,
Ea se numește Viitorul!”

Ion Brad

1 Decembrie 1918, la Alba Iulia

ALBA IULIA

fie", nici iobăgie să nu mai fie, a fost o Declarație a drepturilor naturale ale omului și a drepturilor ginților, cum mișcarea era apreciată de cei ce, numai după cîțiva ani, vor declanșa marea Revoluție Franceză. Conducătorul girondinilor, J. P. Brissot, justifica mișcarea cu argumentele Filosofiei Luminilor: „Regimul feudal, ale cărui caracteristici oribile au fost șterse aproape pe întregul pămînt, păstrează însă toate rigorile sale în acest ținut (al Transilvaniei).. Românii au intrat în stare de război dintr-un timp imemorabil, care i-a repus în starea naturală. Ei au fost tiranizați de monștri, ei aveau dreptul să le reziste, dacă erau inovatori erau fiindcă au așteptat atîta pentru a răzbuna natura ultragiată... Eu vin, cel dintîi, să reclam pe cenușa lor (a lui Horea și Cloșca), pentru însăși cenușa lor. Este datoria mea și eu am acest drept“.

Un drept și o datorie, pentru apărarea cauzei românești, într-o vreme cînd împărății, cum spunea N. Bălcescu, „nu pot și nici nu vor“ să dea ascultare plîngerilor, oricît de „luminați“ ar fi fost ei, cum Iosif al II-lea a intenționat dar n-a putut să fie, și Horea a scris cu arma „drepturile nației române și programul politic și soțial al revoluțiilor ei viitoare“. Revoluția din 1848 a fost „mersul“ istoriei în progres, amăgind pe nobilii maghiari cu dreptul lor etern într-o mișcare fără oprire. Imaginea țărănilor iobag așa a și fost preluată în viitor, ea putînd fi substituită cu o nouă figură de revoluționar, a lui Avram Iancu, din același loc pornit, din Apusenii lui Horea, unde „țara“ făcuse răscoală.

În manuscrisele lui Eminescu din anii adolescenței, în atmosfera Blajului, sînt însemnate cîteva titluri ca *Răsunet*, *Horiadele*, *Iancu*, dovadă că poetul proiecta un ciclu de poeme epice din revoluțiile ardelenice, în care „eroul“ apărea în imaginea titanului însuflețit de „gîndul de foc al libertății“. Versurile sînt încă numai ciorne, amintind însă de eroul mitic, Craiul de Geția cea veche, Sarmis, în mitul geto-dac:

„Carpatu-atunci cu fruntea în nori de gîndi un gînd de foc.
Mormint era odată și nația română
Ființa cea nebună fu Horea al meu
Ce arunca în hohot cu fulgerul în mină
Blăsăm lui Dumnezeu“

În același manuscris se păstrează și o primă însemnare a unui tablou dramatic, *Mureșan*, în care „gîndul de foc“ al lui Horea reapare în „visul de aur“ al lui A. Mureșan, al vizionarului, visul „reînvierei“ în viitorul „profețiilor amare“ cu „nori roși de singe“, într-o nouă revoluție. Autorul *Răsunetului*, „preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet“, este investit cu „geniul de aur“ ce aprinde cu raza zilei albe geniul însuși al poporului său. E o anumită filosofie a istoriei în meditația profetului, filosofia lui Eminescu însuși asupra dialecticii ce împinge *răul* spre zările *binelui*:

„...atîta plan de rele
S-a grămădit puternic în viața ginții mele,
Încît îmi vine a crede că simburile lumii
E răul. Cartea lumii d-eternă răutate
E scrisă și monită“.

Acest cuget al poetului, care face din *rău* un „simbur“ al lumii, adică lege a acționării în mersul istoriei lumii, este forța „creșterii“ în istorie, legea fiind una a schimbării *răului* cu *binele*, în trecerea din *prezent* spre *viitor*, cum era așteptată ea în anul 1848, în întrebările ce și le pune cel ce reflectează asupra temeiului pentru așezarea fiecărui popor în drepturile lui de a fi:

„Ce legi urmează vremea. Cu ce drept ea apasă
O gînte, ca pe sama-i alta să ridice;
E v-o dreptate-ntr-asta, sau oarbă-mparte
bobii
Soarta făr-de lege?“

Legea „progresului“ în istoria universală Eminescu o motiva istoric prin revoluția românilor din Transilvania în 1848. Se înțelege astfel de ce sub chipul lui Toma Nour, ce apărea în unele proiecte ca sfătuitor al politicii lui Mihai Viteazul, se ascunde cel al lui A. Mureșan, devenit erou în revoluție, printr-o dialectică a schimbării înfățișării lor prin „semnele dedublării“ eroului, într-o suprapunere de planuri cu care ieșim din meditațiile variantelor *Mureșanu* și intrăm în atmosfera epică a romanului

Geniu pustiu: Poetul Mureșan, după cum în primele versuri îl înlocuia pe Horea, va deveni, din poet și filosof, un erou în acțiune, care în revoluție a fost Avram Iancu, în locul lui Mureșan „văzătorul“ aparînd „luptătorul“, în imaginea lui Ioan, *tribunul*: de fapt unul și același personaj istoric, în două înfățișări, într-un dialog interior care dă evenimentelor sensul „întîlnirii“ celor doi în același gînd, ca ideal de înfăptuire a dreptății poporului român după legea dreptății universale.

Romanul eroului de la 1848 este scris în anii cînd poetul reflecta asupra mersului revoluției românești, în gazeta „Federațiunea“, cu argumente privind constituirea dualismului austro-ungar, un artificial sistem politic creat după slăbirea puterii Austriei, pentru împărțirea dominației imperiului prin menținerea unei realități care nu avea nici o justificare rațională. În condițiile istorice în care starea reală a lucrurilor putea produce dinlăuntru ei o schimbare necesară, românii, spune poetul în *Să facem un congres*, au datoria de a face această Declarație:

„Sîntem români, vrem să rămînem români, și cerem egală îndreptățire a națiunii noastre... trebuie să fim puși pe picior de națiune egal îndreptățită față cu națiune egal îndreptățită“.

Sînt și ideile lui Toma Nour:

„Națiunile nu sînt decît nuanțele prismatice ale Omenirii... Faceți ca aceste culori să fie egal de strălucite, egal de poleite, egal de favorizate de Lumina care le formează și fără care ele ar fi pierdute în nimicul existenței — căci în întunericul nedreptății și al barbariei toate națiunile își sînt egale în abrutizare, în indobitocire și fanatism, în vulgaritate; ci cînd Lumina abia se reflectă în ele, ea formează culori prismatice... Cînd națiunea e în întuneric, ea doarme în adîncurile geniului și-a puterilor sale nestiute, iar cînd libertatea, civilizațiunea plutesc asupra-i — oamenii superiori se ridică spre a-l reflecta în frunțile lor și a-l arunca apoi în raze lungi adîncimilor poporului — astfel încît în sinul mării întregi, se face o zi senină, ce răsfrînge în adîncul ei cerul“.

Istoria primește în această explicație sensul de *cultură*, o idee mai veche, în tradiția Școlii Ardelenice, după o Filosofie a Luminilor cu implicații politice a eliberării sociale prin eliberare națională, realitate ce menține revendicarea națională în mișcările sociale ale românilor din Transilvania.

Urmările revoluției au fost însă de lungă durată. Lupta nu se putea încheia, ci doar lua noi forme. Într-un articol rămas în manuscris, *Educațiune și cultură*, Eminescu spunea că „nici ungiu nu bănuiesc cît bine ne-au făcut și ne fac prin apăsarea lor“, căci „după noapte vine ziua, vine pentru că trebuie să vină... Nu se ucid națiunile, și mai cu seamă cea română, nu“.

După noapte a venit și ziua. *Istoria*, în mersul ei lent, de lungă durată, în existența de secol a poporului român, este *geografia* României întregite, așa cum s-a înfăptuit ea ca urmare a primului război mondial.

AICI, LA ALBA IULIA, după întelburile mai adînci ale mersului istoriei, s-a decis primul act al unității țării românești, în Adunarea Națională a românilor din Transilvania pentru o Declarație motivată de un drept de națiune egal îndreptățită, pentru toate naționalitățile conlocuitoare: „Națiunile trebuie să fie libere, ca astfel între egale drepturi și condițiuni să poată încheia aceea mare unire a popoarelor, care va fi chemată să reprezinte o concepție superioară pe scara civilizațiunii... Să jurăm credință de acum înainte numai națiunii române, dar tot atunci să jurăm credință și civilizațiunii umane...“

S-a înfăptuit astfel, în *istoria* românilor, „țara noastră de totdeauna“, care, cum spune Lucian Blaga în anii cînd erau amenințate fruntariile ei, în timpul celui de al doilea război, într-un *spațiu* al culturii, ea este un orizont lăuntric, suficient pentru orice creație, oricît de mare, a spiritului, o „țară“ pe care niciodată, nimeni nu o va putea amenința, cită vreme poporul român își va menține forțele spiritualității lui într-o formă de împlinire majoră a *culturii*, care în durata timpului se numește *istorie*.

Eugen Todoran

Dimensiuni

ÎNAINTE de a fi verb al istoriei, plin de dinamica și etica marilor năzuințe umane, unirea este forța care a dus la zidirea întregului univers. Fizica timpului nostru ne dezvăluie întregul proces al structurării materiei, din care a ieșit cosmosul, și apoi viața, și apoi toată povestea lumii.

Pentru ca să poată apărea fundamentalul „este“, care neagă neantul și afirmă existența, a fost mai întîi nevoie, pe uriașe întinderi de spațiu și timp, de unirea atomilor, a moleculelor, a celulelor. Unirea stă la temelie lumii, ea e cea dintîi poruncă a genezei.

În lumina aceasta, alcătuirea națiunilor, unirea în aceeași comunitate a unui mare număr de oameni asemănători între ei, îmi apare ca un fenomen comandat de legi universale, de întreaga forță a cosmogoniei. În alte vremuri și cu un alt limbaj, s-ar fi spus că e de esență divină.

Așa se înfățișează ochiului meu, din adîncul căruia privește ochiul științelor, de voievod, al lui Mihai, și acela înghețat, de martir, al lui Horia, Unirea hotărîtă la Alba Iulia: ca un eveniment al istoriei; iar din a patra dimensiune, care cuprinde eternitatea, ca împlinirea uneia din legile pe care se rează existența universului.

Geo Bogza

Jurămînt

Eu jur pe aripa ta sfîntă
A trupului tău, libertate
Să-ți fiu întotdeauna
Acestui popor vor s-o poarte.
Și jur pe cupolele mindre
Ivite din Alba cetate
Să pier de va fi vreodată
Călcăt trupul tău, libertate!
În numele-acelora care
Lumina și-au dat-o și viața
Visînd la Unirea cea Mare,
Visînd pentru noi dimineața,
Pe sufletul meu jur să apăr hotarul,
Pe-a ochilor mei strălucire,
Pe pruncul ce-l cresc în iubire

De țară, pe inima ce-mi poartă harul
Să nu uit în veci semnul mindru
Și-atîta de înălțător
Cum fost-a Unirea cea Mare,
Cum fost-a unit un popor
Și jur și pe Dunărea mindră
Și jur și pe munții Carpați
Că lumea întreagă vedea-va
Ce-nseamnă iubirea de frați.
Cu toții de miini să ne prindem
(Iubirea nu cere cuvinte)
Și trupul ne fie cunună
De-a lungul hotarelor sfinte.

Ioana Diaconescu

Transilvania în vreme de iarnă

Ca un braț indoit protejînd în pintecul său viitorul
Transilvanie, axul ce-nvîrte orașe, munți și cîtune
prin tine Țara română-și dezgroapă iarăși izvorul
acum și atunci ai fost și rămii o neseacă minune

Deschide-ți aripile ca o pasăre rotînd larg peste vale
și spulberă zăpada de pe obrazul patriei în vreme de ger
Transilvanie, tu mai poți trimite pe Șincal și cărțile sale
pe Iancu s-adune toți moșii de sub iernaticul cer

Să mergem la Alba unde se face Unirea cea mare acuma
și nu poți străbate mulțimea cu prupori și steaguri
desimea strigînd că Una noi suntem și Una e muma
și Ardealul e fiul întors la părinteștile case și praguri.

Un duh al zidirii lucrează mai spornic vestînd idealul
se simte un aer de munți și rășini din ținutul lui Horia
pulsează-n celulele patriei mari tînăr Ardealul
amestec de lacrimi și singe mortarul în care se leagă istoria

Fereastră la vest spre luminile bătrînelui Continent
vitaliu vibrînd dimineața, întreagă te-arunci fără preget
ca loștrita în riul cu ochiuri, țîșnînd în curent
chip nou incheiat innoit de al Demiurgului deget.

În tine rădăcina latină se adincește pină la pietre
țară de cremeni de unde izbucnește adesea scinteia curajului
zumzet de dascăli, stup fără odihnă, spuză în vetre
Urdinișul îl ai în Cetatea eternă și în Școlile Blajului.

Neamul meu transilvan tras pe roată și pururi sărac
pe cîmpie la Alba și-a trimis sat de sat focolarii
în nădejdea lui de atunci eu astăzi mă-mbrac
Decembrie-ncepe și vremea așează-n fruntarii.

Adrian Popescu

Memorie și acțiune

STIM mult prea puțin despre acest început de secol, despre așezarea noastră în albia unică a unității naționale și mai ales știm încă extrem de puțin despre oamenii și marile personalități ce s-au dăruit trup și suflet Unirii, consolidând personalitatea viitorului cu propria lor exponențialitate și vocație constructivă. De pildă, din evocările lui Onisifor Ghibu aflăm despre articolele publicate de Vasile Pârvan în revista de politică națională „Românismul”, multe dintre ele neconsemnate în bibliografiile acestuia. E ignorată încă valoarea de arhivă istorică a revistei pentru anii 1913—1914 și pusă în umbră fiziologia morală și intelectuală complexă a marelui arheolog. Pârvan a fost și un luptător național și un om politic. El avea să țină în sala mare a Ateneului o conferință publică despre Pregătirea războiului pentru unitatea națională, într-o vreme în care scepticismul, defetismul și dezorientarea se retrăgeau în așa-zisa neutralitate, dacă nu era vorba de un declin al speranței, precum la Nicolae Iorga. Vasile Pârvan, considerat de neștiința unora doar ca un om având clarviziunea pietrelor moarte, a fost cel ce a gândit, în ultimele detalii, preluarea Universității din Cluj. Tot el a tipărit în revista „Luceafărul”, stabilită la București, după ce funcționase la Budapesta și apoi la Sibiu, articolul **Universitatea națională a Daciei superioare**, urmat de o strălucită lecție de deschidere — **Datoria vieții noastre** — prin care s-a inaugurat noua cetate a spiritualității naționale.

Din asemenea memorii și evocări, cititorul de azi își poate alcătui o imagine concretă și vie a unui ceas istoric care-ar putea bate, altfel, mult prea abstract în conștiințele noastre. Din asemenea fragmente de viață pe care memoria le-a transcris plasând firescul marilor destine pe o orbită a exemplarității, se constituie o istorie cu adevărat modelatoare. Una din lecțiile importante pe care ni le propune scrisul lui Onisifor Ghibu este aceea a rolului de pedagog național pe care îl are cultura. Sub aceste auspicii a fost gândit și cursul ținut în 1928—1929. Aici, un loc de onoare îl ocupa Vasile Pârvan, prezentat ca „un Fichte al românilor”. Pe temeiul lucrărilor sale și al contribuției aduse la constituirea unor institute de educație, concepute cu o rigoare și cu un spirit emancipat, opera lui Vasile Pârvan a fost comparată de contemporanii săi cu celebrul *Discours sur la méthode* al lui Descartes.

Actul de la 1 Decembrie 1918 se încarcă de noi și tulburătoare semnificații, cită vreme documentele istorice se lasă completate și resuscitate de documentele teaurizate în cultură. O pagină scrisă de Eminescu despre decideratul Marii Uniri, în publicistica lui tăioasă, unde nu e loc pentru eufemisme, menajamente și compromisiuri, alta semnată de Eugen Lovinescu, în care mentorul modernității nu e mai puțin un mentor al spiritualității naționale ce a atins, la 1 Decembrie, o nouă stăchetă a aspirațiilor universale, plasează cultura în avangarda strategiilor modelatoare. În acest context al valorificării trebuie situată și opera lui Onisifor Ghibu care-a făcut din lupta sa pentru educația națională un avangardist competent și indeructibil în cucerirea unei autentice unități naționale.

Din întâlnirea marelui pedagog român de acum mai bine de opt decenii cu Vasile Pârvan, nu vom reține întâmplător acea cântăciță gândită ca un epistolar: **Scrisori de la câțiva dascăli plecați în străini către colegii lor din țară**. Grație evocării ei în volumul **Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut**, înțelegem mai bine factorii care au colaborat la realizarea Unirii, dintre care esențiali au fost, cu siguranță: **Conștiința adevărului și Idealul în acțiune**, ca forțe umane de neclintit, inflexibile în fața conjuncturilor și a unor obstacole ce păreau insurmontabile — precum legea contelui A. Apponyi.

Documentul de viață și conștiință, dar mai ales documentul teaurizat de cultură transformă actul evocărilor și paginile de memorii într-un orizont al istoriei construite și împlinite de oameni, alungindu-se astfel ceața generalizărilor și a petardelor declarative. Alt ecou trezesc în noi aceste date și informații trăite, căci ele sînt păstrate de verbul vital al memoriei, funcționând ca o iminentă judecată a propriei treceri și trăinicii în lume.

Nu mai așa putem asuma documentul, în mai adînc și zbuciumată lui semnificație morală, politică și umană, odată ce el figurează și transfigurează istoria prin mărturiile unor martori, nu o dată martiri, cum ni se relevă a fi marii noștri oameni de cultură. Paginile scrise de ei suplinesc adesea golurile provocate de eclipsele mai mici sau mai mari generate de arhivele parțial dezvăluite. Tot ele ne ajută să înțelegem, la adevărata dimensiune, condiția pe care și-o asumă un destin pentru care nu există scuza omului sub vremi ci imperativul vremurilor sub oameni, imperativ care nu poate rămîne doar un principiu al facerii istoriei ci și un deziderat al înțelegerii ei.

EVOCĂRILE lui Onisifor Ghibu ne ajută să retrăim militantismul ațitor cărturari români de la începutul acestui secol. Pentru ei a-ți trăi viața ca o cruciadă însemna să-ți canalizezi întreaga vocație și creativitate sub semnul unor fundamentale idealuri naționale. Nu întâmplător l-au izbit cuvintele lui Fichte. Onisifor Ghibu își descoperea în frazele filosofului german propriile credințe și, implicit, afinitățile cu un cititor al civilizației românești, recuperată, de astă dată, arheologic, printr-o metamorfoză a „pietrelor moarte” în documente vii ale ființei naționale: „Acțiune! Acțiune!, iată pentru ce trăim. Statul prezent nu poate fi zidit prin măsuri artificiale din orice material existent ci nașterea trebuie mai întâi formată și educată în vederea lui”. Onisifor Ghibu subliniază ultimele cuvinte pentru că ideea lor a stat la baza tuturor întreprinderilor sale ce și-au ales educația și acțiunea drept miză a edificărilor majore.

În motto-ul pe care l-a folosit Vasile Pârvan, pe care-l transcrie cu fervoare și Onisifor Ghibu, descoperim de fapt o profesiune de credință ce a mobilizat climatul cultural dinaintea Marii Adunări de la Alba Iulia, prin atîtea personalități care au înțeles să facă din creație și spiritualitate nu numai cărți ci și arme de luptă. Opera lor poate fi citită ca un document exemplar ce trudește la întregirea unei hărți care, înainte să fie recunoscută politic, trebuia să-și asume hotarele, la nivelul conștiinței de sine, ca un edict lăuntric inviolabil, statuat „pe baricadele sufletesti”, cum scrie Onisifor Ghibu, sprijinindu-se pe autoritatea unității de limbă, de cult și de idealuri.

E emoționant să privești drumul parcurs de Onisifor Ghibu din clipa în care vede lumina zilei în Săliște, vechiul sat românesc socotit de călătorii ce-l cunoscuseră de-a lungul timpului ca o „Mecca românească”. Ce dimensiuni ale recuperării unor drepturi statornice primește Unirea de la 1 Decembrie 1918, văzută din perspectiva acestei enclave a duratei care e satul, la noi, spațiu ce se instituie prin el însuși în document imprescriptibil al unor adevăruri imprescriptibile.

Prin însăși etimologia lui, *ethos-ul* leagă morală de locuință, a fi moral devenind astfel un mod de a locui lumea și de a te locui pe tine însuși. Onisifor Ghibu își explică întregul traseu al vieții sale pornind de la morală pe care i-au impus-o locurile de baștină.

Văzută din acest tărîm mirific și neînduplecat, din inima Ardealului, în sensul de loc geometric al conștiinței naționale, care a dat dovadă „cele mai încăpăținate rezistențe în revoltă”, lupta lui Onisifor Ghibu pentru pregătirea Unirii, prin salvarea și apoi edificarea învățămîntului românesc, ne apare ca o preluare de șta-

Porta cetății Alba Iulia la 1 Decembrie 1918

fetă, ca virful unei piramide ridicată din blocurile monolitice purtate de „o pleiadă de figuri impunătoare în domeniul spiritualității românești a veacurilor XVIII-XIX”. Din Săliște s-au ridicat înaintea lui Onisifor Ghibu, ce avea să devină asemenea lui Gheorghe Lazăr un pedagog al ființei naționale, stărețul de la Cernica de la care ne-au rămas, ca o îndreptărire în timp a evenimentelor de la 1 Decembrie 1918, superbe manuscrise filosofico-religioase împodobite cu enluminuri și miniaturi de o cromatică rafinată, aflate azi în tezaurul de manuscrise al Bibliotecii Academiei. Tot din Săliște s-a înălțat Dionisie Romano, cititor al Bibliotecii Academiei Române și primul membru de onoare al acesteia, cunoscut, mai ales, drept redutabilul revoluționar de la 1848, care a transpus în românește manifestul infocat al lui Lamennais. Și tot din Săliște s-a ridicat Picu Procopie Pătruț „cel mai mare poet și miniaturist popular român” a cărui punere în valoare l-o datorăm lui Onisifor Ghibu. Aducerea la lumină și prețuirea lui Picu Pătruț ne dovedește încă o dată acea complexă și completă viziune aflată la baza pedagogiei, teoretizate și practice ca acțiune formativă și ca atare fundamental axiologică. Învățămîntul se cuvine să dezvolte deopotrivă germenul frumosului și al binelui și să insufle astfel mult rîvnitului *kaloskagáthos*, în sprijinul modelării personalității umane, ca stil al personalității naționale. Prestigiul panteonului săliștean depășește granița locului de obîrșie pentru a se înscrie între hotarele întregii țări. El probează rezonanța valorilor dar mai ales continuitatea lor, dincolo de orice fel de opreliști de legislație și de configurație politică și el adaugă încă un argument în favoarea Unirii de la 1918. Acest argument, considerat de Onisifor Ghibu dintre cele majore, e încă o probă a duratei spirituale și a continuității genealogiilor culturale și estetice.

La vremea cînd a strîns opera poetului și miniaturistului popular, teza sa de doctorat susținută în limba germană, **Utracvismul modern sau bilingvismul în școala populară**, era de mult un îndreptar al acțiunii. Căci Onisifor Ghibu a atribuit dreptdeauna școlii un rol fundamental în dezvoltarea „din somnul de moarte” a conștiinței naționale. Volumul său memorialistic **Pe baricadele vieții** este, din această perspectivă, un document zguduitor despre învățămîntul în limba maternă din epoca anterioară Unirii, convulsionată de dureroasele consecințe ale leei Apponyi. Salvarea de la pieire a școlilor primare cu limba de predare maternă e una din temeliile solide pe care le-a așezat Onisifor Ghibu la baza Unirii din 1918, precedată, cum ne arată studiile, memoriile, articolele și polemicile sale fulminante, de una dintre cele mai concertate politici de dizolvare a unității de limbă și de cult a învățămîntului românesc. Așa se explică de ce Marea Adunare de la Alba Iulia îl numește pe Onisifor Ghibu, în lipsă, secretar al resortului Instrucției publice al Consiliului Dirigent al Transilvaniei unite cu țara. Lupta lui Onisifor Ghibu pentru învățămîntul în limba română și cu alfabetul latin în școlile ardelenesti și moldovenesti a creat un doar climat pedagogic și psihologic, moral și politic necesar pentru realizarea idealului de unitate națională a tuturor românilor.

Înainte să-l convingă pe profesorii de la Jena de importanța și obiectivitatea tezelor sale despre „utracvism” (bilingvism) — și asta presupunea să-l convingă pe Wilhelm Rein, herbartian, șef de școală de prestigiu internațional, și pe Rudolf Eucken, filosof și scriitor german laureat al premiului Nobel —, Onisifor Ghibu era conștient de miza practică a

acestei teze de doctorat care, omologată de asemenea nume, devenea un argument teoretic greu de respins. **Utracvismul...** va fi o armă în luptele sale dinaintea Unirii pentru salvarea școlii în limba română, motivată de cerințele obiective ale apartenenței istorice.

NU ne-am oprit întâmplător la evocarea lui Vasile Pârvan din volumul **Oameni pe care i-am cunoscut**, unde sînt memorabile și portretele lui Coșbuc, Goga, Iorga, Sextil Pușcariu și Blaga. Înființînd Institutul de studii clasice și Institutul de pedagogie și de educația națiunii, după ce tipărise acel articol despre **Universitatea națională a Daciei superioare**, unde schițase planul ideal al Universității din Cluj și al învățămîntului universitar național. Vasile Pârvan a ridicat pe ultimul palier al educației instituționalizate ideea pentru care a militat Onisifor Ghibu, la nivelul organizării învățămîntului primar, secundar, profesional și laic. Pasionatul arheolog certifica Unirea și o legitimează, dincolo de baricadele unei vieți și de „baricadele sufletesti”. Pentru că vine cu argumentele obiective ale istoriei, și ale măruntaielor arheologice pe care le scoate la iveală pămîntul.

Viața fără de moarte a acestor vestigii le transformă în dovezi de nedezmințit. Onisifor Ghibu simte forța lor iradiantă și le aduce din alcmia muzeului în conștiința acută a unui prezent polemic, locvace, dinamic, incendiar prin luptele și sacrificiile care aveau să consfințească unitatea națională. Pietrele istoriei au „tăcerea asurzitoare”, pe care-a intuit-o, în poezie, Emil Botta. În liniștea lor, ele anunță dar mai ales revendică asemenea purtătorilor de vești și solii ce-și trimbetează mesajul. Sînt documente de-o tăcere asurzitoare, de o sonoritate care nu are nevoie de zgomot.

Pe baricadele vieții și Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut nu sînt decît două titluri desprinse din seria cărților și broșurilor tipărite de Onisifor Ghibu, însumînd circa 100 de titluri. Lor li se adaugă, tot ca documente ale luptei pentru unitate, cele 1 500 de studii și articole publicate în peste 100 de periodice din țară și din străinătate. O adevărată bibliotecă de documente pentru constituirea istoriei noastre naționale e rămasă încă în stadiul de arhivă pasivă, uitată ori parțial frecventată. O bibliotecă, de fapt mai mult o arhivă de documente a căror scriere seamănă cu actul promulgării de legi, avînd autoritatea legității. Documentele ca atare nu merită însă demonica soartă a cărții de nisip, evocate de Borges, a cărei lectură suferă de un proteism dizolvant al semnificațiilor, în continuă metamorfoză și disoluție. Ele sînt istorie și n-ar trebui să existe mai multe, infinite sau trunchiate istorisirii ale istoriei. Un autor care a făcut din scrisul lui document și din plecare un martor și protector. Onisifor Ghibu nu a existat și nu a scris decît pentru a proteja și veghea la unitatea de educație și de cultură, fără de care nu poate exista unitatea națională politică. Numai cercetînd întinderea acestei opere, parțial valorificate, și punînd-o alături de cercetarea tuturor contribuțiilor oamenilor de cultură la pregătirea și înfăptuirea actului de la 1 Decembrie 1918 vom înțelege și vom sublinia îndeajuns în ce măsură uriașă, esențială, vitală a contribuit cultura noastră națională la edificarea unității naționale politice, ea tezaur și promotor dinamic și permanent al idealurilor naționale și al soluțiilor concrete de traducere în viață a acestora.

Doina Uricariu

Etern adevăr

Prin stejari și goruni sus la Alba,
Din veacuri ecurile-și sună,
Voievozi de-o limbă cu Patria
Din glia sacră se-adună.

Curcubee infinite pentru Horia
și-ai săi,
Dăinuiesc de-a-pururi în Ardeal.
Viteazul în cetate. Bat clopotele,
Nechează albul, fantasticul cal.

În ei etern adevăr și credință,
Columne pe timpie cărunte,
Vin bărbații Unirii, împădurind
Vale și munte.

Lumină a zămisirii drepte,
Sceptru din granit, soare în tricolor
Decembrie întâi, veșnic mareț
Pecete cu trei sori, purpură din popor.

Candela limbii din suflet aprinsă
Cutreieră spre soare-n libertate
Lumină de pretutindeni
Așezată pe pietre de hotar în dreptate.

Ei și noi, atunci și-acum
Alături noilor zodii ce-și înalță țaria
Ochiul rotund și treaz al mării
Luminează în trei culori România.

Mihai Păsculescu

Pașoptismul și unitatea națională

ARGUMENTUL istoric al prefacerilor revoluționare este invocat nu o dată în **Proclamația partidului național din Moldova și în Dorințele partidei naționale în Moldova** în care E. Lovinescu a văzut doctrina dreptului istoric contra celui natural al revoluției franceze (*Istoria civilizației...*, 1972, p. 120), dovadă deci de cumpătare și de evoluționism. Într-adevăr, nu se poate un mai clar program de reforme, ce nu vor nici să sfărâme cadrul legal, nici să precipite schimbările, decît luările de poziție ale pașoptiștilor moldoveni. Autorii **Dorințelor** vor recunoaște singuri mai tirziu că au împins „moderația pînă la o vinovată molăciune” (în **Gîndirea românească în epoca pașoptistă**, vol. 1, p. 66). Ei doresc „regenerația Moldovei” și „înzeștrarea ei cu instituții analoge cu epoca noastră”, fără să „se pună în luptă cu nimeni” și neconsiderîndu-se „rebeli” (p. 67). Iată cea mai limpede expresie a curentului moderat, tradiționalist și critic din romantismul politic de la 1848. Fondul lui îl reprezintă ceea ce am putea numi temeiul istoric. Un soi de preludiu ni-l oferă broșura din 1846 a lui C. Negruzzi trimisă spre publicare lui Gh. Barițiu în Ardeal pe care a descoperit-o Paul Cornea. În comentariul ce i-l consacră, descoperitorul vede în ea veriga intermediară a lanțului care pleacă de la Ionică Tăutu și ajunge la Kogălniceanu. Textul în care autorul se vedește un liberal foarte stîmpărat, invocînd pe Montesquieu ca și trioul alcătuit de dreptul natural, divin și public, e merit să corecteze ideea unui Negruzzi antipașoptist, situîndu-l mai clar în ideologia politică a pașoptiștilor moldoveni. Deosebirea de nostalgia unui Bărnăuțiu este de asemenea evidentă. De altfel nu toți ardelenii o au în aceeași măsură. De exemplu, Barițiu. Echilibrat este și Florian Aaron a cărui **Precuvîntare** din 1835 la **Idee repede de istoria prințipatului Țării Românești** anticipează atitudinea față de istorie a lui Bălcescu și Kogălniceanu. Dacă, susține dascălul de la Golești, „nimic nu poate fi mai scump la o nație decît începutul său, numele ce-l poartă, pămîntul pe care-l lăcuiește, starea întru care se află acum și grija pentru ceea ce poate să fie în vremea viitoare”, atunci istoria e „oginda acea magică a vremurilor trecute” și „cheia cea de mare preț cu care se descuie oarecum și ascunsurile viitorului” (în **Gîndirea...**, vol. 1, p. 141-142).

Nu altceva descoperim la Kogălniceanu, în programul **Arhivei românești** din 1841: „Istoria românească să ne fie mai ales cartea de căpetenie, să ne fie paladiul naționalității noastre. Într-însa vom învăța ce-am făcut și ce trebuie să mai facem; printr-însa vom prevedea viitorul, printr-însa, vom fi români. Căci într-însa este măsura prin care se poate și dacă un popor propășește sau dacă se inapo-

iește. Întrebați deci istoria și veți ști ce suntem, de unde venim și unde mergem...” (apud. Paul Cornea, **Originile romantismului românesc**, p. 493). Același temei istoric îl va determina pe Kogălniceanu să spună în faimosul lui **Cuvînt introductiv la cursul de istorie națională** din 1843 că Ștefan cel Mare și Brîncoveanu sînt mai emoționați pentru noi, românii, decît Alexandru și Cezar, iar Suceava și Tirgoviște reprezintă mai mult în sufletul nostru decît Sparta și Atena. Kogălniceanu are obiceiul latinștilor ardeleni de a susține că „istoria românească are interes universal”, dar e mai prudent decît aceștia, promițînd explicit că va fi totdeauna bun român, „însă niciodată pînă acolo ca să contribuie la sporierea romanomaniei, adică mania de a ne numi romani” (în **Gîndirea...**, vol. 2, p. 175-176). Criticismul lui e invadat și corectează excesul (unde e) al întoarcerii la obirșii. „Să ne ferim, domnilor mei, de această manie care trage asupra noastră risul străinilor”, scrie el cu același prilej. În legătură cu dialectica tradiției și înnoirii, e de semnalat că în romanul **Tainele nimei** Kogălniceanu pune pe un boier basarabean și apoi pe narator să susțină un punct de vedere evoluționist („Noi am socotit că, lepădînd tot și împrumutînd tot, am face mai bine și am merge mai departe”) anticipînd intrucitva teoria junimistă a formelor fără fond („Am luat luxul, corupția și formele exterioare ale Europei, dar nu și ideile de dreptate și deopotrivă îndrituire, bunăstarea materială și descoperirile geniului, care astăzi fac fala secolului. Ce am isprăvit că avem, cum am zis, litera, iar nu spiritul?” — (Opere, I, 1974, p. 101). Ibrăileanu, care a atras primul atenția asupra faptului că Kogălniceanu se consideră în autobiografia din 1891 influențat politiceste de ideile germanului Hardenberg (Opere, 8, p. 236 și urm.), mai preciza cu oarecare grabă că studentul universității berlineze de dinaintea de 1848 putuse învăța liberalismul, în vreme ce junimiștii vor învăța, tot acolo, dar după 1848, reacționarismul. Cum se vede, lucrurile sînt mai complicate. Hardenberg, ministrul lui Frederik Wilhelm al III-lea, era un „democrat cumpănit”, cum zice bine Ibrăileanu, și în esul dat de el revoluției ca „civilizație” e tipic pentru evoluționismul junimist. Ca și pentru Kogălniceanu însuși, care a avut șansa să capete în Germania „o cultură politică potrivită cu spiritul școlii critice din Moldova” (p. 239). Revînd la teoria istoriei, Kogălniceanu va scrie istoria întregului „loc unde se vorbește românește”, nu doar pe al unei singure provincii, fiindcă în unire stă puterea și, dacă vechii greci n-ar fi ținut mai mult să fie tebani, spartani sau atenieni decît heleni, n-ar fi căzut poate sub ocupație romană. O idee prețioasă la el (ca și la Bălcescu) este că istoria nu trebuie să se rezume la biografiile de

domnitori: „Mă voi sili să mă feresc de această greșală de căpetenie: ci pe lângă istoria politică a țărilor, atît cît voi fi agiutat de documenturile și tradițiile vechi, voi căuta a vă da o idee lămurită asupra stărei sociale și morale, asupra obiceiurilor, prejudecăților, culturai, ne-goșului și literaturii vechilor români” (p. 177). Ceea ce va și încerca în **Sclăvie, vecinătate și boieresc**, pe urmele, din nou, ale lui Bălcescu, și nu numai acolo. Trebuie să ne oprim o clipă la această istorie a obiceiurilor și datinilor locale. Ea este foarte în spiritul romanticilor de la mijlocul secolului XIX. O afirmase și Michelet definind istoria ca „resurecție a vieții integrale a trecutului” (**Arte poetice, Romantismul**, p. 357), iar mai devreme Vigny, care spusese că „istoria este un roman al cărui autor este poporul” (idem, p. 329). **Costumbrismul** spaniol și-a propus să cu-leagă mostre de datini caracteristice, scoțind în arhive și colindînd țara. Kogălniceanu, ca și Russo, Alecsandri, Odobescu, va proceda în același spirit. Iar Barițiu cerea colaboratorilor din toate regiunile ai „Gazetei de T.ansilvania” să cu-leagă obiceiuri, cîntece, „proverburi și ziceri originale românești”. Toată Europa este, deci, la unison.

NU ne vom mira să aflăm aceleași idei la istoricul cel mai romantic pe care ni l-a dat pașoptismul: la Bălcescu. Deja în 1844, în **Puterea armată**, scrie: „O istorie adevărat națională ne lipsește. Ea zace încă supt praful cronicilor și documentelor contemporane” (în **Gîndirea...**, vol. 1, p. 279). Iar această istorie ar trebui să fie aceea a obiceiurilor, ca și la Kogălniceanu, nu doar a eroilor. Interesant este **Cuvîntul preliminar** din 1845, unde, citînd pe frații Grimm și pe Michelet, indică limpede izvoarele-acestei istorii pozitive, menite în plus să ofere românilor o lecție de patriotism și de curaj. Romantică e și perspectiva din **Despre starea socială a muncitorilor plugari**, care ar fi fost oameni liberi la început, dar care apoi, din cauza războaielor, ar fi pierdut pămîntul, concentrat în mina citorva. Mitul paradisiului inițial, scump romanticilor, este evident la Bălcescu și frazele care-l exprimă sînt adesea superbe: „Acestea fură după socotina noastră pricinile carl stînsă egalitatea străbună de drept și de stare în țările noastre și formară acea monstruoasă socială ca o țară întreagă să robească la cițiva particulari” (p. 302). Viziunea păstrează un abur de nostalgie cînd se referă la acele vremi de odinioară în care oameni liberi se simțeau patrioți. Acest patriotism nu se putea să nu se diminueze ulterior, mai ales cînd, de la Mihai Viteazul încoace, „țara se împărți în două tabere vrăjmașe” și locuitorii nu mai voiau să se jertfească pentru o patrie care nu le acorda nici un drept și pentru o libertate de care nu ei

se bucurau. Fabula bălcesciană are, desigur, pe lângă latura nostalgică și una mesianică: istoricul e mai aproape de Eliade decît de Brătieni, cînd vorbește de „trebuința de a înfrăți deosebitele clase ale societății” (p. 308) sau prin unele accente religioase, prin providențialism și universalism. În **Mersul revoluției** el scrie: „Cauza ei se pierde în zilele veacurilor. Uneltitorii ei sînt optsprezece veacuri de trude, de suferințe și lucrare a poporului român asupra lui însuși. Ea fu o fază, o evoluție istorică, naturală, neapărată, prevăzută, a acelei mișcări providențiale care tirăște pe nația română împreună cu toată omenirea pe calea nemărginită a unei dezvoltări progresive, regulate, către ținta ei prea înaltă ce Dumnezeu ne ascunde și unde el ne așteaptă” (p. 310). În ochii lui Bălcescu, e mai curînd vorba de evoluție decît de revoluție, oricît ar folosi el mai cu seamă cel din urmă cuvînt, dovadă modul în care „merge” statul național de la forma domhească sau absolută de la început prin aceea boierească sau autocratică și pînă la fanariotismul și orașenismul care a produs în secolul XIX statul ciocoiesc sau birocrat: „Acum este pe cale a se face (statul) românesc sau democratic” (p. 314), conchide istoricul cu o superbă iluzie profetică. Acest evoluționism subiacent în ideea însăși de revoluție are la Bălcescu și o componentă națională, la fel de caracteristică pentru romantismul său moderat. După părerea lui, greșala a fost la 1848 de a se fi căutat „a reintregi pe român numai în drepturile sale de om, fără a (se) căuta a-l reintregi în drepturile sale de nație” (p. 314). „Naționalitatea este sufletul unui popor” (p. 315) adaugă cu una din multele lui expresii fericite autorul **Mersului revoluției**, dovădundu-și o dată mai mult felul organicist de a privi transformările: căci, susține el, dacă la 1821 sloaganul a fost dreptatea, la 1848 el a devenit frăția, rămînd în sarcina revoluției viitoare să pretindă unitatea națională.

Iată-l pe Bălcescu depășind ideea eliadescă de înfrățire a claselor, dar nu în sensul radicalismului politic, ci în acela utopic național: „A crea o nație! O nație de frați, de cetățeni liberi, aceasta este, români, sfînta și marea faptă ce Dumnezeu ne-a incredințat” (p. 317). Utopist și solemn, tribun ca Lamennais, Bălcescu este și un spirit critic cu pronunțată înclinare tradițională, ce se apropie de moldoveni.

Între aceștia cel mai conservator este Alecu Russo. În **Studie moldovănească** ideea este că s-a petrecut, între generația părinților și aceea a însăși pașoptiștilor, o adevărată ruptură. Dacă Ștefan cel Mare ar veni în Moldova, scrie Russo, „sînt incredințat că nu l-am înțelege... vorba lui n-ar fi vorba noastră” (în **Gîndirea...**, vol. 2, p. 349). Sentimentul e declarat cu franchețe: „Să spui drept, răsăpirea cea intru a trecutului mă pătrunle de jale” (p. 350). În ochii lui Russo, oamenii de la 1848 sînt niște ființe „amfibie”, trăind în două lumi. El nu negă necesitatea înnoirii, dar se întreabă: „Strămoșii noștri, săracii, cum să-i mîngie?” (p. 351). Necunoașterea vieții lor este cauza pedantismului ridicol de astăzi. Neologistica poezie nouă va putezi „pe un colț de hirtie sau cu mare greutate și cheltuială va trece de la bibliotecă d-lui Nica la cofetăria lui Vasile”, în vreme ce poporul va trăi „cît va fi român pe lume”, scrie Russo (p. 352-3) într-o veritabilă elegie a obiceiurilor, a portului, a limbii și a literaturii vechi. Russo este cel mai elegiac dintre romanticii pașoptiști: descrierea vremurilor apuse conține pagini memorabile prin umorul amestecat cu tristețea. Soluția lui este una tipic costumbristă: „Socotesc în opinia mé că mult aș face pentru luminarea istoriei, pentru dezvoltarea adevăratei literaturii naționale, de aș putea culege zi de zi, ceas de ceas impresiile, hainele, traiul strămoșesc, sau măcar de aș putea simți gîndul oamenilor de talent a o face” (p. 357). Russo e mai puțin preocupat de trecut ca arhivă istorică și mai mult de sensibilitatea îngropată în el. Este artistul pur între spiritele generației, ideile lui sînt sentimentele lui, concepția lui este elegiacă. Russo anunță pe, poetul **Epigonilor**, atît atunci cînd idealizează romantic trecutul, cît și atunci cînd își caracterizează sufletul propriu: „Generația noastră îl posomorîta, lumea era zgomotoasă și cerul neguros cînd ne-am născut...” (p. 359). Afirmăția trebuie citită în contextul ei și, nefiind drăpăntă, este totuși simptomatică.

Nicolae Manolescu

Omagiu Marii Uniri

● Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România împreună cu Comitetul județean de cultură și educație socialistă Alba au organizat în zilele de 21 și 22 noiembrie 1988 un program de manifestări dedicate aniversării a 70 de ani de la Marea Unire din 1 Decembrie 1918, eveniment de o covîrșitoare importanță în istoria poporului român. Suita manifestărilor a început cu primirea de către tovarășul **Ioan Savu**, prim secretar al Comitetului județean Alba al P.C.R., a conducerii Uniunii Scriitorilor, după care a urmat vizitarea Muzeului Unirii și a Sălii Unirii, instituții reprezentative atît pentru municipiul Alba Iulia, cît și pentru rețeaua muzeistică a întregii țări, ale căror exponate dobîndesc acum, la strălucirea sîrbătoare, și o valoare simbolică. La Centrul de cultură și creație „Cîntarea României” din Alba Iulia a avut loc apoi o întîlnire cu oameni ai muncii din municipiu — muncitori, ingineri, profesori, activiști culturali — în cadrul căreia tovarășul **Octavian Feneșan**, secretar al Comitetului județean Alba al P.C.R., a făcut o cuprinzătoare prezentare a realizărilor județului în domeniul economic. De asemenea, tovarășul **Ioan Sicoe**, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă, vorbind despre semnificația marelui act de la 1 Decembrie 1918 și subliniînd faptul că istoria poporului este o temelie traică a prezentului socialist, a înfățișat aspecte din viața culturală a județului și municipiului Alba Iulia, înscind în cadrul manifestărilor dedicate Unirii și acțiunea de față, ce se constituie într-un vibrant omagiu adus de scriitorii eroilor patriei, partidului și secretarului său

general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

După sublinierea semnificațiilor adînci pe care Unirea le are în viața poporului român și după o succintă prezentare a scriitorilor participanți la manifestări, făcute de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, acad. **Alexandru Balaci**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, a adus un elogiu literaturii și artei, subliniînd funcția lor educativă, rolul creației spirituale în modelarea conștiinței și a fîuririi omului nou. În cuvîntul lor, **Aurel Rău**, **Mircea Tomuș** și **Cornel Moraru** s-au oprit asupra vieții culturale din Cluj-Napoca, Sibiu și Tirgu Mureș. Vorbitorii au înfățișat un amplu tablou al dezvoltării economice și social-culturale a țării, subliniîndu-se faptul că poporul român trăiește și muncește astăzi într-o țară liberă și demnă — loc sacru în care istoria contemporană continuă să se scrie cu litere de aur prin abnegația și dăruirea constructorilor noii noastre societăți socialiste și comuniste. Marile ctitorii din Epoca dinamică și fertilă ce poartă numele tovarășului Nicolae Ceaușescu, monumentele zilelor noastre, fabrici, uzine, edificii de învățămînt social-cultural, citesc cum se cuvîne memoria înaintașilor, întregul popor fiind strîns unit în jurul partidului și al secretarului său general.

În după-amiaza aceleiași zile a avut loc o sezătoare literară în cadrul căreia poezii prezente în manifestare au citit versuri dedicate Unirii.

Programul manifestărilor a mai cuprins întîlniri cu oamenii muncii și sezătoari literare în orașele Aiud, Blaj și Sebeș. Astfel, la Aiud, a fost făcută o vizită de documentare la întreprinderea

mecanică, puternică unitate industrială în noua economie socialistă a orașului, și au avut loc sezătoari literare atît la întreprindere, cît și la Liceul industrial nr. 1. A participat tovarășul **Corneliu Chirțes**, vicepreședinte al Consiliului popular orășenesc.

La Blaj, după un pelerinaj la Cimpia Libertății, la monumente ce amintesc evenimentele cu un puternic răsnet în istoria poporului, a fost vizitată întreprinderea de accesorii pentru mașini-unelte, iar la Centrul de cultură și creație „Cîntarea României” au avut loc întîlniri cu cititorii urmate de o sezătoare literară.

A participat tovarășul **Augustin Dan**, vicepreședinte al Consiliului popular orășenesc.

De asemenea, la Sebeș s-a făcut o vizită de documentare la întreprinderea „Căprioara”, fabrică modernă, de prestigiu recunoscut atît în țară cît și peste hotare, au fost vizitate Muzeul orășenesc de istorie și Fortificația medievală, și a avut loc o sezătoare literară la Centrul de cultură și creație „Cîntarea României”. A participat tovarășul **Dumitru Crișan**, primarul orașului.

Cu prilejul acestor manifestări a fost acordat de către Uniunea Scriitorilor premiul „Marea Unire” poetului **Gabriel Chifu**.

La manifestări au participat scriitorii: **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, **Alexandru Balaci** și **Constantin Toiu**, vicepreședinți, **Traian Iancu**, director, **Ioan Alexandru**, **Vasile Băran**, **Petre Bucșa**, **Vlaicu Bărna**, **V. Copilu-Cheatră**, **Constantin Cubleşan**, **Ștefan Dinică**, **Petre Got**, **Ilarie Hînovanu**, **Ion Horea**, **Nicolae Hiescu**, **Létay Lajos**, **Jánosházy Gyögy**, **Ștefan Mihăilescu**, **Ion Mărgineanu**, **Ion Mircea**, **Cornel Moraru**, **Gheorghe Pituț**, **Aurel Rău**, **Petre Stoica**, **Nicolae Stoe**, **Ion Singoreanu**, **Corneliu Sturzu**, **Mircea Tomuș**, **Valentin Tudor**.

Patriotismul

GH. D. ANGHEL: Victoria

„ÎN această clipă — scria N. Iorga, la 18 mai 1903, în *Sămănătorul* — n-avem nimic de cucerit, nimic de adăugat. Cum? Nu tocmai „adăugirea” (întregirea) țării prin recuperarea teritoriilor aflate sub ocupația străine era, la începutul secolului, pentru națiunea română, principala sarcină istorică? Nu în acest sens era orientată însăși propria lui multilaterală și dinamică activitate? Nu înfăptuirea idealului național suprem era ținta întregii sale acțiuni politice și culturale? Ba da, însă N. Iorga considera că înfăptuirea unității politice trebuia pregătită prin ceea ce poetul numește „unirea-n cuget și-n simțiri”: prin conștientizarea unității spirituale. „Mișcarea noastră politică” se afla, pentru moment, după opinia lui Iorga într-un „timp de oprire”, și, drept consecință, „ce n-avem de făcut înainte de toate e purificarea, întregirea, înaintarea și mai ales răspunderea culturii noastre”. Legitim și înălțător, „visul de unire națională în aceeași formă politică” trebuia nu doar „legănat în vorbe”, ci „chemat la noi prin fapte” în așa fel încât nefireștile hotare dintre ținuturile românești să nu rămână în nici un chip „hotare pentru cultura noastră”. Spre a putea fi, când avea să sosească ceasul, realmente uniți, românii de pretutindeni trebuiau, înainte de orice, să se cunoască. E ușor de văzut că, în concepția lui Iorga, și nu doar a lui, răspunderea culturii era pentru intelectuali sarcină prioritară: mai importantă într-un fel, din punct de vedere național, decât însăși producerea de cultură. Chiar prin titlul său, periodicul pe care Iorga l-a condus din 1903 până în 1906 afirma idealul de „sămănare” a culturii, iar co-

laboratorii acului periodic, precum și-ai altora, se voiau „sămănători”. Această stare de spirit exprima fără îndoială o cerință istorică obiectivă. Spre a-și făuri un stat național unitar puternic, indislocabil, era necesar ca românii să se cunoască pe ei înșiși, să știe cine le-au fost strămoșii, să-și vorbească impecabil propria limbă, să-și ia în deplină posesie conștiința avuția spirituală.

SITUAȚIE nouă s-a creat în 1918. După Marea Unire nu mai aveam, într-adevăr, „nimic de cucerit, nimic de adăugat”. Idealul, pentru intelectuali, a devenit CREAȚIA. Propagarea culturii, în special a culturii naționale, rămânea, natural, o permanentă obligație, și nu puțin oameni de carte, de la savanți de întâia mărime, ca Iorga și Părvan, la modești învățători de prin sate de graniță, și-au îndeplinit-o exemplar, însă spiritelor creatoare li se impunea, istoric, menirea de-a acorda prioritate muncii de sporire a valorilor spirituale. Se creaseră, evident, autentice valori și înainte, inclusiv în perioada de ebulliență a mișcării sămănătoriste, însă ponderea în ansamblul activităților de ordin spiritual o dețineau preocupările pentru difuzarea culturii, mentalitatea dominantă în mediile intelectuale — prima un spirit analog celui propriu epocilor de *Aufklärung*. Dacă până la 1 decembrie 1918 conștiința unității naționale — principalul liant ideologic al demersurilor din toate sferile culturii — s-a declarat în aspirația (rostită direct sau doar implicată în semnificația diverselor realizări) la reintregirea hotarelor vechii Daciei, după înfăptuirea acestui ideal, de a căruia „jale”, cum zice Goga, ne-au „răposat și moșii și părinții”, starea generală de spirit a început a fi numădeicit impulsivă de un sentiment al îndatoririi de a valida epocala cucerire, în toate domeniile, prin fapte de creație pe măsura însemnătății ei. După Lucian Blaga, „matricea stilistică” românească fusese, până la primul război mondial, „impiedicată de vicisitudinile veacurilor să se manifeste în întregime și consecventă cu sine însăși altfel decât în plan minor”, încât se ajunseseră (susține filosoful, cu vădită exagerare) doar „la o foarte înfloritoare cultură populară”. În condițiile create prin Unirea cea Mare, creativitatea românească avea șanse de a se „manifesta în viitor și pe un plan major”.

E ceea ce o seamă de scriitori nu „sperau” doar, ca Blaga, în *Spațiul mioritic*, că avea să se petreacă, ci credeau cu tărie, imediat după realizarea unității statale depline, că se va produce. Unii dintre ei s-au abandonat chiar unei excesive euforii, unui optimism utopic, afirmând că, prin Unire, prin împrietențarea țărănilor și decretarea votului universal, fuseseră soluționate toate problemele sociale majore, instaurându-se implicit un climat propice expansiunii

fără precedent a creației. În imaginația lui Ibrăileanu, „reforme sociale și politice datorite războiului”, dacă aveau să fie corect aplicate, aveau să provoace dispariția „țărănilor suferinți”, „țărănilor-rob”, „țărănilor nedreptățiți” și, ca urmare, dispărind „cauzele tristeții rasei”, „literatura va căpăta un alt ton”: nu va mai fi „literatura unui popor martir, chinat veacuri după veacuri, tăiat în bucați de istoria nemiloasă”, ci va dobândi „tonul pe care-l dă ritmul unei vieți normale, de muncă și de nădejde în rezultatul eforturilor”. Un probabil efect al reorientării literaturii, în contextul prefacerilor postbelice, avea să fie — presupunea criticul „*Vieții Pomânești*” — apariția unui „gen” literar ce era încă, la data când își scria articolul, „ca și inexistent”: romanul „Viața unei țări mici, împărțită în caste [...], viața stagnantă, viața de repetiție” n-ar fi oferit, după el, condiții favorabile pentru „apariția aceluia reper-toriu de fapte care este romanul social”, romanul „balzacian”. În schimb, odată cu „doborârea barierelor ce despărțeau pe români”, cu „organizarea tuturor provinciilor”, cu „unificarea vieții lor”, cu „crearea industriei” și stabilirea de „legături nouă cu restul lumii”, apărea necesitatea „transcripției literare a acestei lumi nouă și complicate”, transcripție posibilă doar în „romanul social, *toțu*, plin de probleme și de documente ome-nești”.

REALITATEA obiectivă era, evident, cu mult mai puțin mirifică decât modelul ei ideal, construit de poetul *Belșugului* și de către poeți în general. Poporul muncitor nu ajunseseră cu adevărat stăpîn în țara lui; „țărănilor-rob”, „țărănilor-suferinți” continua să existe chiar și după reforma agrară consecutivă războiului de întregire. Ceva se schimbă, totuși; se înfăptuise ceva într-adevăr epocal. Țara își recucerise hotarele firești. Un asemenea fapt era de natură a înflăcăra conștiințele, a însufla intelectualității elanuri creative deosebite, a decide pe cei mai de seamă reprezentanți ai științei, ai artei, ai învățămîntului să caute a-și integra preocupările și munca efortului general de așezare a noii vieți naționale pe cel mai solid temelii. Ilustrative în acest sens sînt, între numeroase alte manifestări, actele de patriotism ale fondatorilor și celor dintii profesori ai Universității românești din Cluj, menționate de Stelian Neage. În *Viata universitară clujeană interbelică* (1980). Neavînd de la început cadre didactice proprii pentru toate disciplinele, Universitatea Daciei superioare a apelat la personalități ale învățămîntului superior din alte centre, inclusiv la savanți români aflați în străinătate, și apelul n-a rămas fără rezultat. Om în vîrstă și a cărui permanentă prezență era intens solicitată la

București, Victor Babeș a găsit, totuși, modalitatea de a obține, pentru un an, detașarea la Cluj, unde a organizat Facultatea și Institutul de anatomie patologică și microbiologie. Gh. Murgoci a ținut, timp de un semestru, cursuri de mineralogie și petrografie și a întemeiat Societatea științifică a profesorilor și asistenților de la Facultatea de științe. Dintre profesorii Universității din Iași, doi sînt acei care și-au dat în primul an, cu maximă eficacitate, concursul pentru buna desfășurare a procesului de învățămînt în „*Aura mater napocensis*”: Gh. Vilsan și D. Gusti. Frecvent mergea la Cluj, pentru a rosti prelegeri, N. Iorga, iar Vasile Părvan, după ce muncise fără preget în Comisia universitară prin care a fost organizată noua universitate, a predat acolo arheologia și istoria artelor. Amîndoi savanții și-au desfășurat activitatea fără a prelinde vreco retribuție, refuzînd-o chiar. Într-un raport, Sextil Pușcariu, rectorul Universității, consimțea „refuzul categoric” al marelui istoric „de a primi o indemnizație pentru oboseala sa”. Privitor la Părvan, el dezvăluie că și-a donat onorariul pentru înzestrarea căminelor studențești. Din străinătate au venit, renunțînd la toate avantajele de acolo, spre a se stabili la Cluj, Constantin Levadii, subdirector al institutului Pasteur din Paris, și Emil Racoviță. Comportamentul acestuia din urmă e deosebit de impresionant. Director al institutului de speologie din Paris, pe care îl crease, înșurat cu o franțuzoaică, tată a trei copii, Racoviță n-a ezitat, în vîrstă de 51 de ani, să se strămute în orașul de pe Someș, definitiv, cu familia, institutul și asistenții!

Astfel înțelegeau marii profesori să-și îndeplinească ceea ce Părvan a numit, în lecția inaugurală a cursului său la Universitatea clujeană: *Datoria vieții noastre*. Și nu doar profesorii. Toți intelectuali patrioți. Ca în toate momentele hotărîtoare ale istoriei naționale, intelectualitatea română a considerat, după formarea statului național unitar, că datoria și onoarea ei constau în orientarea activității creatoare în consens cu interesele majore ale patriei. Întregită, țara urma să contribuie la sporirea averii spirituale a umanității. Cerința de competență devenise, în toate sferile existentei, competitivitatea pe plan universal. În cultură, problema era de a se demonstra puterea de creație a poporului român. Realizate fiind năzuințele vitale, sosise timpul valorificării resurselor sufletești ale națiunii, la nivelul formelor contemporane de cultură. Nu mai era de ajuns a produce opere de interes local, de utilitate imediată, opere cu efect educativ, mobilizator; se impunea exprimarea gândirii și sensibilității românești în capodopere de artă, știință, filosofie, în cărți, tablouri, compoziții

Fragmente critice

Imaginația filologului

„**C**U veleități pozitiviste, cu tendința de a reconstitui dintr-un dinte de cal un dinosaur, Hasdeu e un Al. Dumas al istoriei și un Edgar Poe al filologiei”. Astfel caracterizează, cine nu știe?, G. Călinescu opera de istoric și filolog a lui Hasdeu în capitolul superb din *Istoria literaturii române*. Filologii văd însă în opera acestui „Don Quijote de pustă” mai mult decât un roman al investigației și mai mult decât expresia unei imaginații febrile. Grigore Brăncuș îi publică recent într-o ediție științifică studiile de lingvistică și filologie (*), dovedind că în multe privințe intuițiile lui Hasdeu sînt juste și că soluțiile date de el în controversatele probleme de istorie și filologie comparată rămîn în mare parte și azi valabile. Filologul cu o fire așa de aprinsă știe enorm de multe lucruri și, în epoca lui, este un spirit sincron: la curent cu progresul disciplinelor umanistice și, în sfera sa de activitate (filologia, istoria, arheologia, etnografia) încearcă să unească metodele și să se sprijine, în studiul istoriei, de pildă, pe cercetarea filologică. Grigore Brăncuș dovedește (în substanțialul studiu introductiv la ediția recentă) că filologul român, în consens cu neogramaticii și indo-europeniștii din epocă, se folosește de legile fonetice pentru a investiga zonele necunoscute ale limbii române și, prin ele, originea poporului român.

Cînd citești, azi, aceste articole risipite prin revistele vremii, râmii umilit cu adevărat de știința lui Hasdeu de a explica totul prin faptele de limbă și de puterea lui de a fantaza în marginea documentului. Hasdeu este, nu mai încapă discuție, un geniu romantic, suferă de *incompetență* și are vocația totalității. *Comparația*, în epocă, trebuie făcută cu

*) B. P. Hasdeu: *Studii de lingvistică și filologie*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Grigore Brăncuș. Editura Minerva, 1988.

Eminescu, nu cu Maiorescu, spirit prin excelență critic, raționalist, omul justei măsurii, totdeauna „în marginile adevărului”. Hasdeu vrea să calce cu spiritul său totul, de la *botanica la doină*, și să explice nașterea universului și temperamentul individului printr-o causalitate misterioasă pe care numai limba o mai păstrează. Și, apoi, modul cum demonstrează el aceste legături, neastîmpăratul ce se vede în studiile sale, ieșirile lui polemice contra latinistilor ardeleni, iritarea care crește ca bulgăru de zăpădă și se pierde într-o literatură bogomilică savuroasă! Acest *filolog total* (speță azi dispărută) poate fi citit și pentru plăcerea de a urmări desfășurarea spiritului său bolnav de *nesațiu*, obsedat de fantasma monumentalului și grandiosului. Coarta lui cu *doctorii ardeleni* (Cihac, Laurian) este memorabilă, din ea iese o pagină de polemică nestăpînită, prăpăstioasă, cu invinuirii aberante și observații indiscutabil juste.

MAIORESCU este ironic și rece, demonstrația lui este metodică și are o finalitate precisă. Totul este ordonat în vederea unui scop (descalificarea adversarului și impunerea opiniei juste), nici un pas în lături, nici o paranteză inutilă. Hasdeu este, dimpotrivă, impulsiv, dezordonat, nu-și ține firea: se năpustește, pur și simplu, împotriva adversarului care trebuie doborît, nimic, transformat în pulbere. În articolul *Perit-au Dacii?*, filologul se repede din primele rînduri la Clain, Maior, Laurian, Papiu și la alți doctori ardeleni care au adus cu ei „un virtej de îndărătnicie” și au buimăcit mințile noastre... Tonul studiului este rapsodic, fiecare fragment se termină cu întrebarea capitulă: „Perit-au Dacii?”, apoi demonstrația este reluată, în același ritm precipitat, minios, cu extrase doveditoare din istoricii latini și comentarii adesea jignitoare contra umbraticilor doctori și a „bulendrelor doctorești”. Doctorii pu-

riști au un punct de vedere ce-ar putea fi respins cu mai mare liniște a spiritului și pe un spațiu mai restrîns, așa cum procedează Maiorescu. Hasdeu nu urmează însă această cale scurtă și economicoasă. El are nevoie în polemică de un cîmp larg și de o bătălie zgomotoasă. Pînă să ajungă la „înțelesul cel nestrimbăt” desfășoară o strategie complicată, aruncă totul în luptă și, cînd crezi că demonstrația se apropie de sfîrșit, observi că ea este reluată din alt punct și cu alte argumente cu aceeași fervoare și aceeași nedomolită minie. Uneori caracterizările sînt scurte și aspre. Luca Stroici, autorul unei orășii dominicale, la 1593, a fost mare logofăt sub șase domnitori și a trăit 80 de ani. Istoricul de mai tirziu completează în fișa lui de caracter: „Istet, sucit, ascuns, viclean, fără religione, el își schimba masca pe toată ziua, imbrăcînd haina împrejurărilor”. Feciorul său, Ionașcu, este „un personaj modest, bigot și nul”. Hasdeu îl lichidează într-o singură propoziție.

Stilul polemicii nu se schimbă nici cînd adversarul se cheamă Maiorescu, un spirit indiscutabil mai incomod decât doctorii puriști. Hasdeu manifestă și în acest caz aceeași impaciție și sarcasm. Tot articolul (*Cîteva întrebări d-lui T. Maiorescu*) este construit pe ideea că Maiorescu nu știe bine latinește (confundă pe *anima* cu *hanima* ?!) și, dintr-o filiație discutabilă, polemistică face un capăt de țară, dilată amănuntele pentru a putea trage la urmă o încheiere absurdă: cum că teoria lui Maiorescu despre accent și gesticulație în vorbire justifică ideea, evident aberantă, că limba perfectă este „cea mai gesticulată și cea mai accentuată”. Maiorescu n-a spus nici odată această comică enormitate, dar polemistul dovedește, prin logica lui sarcastică și extravagantă, că ar fi putut-o spune... Punctul de vedere al criticului junimist despre ortografie este, indiscutabil, just și, mai tirziu, în comisiunea academică Hasdeu îl acceptă, dar pînă

atunci, în articolele sale, îl ridiculează și-l acuză pe autor că a creat „modeluri de neînțelegibilitate”. Cînd îi răspunde un junimist mai tînăr și neexperimentat, V. Burla, Hasdeu schimbă ușor tactica: pune chestiunea din punct de vedere moral, cere stimă intelectuală și respect pentru adevăr. Dar chiar în fragmentul în care îl recomandă această etică a discuției științifice, își atacă cu brutalitate adversarul, îl numește avocatul d-lui Maiorescu, îl acuză de ignoranță și-l termină cu zicală italienească trasă într-un calambur.

Adversarii lui Hasdeu sînt, pînă la un anumit punct, și adversarii lui Maiorescu: limbușii, puriștii, autorii de fantasmagorii, creatorii de sisteme care nu cad în marginile adevărului... Cam de aceeași vîrstă, criticul și filologul nu s-au înțeles însă în chestiuni esențiale și nu s-au putut înțelege nici temperamentul. Îi desparte în primul rînd un stil de a gândi cultura. Hasdeu este învățatul romantic fără criteriu estetic și, în unele cazuri, și fără gust, capabil de mari erori de judecată (el numește versurile lui Eminescu „sonore chîțibusuri”!), dar totodată este un spirit întemeietor, un om care pune pietre de hotar în mai multe discipline. Nu degeaba Maiorescu, vechiul său adversar, îl îndeamnă să scrie *Istoria limbii române*, socotîndu-l singur capabil s-o facă în epocă. Iată o probă de știință pe care Hasdeu o primește și-o reproduce în *Prefața* din 1882: „Fie că d-l Hasdeu, ajuns astăzi la înălțimea științei și văzînd luarea-aminte și laudele Europei culte, cu drept cuvînt atrase asupra-și, să-și aducă aminte că noblesse oblige și, părăsînd violențele personale din publicările de mai-nainte și descurcîndu-se mai curînd din principiile generale de lingvistică, să ne dea în sfîrșit din comoara cunoștințelor sale opera cea adevărat însemnată și adevărat națională, ce dintre toți românii de astăzi numai d-sa ne-o poate da: *Istoria limbii române*”.

Hasdeu n-a încheiat această istorie, cum n-a încheiat nici alte proiecte grandioase. Vocația geniului romantic este să înceapă, nu să încheie.

Eugen Simion

faptei de creație

muzicale apte să reziste, în ordine valorică, comparației cu produse ale genialității creatoare de pe tot cuprinsul pământului. Pentru aceasta nu era, desigur, suficient a voi. Voința de creație putea, totuși, să declanșeze energii, să actualizeze posibilități latente, în fine, să creeze o atmosferă propice muncii și căutărilor creatoare.

INTR-O asemenea atmosferă, căci ea s-a creat realmente, aspirația scriitorilor, a artiștilor, a directorilor de conștiință era inserția culturii naționale (cu atributele specifice) în cea universală. Chiar și mișcarea tradiționalistă, promovată de „Gîndirea”, propunea un tradiționalism sincronizat cu o anume spiritualitate proliferantă în Europa occidentală. „Ortodoxismul”, susținea doctrinarii gîndiriști, era varianta românească a valului de spiritualism apărut pe continent după înființarea război mondial. Prin tradiționalismul de nuanță religioasă, cultura românească se integra, după el, în universalitate. „Moderniștii” propuneau integrarea pe alte căi și în cu totul alt spirit. Necesitatea integrării le apărea, oricum, ca o necesitate inexorabilă tuturor oamenilor de cultură. În acest scop, ceea ce se cerea era, evident, efortul constructiv. În funcție de el, considerau spiritele lucide, și numai în funcție de el, putea fi estimat patriotismul. Trecuse vremea patriotismului de vorbe mari. Criteriu al adevăratului patriotism devine fapta creatoare. În cele mai diferite ambiante intelectuale și artistice trona sau avea să fie instaurată ideea că „după războiul” nu putea fi decît o eră a muncii pozitive, a lucrării temeinice, o eră de construcție — și de sinteză. Țara mare avea nevoie de creații solide, durabile, masive. Chiar și în mediile artei de avangardă — și tocmai acolo mai devreme decît în multe altele — s-au formulat sentențe exprimînd adeziunea la un ideal constructiv, la „ordine”, chiar la ordinea... „clasică”. „Nu dezagregarea bolnavă romantică suprarealistă, — proclama Ilarie Voronca în manifestul revistei „Integral” — ci ordinea sinteză, ordinea esență constructivă, clasică, integrală”. Chiar titlul publicației, de altfel, rezumă voința de integrare constructivă a artelor, voință proprie (de mai înainte și redactorilor revistei „Conștinporanul”, a lui Ion Vinea, care milita pentru „constructivism”. Proprie de asemenea „Punct”-ului din 1924—1925 al lui Scarlat Calimachi, al cărui titlu, iarăși, vrea să însemne: sinteză. Chiar „Sinteză” se va numai periodicul redactat în 1927 de G. Călinescu și G. Nichita, în paginile cărui aspirația la clasic se va comunica în cu totul alt stil. În înțelegerea călinesciană, ordinea clasică, sinteza, implică monumentalul, — și cit de răscolitor vibrează în noi, chiar astăzi, pledoariile marelui nu doar scriitor și critic, ci și animator — atît cele din respectivul moment istoric (Faza monumentalului!) cit și acele de mai târziu — pentru marea construcție! „Unde sînt marile acoperăminte, unde turlele aeriene, unde clopotnițele pînă la cer?” „Mo-

numente, monumente! acesta e strigătul românului de miine!” În anul în care Călinescu lucra la „Sinteză”, mai tînărul Mircea Eliade formula și el, în „Cuvîntul”, același ideal: „al sintezei, al încheșărilor largi, cuprinzătoare, curajoase”, sinteza fiind, în reprezentarea lui, „focarul central al conștiinței contemporane”. Pentru a-l atinge — avea să scrie, cițiva ani mai târziu, critic și auto-critic — era necesar să se renunțe la vorbărie goală despre „spiritualitate, autenticitate și viață interioară” și să fie cultivată „știința”: „știința aceea neinteresantă și nespirituală, formată din obiecte și din operații cari nu-ți cer nici «inteligență», nici «viață interioară», ci numai puțină luciditate, multă metodă, și enorm de multă muncă...”

ACEA „știință” era, de fapt, la data cînd apăreau aceste rînduri, practică intens, de mult: de cînd exista o cultură națională românească. După Unirea din 1918, ea luase o amploare fără precedent. Incomparabil mai amplă, starea de spirit a intelectualității creatoare a fost, în perioada interbelică, deosebi la începutul acesteia, analoagă prin conținut și intensitate celei din etapa următoare Unirii celei mici, a Principatelor, și războiului pentru independență: o euforie a muncii, un irepresibil elan al afirmării spirituale, o dorință mistuitoare de a produce valori care să rămînă. Noua epocă de creație, visată de Ibrăileanu în anul douăzeci, începuse, de fapt. Existau **Poemele Lumini**, se plămădeau **Aur sterp**, **Pașii profetului**, **Pe Argeș în sus**, **Lingă pămînt**, **În marea trecere**, **Laudă somnului**; o seamă de „cuvinte potrivite” și „flori de mucigai” erau scrise; curînd aveau să înceapă a fi tipărite în reviste viitoare piese din **Joc secund**. Romanul românesc modern exista, nu numai în 1927, cînd Mihail Ralea se întreba: **De ce nu avem roman?**, dar chiar înainte cu șase ani, cînd Ibrăileanu își trăgea într-un volum, **Cultură și literatură**, studiul **Înainte și după război**, în care „romanul social, «touffu», plin de probleme și de documente omenești” era proiectat în viitor. Ion al lui Rebreanu apăruse! De la această apariție pînă la sfîrșitul deceniului al doilea mai văzură lumina (spre a cita doar cîteva titluri de romane viabile): **Pădurea spinzuraților**, **Zodia Cancerului**, **Concert din muzică de Bach**, **Ultimea noapte de dragoste**, **Intîia noapte de război**, **Intunecare**, cărora le urmau, după 1930, între numeroase altele, **Răscoală**, **Frații Jderi**, **Patul lui Procust**, **Craii de Curtea Veche**, **Enigma Otiliei**, **Aurul negru**, **În credința celor șapte steșnice** de Victor Papilian, **Maitreyi**, **Adela**, **Rusoica**; mai târziu, în deceniul al cincilea, **Sfîrșit de veac în București**. Expansiunea romanului e, în literatură, o tipică expresie a monumentalului și, la noi, această specie nu numai că, după Unirea cea mare, a preluat, de la navelă, hegemonia teritoriului epic, dar în intervalul dintre războaie apar romane propriu-zis monumentale, de tip tolstoian, epopeice, precum cele sadoveniene și rebreniene, menționate, sau precum roma-

nul ciclic în opt volume **În preajma revoluției** al lui C. Stere.

Tendința spre masiv, spre monumental, spre sinteză e cu deosebire evidentă pe tărîmul istoriei și criticii literare, al istoriei în general, ca, de altminteri, în toate disciplinele, fie umanistice, fie științifice. Apar solide monografii: **Getica** lui Părvan, **Originile românilor** de Al. Philippide, **Meglenoromânii** de Theodor Capidan, **Viața... și Opera** lui M. Eminescu de G. Călinescu, **Titu Maiorescu** al lui E. Lovinescu; mari sinteze: **Istorie de la langue roumaine** a lui Densușianu, **Limba română** a lui Sextil Pușcariu, **Introducere în studiul limbilor romanice** de Iorgu Iordan, **Istoria limbii române** de Al. Rosetti, **Istoria românilor și celelalte istorii**, inclusiv a literaturii, în mai multe volume, ale lui N. Iorga, **Istoria-le** lui Constantin C. Giurescu, N. Bagdasar, P.P. Negulescu, Lovinescu, Călinescu, N. Cartoian și ale altora, **Estetica** lui Vianu, **Pictura românească în secolul al XIX-lea** a lui G. Oprescu, **Terra** lui S. Mehedinți, „trilogiile” lui Lucian Blaga; lucrări colective fundamentale, precum **Dicționarul limbii române** și **Atlasul lingvistic român** (realizate în cadrul Muzeului limbii române din Cluj), o seamă de enciclopedii (**Minerva**, **Enciclopedie română**, Cluj, 1930, **Dicționarul enciclopedic ilustrat** al lui Candrea și Adamescu, **Enciclopedia României** în 4 volume, alcătuită sub direcția lui D. Gusti); ediții științifice, inclusiv monumentale ediții critice, ca aceea a operelor lui Eminescu, începută și realizată pînă la al cincilea volum de către Perpessicius, sau ediția Zarifopol — Cioculescu a scrierilor lui Caragiale.

Năzuința la sinteză, la monumental se exprimă și în apariția de periodice care își propun să absoarbă creația în diferite domenii a tuturor specialiștilor, și chiar să oglindească preocupările și străduințele de pe tot spațiul culturii, ca, în afară de reapăruta „Viața Românească” și de „Gîndirea”, — „Cugetul românesc”, „Revista Fundațiilor”, „Dacoromania” lui Sextil Pușcariu, „Dacia” lui Vasile Părvan, „Revista istorică română”, „Sociologia românească”. Sub impulsul aceluiași spirit au luat ființă adevărate monumente și în domeniul artelor plastice, al arhitecturii, al urbanisticii, al etnografiei. Arcul de triumf și Muzeul satului din București, spre exemplu, datează din deceniul al patrulea. Oamenii de știință activi în perioada interbelică (G. Țițeica, H. Coandă, Dan Barbilian, Gr. Moisil, St. Procopiu, C.I. Parhon, Gh. Spacu, Octav Onicescu ș.a.) au făcut descoperiri și au emis concepte de răsunset mondial, care le poartă numele. Emil Racoviță a întemeiat o nouă disciplină: speologia. Nume de referință internațională au devenit și cele ale esteticienilor Mihail Dragomirescu și Liviu Rusu.

DĂRUȚII muncii lor cu pasiune ardentă, intelectualii români responsabil n-au rămas, în deceniile interbelice, insensibili nici la seisme istorice contemporane. O seamă dintre ei n-au ezitat să iasă din laboratoare și biblioteci spre a spune, împreună

ELENA GRECULESI : Omagiu României

cu luptătorii activi, un categoric nu politicii de fascizare, pentru a înfrunta, riscîndu-și viața, forțele de extrema dreaptă. Cînd au început să fie repuse în discuție granițele patriei întregite, intelectualitatea s-a ridicat, firește, în unanimitate, contra sinistrelor planuri revizioniste, puse în aplicare, totuși, din nenorocire, spre stupoarea, deznădejdea și revolta întregii națiuni, rostită, în magistrale versuri, de către o seamă de poeți, printre care Argeșii, Voiculescu, Blaga, Beniuc, Emil Bolta, D. Ciurezu, Emil Giurgiuca, Teodor Murășanu, D. Stelaru, Virgil Nistor. Voința de creație nu i-a părăsit pe scriitorii, pe intelectualii îndobște, nici în cursul acelor ani de doliu național. Sentimentul lor (format de Lucian Blaga, în lecția de deschidere a primului său curs ținut în refugiu, la Sibiu) era că „orizontul întreg al țării mutilate” se retrăsese „de pe pămînt [...] în inima noastră”, că „il purtăm în noi, închis în noi, ca orizont viu și neuitat, pe care nici o măsură omenească nu-l va putea revizui”. Un asemenea orizont, purtat în suflet, era, după autorul studiului **Orizont și stil**, „tocmai suficient pentru orice creație, oricît de mare, a spiritului”, pentru că „țara de totdeauna rămîne neatînsă acolo, înăuntrul nostru”.

Actual chiar și în cele mai nefaste circumstanțe istorice, imperativul creației se declară, normal, cu forță maximă în epocile structurate tocmai de principii înaintării și al construcției. Nimic mai firesc, în consecință, decît ca și astăzi preocupările celor ce activează pe tărîmul culturii, științei, învățămîntului să fie orientate de patriotismul faptei de creație, de un spirit de muncă și competiție constructivă analog celui generat, în 1918, de Marea Unire.

Dumitru Micu

Proza

Trilogia Unirii

DE o factură mai accentuat documentară, proiecția imaginară compunîndu-se cu evenimentele non-fictive și personalități ates-tate, volumul al treilea din **Muntele speranței** de Petru Vintilă, apărut la Editura Militară (vol. I — 1986, vol. II — 1987) pare mult mai ambițios, deși se pliază pe aceleași realități. Volumele nu înaintază în acțiune, ci analizează independent aceeași epocă, epicizează aceleași secvențe, reportretizează aceiași oameni. Se derulează, egal, din diferite perspective, stările de lucruri ale societății, se reiau contrapunctiv evenimentele cunoscute pînă la constituirea unei vișuni ce focalizează un evantai de atitudini și opțiuni.

Cronică minuțioasă și frescă socială, romanul panoramează vast incrincații ani 1917/1918, de la frămîntarea mocnită a satelor ardelenestii, pînă la situația Bucureștilor din zona ocupată, din Moldova liberă și martiră, pînă în tranșeele combatanților. Astfel se încheagă imaginea țării care, de la cel mai nevoiaș bordei pînă în Parlament se pregătea să izbindească năzuința seculară a Unirii tuturor provinciilor românești — și autorul subliniază patriotismul tuturor păturilor sociale.

Prin întinsa „acoperire” arhivistică, simțul selecției, gradația firească, abila derulare epică, fina montură a citatului revelator, menținerea consecventă în orizontul narativității tensionale, volumul propune o nemijlocită lectură prin iden-

tificare și cufundare în epocă. Autorul nu pierde perspectiva asupra întregului dincolo de puzderia de amănunte colaterale, dar semnificative pentru mentalitatea epocii și înțelegerea mecanismului politic al marilor evenimente.

Am spune că obiectivitatea autorului este ajutată de tipologia anti-eroică, estetizantă, a personajului coagulant, Matheiu Carabela, scriitor leș și calofil, puțin laș, puțin sperjur, materialist și convingeri și idealist al sacului cu carbuni, fricos și grandoman, în același timp, — o minune de caracter —, dar care tocmai prin aceste contradicții poate să înregistreze fidel, cu detașare și profund, înălțimile și abisurile epocii. Pentru că Matheiu — în care transpare identitatea autorului **Craior de Curtea Veche** — are spirit de scriitor, nu și ochi de reporter, Petru Vintilă descoperă și un alt personaj, pe freneticul Valodî, ziarist practic și spirit întrepid care, circulînd peste tot, face conexiunea personajelor și coeziunea mediilor eteroclitice. Pre-textul monografic al existenței lui Matheiu Carabela devine intertextul confruntărilor politice, al notațiilor sociale și al descrierilor privind starea de beligeranță. De altfel, la o analiză mai atentă, romanul se dezvăluie ca un corolar consistent de portrete, în sensul progresivului narative, acțiunea substituindu-se caracterologiei. Baby Kremnitz, nepotul lui Maiorescu, acum ofițer german, trădătorul Sturdza, profesorul Iorga, doctorul Sergescu, Bogdan-Pitești ș.a. alcătuiesc o galerie foarte diversă și, omenește vorbind, posibilă, de fir, temperamente și caractere care reacționează diferit în fața acelorași încercări.

Pentru autentificarea proiectelor, autorul face inserții în presa vremii și citează în extenso diferite mărturii documentare: comunicate militare, memoriile lui N. Iorga, jurnalul intim al lui Vasile Th. Cancicov și alte surse demne de toată încrederea. Baza documentară, însă, o formează volumul **Un personaj — Matheiu I. Caragiale**, apărut sub auspiciile Muzeului Literaturii Române, cuprinzînd însemnări zilnice, caiete, variante și bruioane ale operei straniului scriitor.

Mult spațiu în economia romanului îl ocupă Revelionul 1917/1918, prilej de a surprinde psihologia așteptării și a încrederei, de a sonda conștiințele în momentele în care soarta războiului și a țării nu se decisese încă. O idee se cristalizează și tînde să acapareze toate conștiințele, să oțelească voințele: armistițiul, insuportabila pace separată rămîn doar artificii temporare, dar inerente pentru păstrarea intactă a armatei. Si într-adevăr, armata va deschide noi fronturi, va consfinți unirea tuturor provinciilor pentru păstrarea ființei naționale.

Muntele speranței se află în sufletul poporului român care, mai întîi, trece prin Golgota suferinței, urcată pînă în piscul tuturor jertfelor și privațiunilor. Iată momentul impresionant al drumului spre Alba Iulia: „Au ajuns la Teiuș, seara pe la orele opt și după o așteptare de-o jumătate de oră sosi un tren din direcția Turzii, plin cu delegați moși de pe Valea Arieșului, de la Cîmpeni și Săcătura, de la Abrud și Baia de Arieș. Unii veniseră cu tulnicele, alții cu fluie-

rele și era de mirare că nu luaseră vagoanele foc de atîtea cîtece, marșurile moștești și ovații. Se urcară în trenul lor și după încă vreo oră și jumătate (trenul se tira ca un melc), aproape de miezul nopții, ajunseră la Alba Iulia. [...] Cînd întinerul se risipi în lumina vinată a zorilor, apoi cînd răsări soarele, parcă el însuși triumfător, abia atunci se putu observa că piața din cetate și ulițele care dădeau în ea fremătau de forfota celor peste o sută de mii de oameni. Erau acolo bărbați frumoși din satele Năsăudului, cu pălăriile lor bogat impodobite cu pene de păm, erau acolo moșii în straiete lor de lînă albă și sură, ciobanii din Mărginimea Sibiului, îmbrăcați în marile lor cojoace, toți cu mii de steaguri și pancarde. O mare de oameni, un ocean furtunos de urale și marșuri făceau să vibreze aerul pînă la cer”. (pp. 309—310).

Matheiu Carabela, aparent un neimplicat, dar realizînd indirect coeziunea elementelor, veșnic fără bani și fanariot în plăceri, seniorial în comportament, dar moftangiu în acte, rămîne un personaj memorabil al lui Petru Vintilă, care, cu ani în urmă, mai reușise o eroină de zile mari în prințesa Canta din remarcabilul roman **Numărătoarea inversă**.

Faptul că își alege ca protagonist un scriitor acordă romanului **Muntele speranței** un grad mai intens de auto-reflecție stilistică și o dimensiune autoreferențială — lucru cu totul nou în proza realistă a autorului.

Încet, încet Petru Vintilă reconstituie cronicărește epoca epopeică a primei conflagrații mondiale, așa cum Paul Anghel a definitivat deja perioada războiului de independență, — act de atitudine care se înscrie în lunga și valoroasă tradiție a reflectării și conștientizării literare a unor evenimente de prim ordin în istoria poporului nostru.

Aureliu Goci

*) Petru Vintilă, **Muntele speranței**, Editura Militară, 1988.

Conceptul de unitate națională în gândirea tovarășului NICOLAE CEAUȘU

1 DECEMBRIE 1988 — 70 de ani de la marea înfăptuire a poporului român, statul național unitar — moment fundamental în devenirea istorică a patriei. Dind o înaltă apreciere marelui act de acum 70 de ani, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată: „Incurănașare a aspirațiilor de veacuri ale poporului nostru pentru eliberare națională, rezultat al luptei duse de cele mai înaintate forțe social-politice ale vremii — în cadrul cărora rolul hotărîtor l-au avut masele populare — unirea din 1918 a reprezentat o adevărată piatră de hotar în dezvoltarea României moderne”.

Prin aleasa și cutezătoarea sa operă creatoare, conducătorul partidului și statului a restituit națiunii române istoria sa așa cum a fost făurită de înaintași, eliberată de contrafaceri și deformări, de tot ce era străin adevărului. Conceptele, aprecierile, ideile teoretice elaborate de tovarășul Nicolae Ceaușescu reprezintă un neasemuit exemplu de abordare materialist-dialectică și istorică a relației trecut, prezent, viitor, a însemnătății valorificării tradițiilor înaintate în devenirea societății noastre. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a demonstrat că lupta plină de sacrificii pentru menținerea sau dobîndirea independenței, pentru apărarea ei s-a conjugat permanent cu lupta pentru unitatea națională, pentru întărirea ei, acestea fiind condiții legitime ale propășirii poporului nostru. „Din cele mai vechi timpuri — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu —, idealurile unirii, libertății și independenței au însuflețit permanent poporul român, constituind făclia care a luminat, generație după generație, drumul spre dreptate, spre progres, spre o viață mai bună, liberă și demnă”.

Cu deosebită forță sînt reflectate în monumentala operă a secretarului general al partidului, unitatea de origine, limbă comună și continuă viațuire pe același teritoriu ca neam, popor, națiune a românilor, unitatea civilizației și culturii, solidaritatea în lupta pentru dreptate socială și națională, pentru înlăturarea dominației străine, pentru dreptul de a trăi liber în granițele firești ale aceleiași entități politice statale suverane.

Făuritor de istorie și, în același timp, cunoscător profund al istoriei neamului său, interpretată și valorificată în spiritul adevărului științific, tovarășul Nicolae Ceaușescu a așezat solid trecutul poporului român pe temelia adevărului științific, obiectivității și probității. „Interpretarea științifică, obiectivă a evenimentelor social-politice în toată complexitatea lor — subliniază secretarul general al partidului — poate fi făcută numai în lumina materialismului dialectic și istoric, cea mai înaltă concepție despre lume și viață”.

Opera secretarului general al partidului relevă cu putere că unitatea, independența, libertatea și setea de dreptate au constituit dintotdeauna coloanele de graniță și aspirațiile supreme ale poporului nostru. Multimilenara noastră istorie este, de altfel, jalonată de nenumărate bătălii, de jertfe și sacrificii fără seamăn pentru păstrarea drepturilor poporului la o existență unitară, de sine stătătoare.

UN adevăr fundamental exprimat de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este acela că istoria poporului român își are începuturile în istoria traco-geto-dacilor și care, de atunci și pînă astăzi, aparține unuia și aceluiași popor ce a trăit în unul și același spațiu geografic, desfășurînd un permanent efort pentru a-și asigura o viață unitară, suverană și domnă. „Istoria milenară a poporului român, ca de altfel a tuturor popoarelor, este istoria dezvoltării forțelor de producție, a producerii și perfecționării uneltelor de muncă, ce au determinat unirea și organizarea oamenilor în grupe și formațiuni statale, pînă la statul centralizat al dacilor, sub Burebista, și apoi, corespunzător diferitelor epoci, pînă la orinduirea capitalistă și trecerea la făurirea societății socialiste”.

Președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, releva, de asemenea, că din trecutul cel mai îndepărtat poporul român a trebuit să-și apere teritoriul propriu de viațuire, să trăiască în pace și bună înțelegere cu popoarele din jurul său, arătînd că „De la formarea de către Burebista, în secolul I înaintea erei noastre, a statului dacic centralizat, de la epoca înfloritoare a societății dacice a lui Decebal și apoi de-a lungul a două milenii de existență, pînă în ziua de azi, poporul nostru a trebuit să ducă lupte grele pentru a-și apăra ființa proprie, entitatea națională”.

În opera tovarășului Nicolae Ceaușescu este redat cu o deosebită forță de analiză și sinteză procesul împletirii civilizațiilor dacice și romană, al formării poporului român și a limbii sale, ca entitate politică distinctă între celelalte popoare ale lumii.

Încă din vremea procesului de cristalizare a fizionomiei etnice și spirituale, păstrînd virtuțile strămoșilor, poporul român a rămas să facă față singur, prin propriile-i forțe, valorilor populațiilor migratoare pentru a-și păstra ființa, limba și glia. Deși serios stînjești în dezvoltarea lor de impactul nomad și migrator, românii n-au putut fi abătuți din drumul istoric obiectiv.

În urma unui proces obiectiv, caracteristic pentru lumea medievală, și în spațiul românesc se constată pluralismul statal, fenomen istoric ce nu a împiedicat însă comunitatea vieții economico-sociale, a culturii și spiritualității. Constituirea statelor feudale românești — Transilvania, Muntenia, Moldova și Dobrogea — a reprezentat unul dintre rezultatele luptei pentru unitate — mai întii în cadrele mai largi ale principatelor — și pentru independență, libertate politică, fiind cîștigată prin acțiuni militare împotriva tendințelor de subordonare sau cotoșire ale puterilor expansioniste vecine — regatul Ungariei, regatul Poloniei.

Poporul român și-a dus existența și s-a dezvoltat în această parte a lumii în condiții deosebit de vitrege, dar nu și-a plecat niciodată capul sub jugul asupririi

străine, nu a considerat nici un preț prea mare pentru a-și apăra libertatea și demnitatea și n-a nutrit niciodată gânduri de cotoșire și n-a rivnit la avuțiile altora.

„Înfruntînd furtuni pustiitoare — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu —, ținînd piept tuturor vitregiilor, el a adus o contribuție de preț la apărarea civilizației în această parte a lumii, la lupta popoarelor împotriva asupritorilor. Păștrînd nestînsă fiacără idealului de libertate, de independență și neatîrnare, poporul român a dat, de-a lungul milenarelor sale istorii, nenumărate pilde de eroism și spirit de jertfă”. Ori de cite ori țara a fost amenințată, ostirea română, întregul popor s-au ridicat ca un singur om împotriva invadatorilor, ridicînd arta militară românească pe trepte superioare și făcînd ca faima vitejiei poporului român, hotărîrea lui de a nu precepeți nimic pentru a trăi unit, liber și independent să fie cunoscute în lumea întreagă.

Românii au păstrat întotdeauna vie conștiința unității lor, conștiința determinată de faptul că limba, portul, tradițiile și credințele, modul de viață, firea le-au fost aceleași. Granițele artificiale n-au putut constitui o piedică în afirmarea unitară a ideilor și tradițiilor, fiind permanent evidentă comunitatea de aspirații spre unitate și libertate a tuturor românilor, indiferent de stăpînirea străină sub care s-au aflat. Așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu în strălucita **Expunere** la lucrările comune ale Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Consiliilor și Birourilor Executive ale organismelor democratice muncitorești-revoluționare și organizațiilor de masă și obștești, „Întreaga istorie demonstrează cu putere că întîrzierea formării Principatelor Române și a statului național român, a națiunii înseși, s-a datorat dominației și stăpînirii străine, iar mai tirziu exploatarea și asuprirea de către cele trei mari imperii — Imperiul otoman, Imperiul țarist și Imperiul austro-ungar. Viața, realitatea — adevăratul judecător — demonstrează că toate acestea nu au putut împiedica formarea poporului român, a națiunii române, a statului național unitar, n-au putut împiedica dezvoltarea României, a poporului nostru pe calea progresului și civilizației”.

O expresie grăitoare a luptei pentru unitate a fost Unirea Munteniei cu Transilvania și Moldova sub sceptrul politic al domnitorului Mihai Viteazul în anii 1599—1600.

Actul istoric înfăptuit de Mihai Viteazul s-a înscris pentru totdeauna cu litere de aur în hronicul țării, al istoriei românilor. Deși de scurtă durată, datorită intervenției străine, Unirea realizată de românii sub domnia lui Mihai Viteazul a imprimat luptei pentru unitate și independență un nou curs. „Ideea unirii țărilor românești — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu —, idealurile formării unui stat puternic pe meleagurile Daciei nu au putut fi ucise niciodată, pentru că ele sînt adine împlintite în însuși sin-gele, în conștiința și spiritul întregului nostru popor”.

PRELUIND programul politic importantă fundamentală lan- de prima unire politică a țării române, generațiile secolului

XVII-lea și al XVIII-lea vor conțiu lupta pentru unitate națională și de s O însemnătate deosebită pentru fun mentarea științifică a ideii unității neam, de origine etnică și limbă a tuturor românilor au avut cronicarii și m învâțați ai poporului nostru din t timp — Grigore Ureche, Miron Cos Ion Neculce, Constantin Cantacuzino, mitrie Cantemir și alții. „Reprezentan Scolii Ardelene, prin scrieri referitoare la originea, istoria și limba românilor, dovedit unitatea lor de neam, năzuin lor spre făurirea unuia și aceluiași s Ion Budai-Deleanu scria: „Am găsit cale a-mi întinde vorbirea și la regiuu învecinate... precum și la Românie Moldova, pentru că, de una parte, ac provincii formau Dacia veche, iar de a așa se acamănă între sine, incit pa formează o singură țară și că sînt me pentru un singur popor și pentru o gură domnie”. În întregul ev mediu, l ta pentru libertate și unitate națională continuat pe cele mai diverse căi. Sc rile în limba română, fie că se tipăr dinoceae sau dincolo de Carpați, dinc sau dincolo de Milcov, au sprijinit e rie această luptă. Difuzarea elemen de cultură și foliosirea tot mai larg limbii române ca limbă de cultură se au dus la întărirea comunității popo român, la lărgirea cadrului unității și tuale.

O importanță crucială pe drumul c terii conștiințe de sine a poporului măn, al luptei sale pentru libertate cială și națională, în care a fost pute afirmată voința de unitate și inde dentă a românilor din Moldova, Mu nia și Transilvania, l-au constituit r luțiile de la 1791, 1821 și 1848. Plămă în condiții asemănătoare, desfășurînd în aceeași perioadă, proclamînd țeluri mune, evenimentele revoluționare de 1848 au avut un caracter unitar în t țările române, în centrul lor se aflau tutindeni scuturarea dominației străin realizarea unității și independenței n nale, însoțite de desființarea servitu feudale și eliberarea țărănimii iobage. Producerea libertăților democratice gheze — obiective care interesau cele lărge păături sociale, corespundeau năz țelor afirmării, de sine stătătoare a țării române.

După cum este cunoscut, cerințele aspirațiile vitale ale poporului n n-au putut fi înfăptuite în 1848, „dat — așa cum arată tovarășul Nic Ceaușescu — nu atât împotrivrării f lor reacțiuni interne, cit coalizării a tora cu reacțiunea feudală internațio Imperiile vecine — țarist, otoman, sburgic — profund ostile tendinței emancipare a poporului român, elibe sale naționale și sociale, unirii lui în singur stat — și-au dat mina și au r mat cu forța armelor revoluția burgl democratică”.

Revoluția română de la 1848 a da nou impuls dezvoltării societății r nești. Au cunoscut o mai puternică voltare forțele de producție, s-a înt ficat dezvoltarea relațiilor de prod burgheze, a cunoscut un nou impuls ta spirituală.

Marile idealuri ale revoluției c 1848, pentru care au luptat masele ale poporului român, aveau să rod la 24 ianuarie 1859, cînd, prin „actul gic al națiunii române”, s-a re unirea Moldovei cu Muntenia.

Unirea de la 1859, prin alegerea l și București a unuia și aceluiași prii colonelul Alexandru Ioan Cuza — i tuire izvorită din voința poporului r împotriva opreliștilor și întere or mari puteri — a creat condițiile fa bile imprimării unui ritm accelei modernizării, al unificării interne, p du-se temeliile statului național r modern. „Unirea Moldovei cu Mu și înfăptuirea în 1859 a statului na — arată tovarășul Nicolae Ceaușe a constituit un moment crucial în nele poporului nostru, marcînd în României într-o etapă nouă a evc sale istorice. Lupta pentru libertate independență națională se ridică treaptă superioară, astfel că la mai de două decenii după Unire este cu cu arma în mină, prin mari sacrifi jertfe de sînge suveranitatea de patriei noastre”.

Cucerirea independenței naționale lute de stat a României în 1877 v ce centra, în perioada următoare, en întregului popor, călăuzind gîndul tivitatea tuturor personalităților r

Vestitorul

Cimpiele, apele, munții nu s-au mutat
în altă țară,
valurile-i mai poartă încet durerea spre
liman
și e un freamăt viu dinspre izvoare.
Numai el, uriașul trezit din somn,
clăcașul istoriei
pare altul an de an.
Visează rău cînd își aduce-aminte
ziua de ieri,
apoi clădește un nou panteon
în amintirea Poetului.
Fiindcă a fost odată un poet
vestitor de schimbări și răzmeriți,
un zeu al locului
trecut de mult în legendă.

Sacra numărătoare

Înainte de tine a fost țara,
suffletul și răsuflatul ei:
mersul ciobanului prin păduri de tei,
semnele lăsate la plecare să nu-și uite
comoara.
Urmele carului pînă sus pe munte,
povara
dusă pe umeri de femei,
meșterii mari care-au pus temei
zidurilor vechi, stemele, tiara.
Mormintele celor adormiți seara
ori dimineța în zori. Peste ei
se-apeacă ierburile primăvara —
lacrima lumii, nepoți și nepoate.
Și tu mai la urmă venit
(vestit nevestit printre toate)
în ziua cînd se schimbă zarea
ii numeri și le netezești cărarea.

Prin Cetatea Unirii

Li visăm așa cum au fost,
pămîntul le poartă urmele,
piatra răsună sub pașii lor mari
croiți de istorie.
Peste tot numai urme de pași
care duc la Alba Iulia,
duc și se-ntorc de-acolo
cu țărina unirii pe tălpi.
Ai umblat și tu prin cetatea de piatră.
Mergeai încet să nu tulburi semnele
alcătuirii de-atunci:
tiparul patriei bimilenare.
Ion Oarcăsu

SCU

gresiste și patriotice ale vremii. Dobindirea independenței de stat a României — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu a fost deci rezultatul unor împrejurări intimplătoare, sau al unei conjuncturi politice, nu a reprezentat un dar primit din afară, ci este rodul luptelor purtate timp de veacuri de înalțăși, lupte care au culminat cu măreața glorie obținută în 1877 pe cimpul de bătălie împotriva Imperiului otoman, ce a schis o eră nouă în dezvoltarea liberă și independentă a patriei noastre".

Independența cucerită în 1877 a creat condiții vorabile desfășurării mai departe a luptei pentru unirea tuturor românilor într-un singur stat unitar.

„Primul război mondial imperialist — a adăugat tovarășul Nicolae Ceaușescu la reședința Plenară a C.C. al P.C.R. — a dus la prăbușirea imperiilor vecine — a Imperiului țarist, a Imperiului austro-ungar și a creat condițiile realizării visului românesc de a se uni într-un singur stat, și cum s-au creat condiții pentru apariția altor state independente în Europa centrală”.

Mișcarea muncitorească, adică împlinirea în solul și realitățile țării, a militat la începuturile ei pentru înlăptuirea zărilor întregului popor, de eliberare națională, legind, totodată, de la creația condițiilor favorabile dezvoltării luptei pentru drepturi și libertăți democratice, pentru o viață mai bună a tuturor celor care muncesc. În opera tovarășului Nicolae Ceaușescu se relevă obiectivul precis formulat în programele mișcării muncitorești, al Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România — făurirea statului național unitar.

Așa cum este cunoscut, la 1 Decembrie 1918 s-au intrunit la Alba Iulia, pe cimpul lui Horea, peste 100 000 de muncitori, țărani, intelectuali, meseriași, veniți din toate părțile țării, pentru a săvârși actul legitim și progresist de încheiere a procesului de unire a statului național unitar român.

La adunare erau prezenți 1 228 de delegați, oameni politici și fruntași ai mișcării muncitorești, aleși prin vot de cercurile locale sau de organizațiile politice și instituțiile românești din Transilvania. În rândurile acestora, 150 erau delegați ai social-democrației române. Marea Adunare Națională cu caracter plebiscitar, instituită la 1 decembrie 1918, a adoptat prin Decarație de la Alba Iulia, prin care a proclamat solemn „unirea Transilvaniei și Banatului cu România pentru toate veacurile”.

CU o deosebită putere de pătrundere a sensului devenirii istorice, tovarășul Nicolae Ceaușescu apreciază caracterul legitim, obiectiv al proceselor istorice ale anului 1918, exprimate în plenară a vitalității și capacității revoluționare a poporului român, a luptei sale statornice și îndelungi. „Desfășurarea evenimentelor istorice demonstrează în cel mai categoric — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — faptul că Unirea nu a fost efectul unei întâmplări, rodul unei conjuncturi favorabile sau al înțelegerilor venite la masa tratativelor, ci rezultatul luptei hotărâtoare a celor mai largi straturi ale poporului, un act de profundă și deplină națională, realizarea unei conștiințe legitime între realitatea obiectivă și drepturile inalienabile ale poporului pe o parte, și cadrul național cerut cu încredință de aceste realități”.

Relevând împrejurările istorice ale desfășurării acestui proces, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată: „Făurirea statului național unitar nu este deci un rezultat al unor conferințe internaționale, ci rodul luptei neobosite duse de poporul român înaintate forțe ale societății, de secole largi populare pentru unire, produsul legitim al dezvoltării istorice, sociale și politice, a poporului român”. Tratatul de pace de la Saint Germain (1919), Conferința de la Paris (1920) au consacrat pe plan internațional o situație de drept, creată de lupta maselor populare, care a dus la încheierea procesului de unire la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918, a înălțăși înlăptuirea firească a năzuințelor secolelor ale poporului nostru, a visului românesc de a se uni într-un singur stat unitar care au luptat și s-au jertfit nenumărate generații de înaintași, împlinirea ei necesită obiective a înseși dezvoltării istorice.

Desăvârșirea statului național unitar, prin unirea a vastului proces de dezvoltare politică, socială și națională a românilor, rezultat al luptei și sacrificiilor înlăpturării națiunii, a însemnat deschiderea ei noi etape în evoluția sa istorică. Alizarea unității național-statale a dat un avânt puternic dezvoltării generale a societății românești, potențind pe multi-

OMAGIU de Eugen Popa

ple planuri lupta poporului român pentru libertate socială, pentru progres și afirmarea de sine stătătoare pe arena internațională ca un stat care acționa pentru apărarea unității naționale, colaborare între popoare și pace.

Marea Unire din 1918 a deschis calea spre dezvoltarea națiunii, a creat cadrul propice pentru o mai accentuată evoluție a economiei, științei și culturii, pentru intensificarea mișcării revoluționare a clasei noastre muncitoare, a activității tuturor forțelor progresiste ale societății.

În fața forțelor progresiste, a mișcării muncitorești, revoluționare s-au pus sarcini deosebite, legate de continuarea pe o treaptă superioară a luptei pentru independență, libertate și dreptate. „Este incontestabil — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — că înlăptuirea statului național unitar a dat un nou și puternic impuls mișcării progresiste, revoluționare, a întărit forțele clasei muncitoare, a deschis calea unității dintre muncitori, țărani, intelectuali, dintre toți fiii patriei, care doreau ca România să se dezvolte, în cadrul statului unitar, pe o cale democratică, ca problemele sociale să fie rezolvate în folosul maselor populare”.

PARTIDUL Comunist Român, ale cărui obiective programatice și activitate politică au fost subordonate, încă de la înființarea sa, în mai 1921, intereselor fundamentale ale poporului, a militat pentru unirea forțelor democratice, antifasciste și antirăzboinice, pentru apărarea unității, independenței și integrității statului național unitar, amenințate de politica fascistă și revizionistă.

În anii celui de-al doilea război mondial, în condițiile în care unitatea realizată cu atâtea sacrificii în 1918 a suferit amputări teritoriale deosebite în vara anului 1940, iar țara, în pofida voinței și intereselor naționale, a fost împinsă în războiul hitlerist, Partidul Comunist a unit într-un larg front de luptă toate forțele patriotice ale României. „I-a revenit Partidului Comunist Român — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plénara C.C. al P.C.R. — misiunea de cinste de a reprezenta forța națională cea mai activă în realizarea Frontului Unic Muncitoresc, de a uni forțele democratice împotriva războiului, pentru sabotarea mașinii de război fascistă și hitleriste, în organizarea și înlăptuirea actului istoric de la 23 August 1944, a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și anti-imperialistă”.

Revoluția din August 1944 a marcat o cotitură epocală în istoria patriei noastre, a deschis calea împlinirii idealurilor și năzuințelor de libertate ale poporului român, a cuceririi depline a independenței și suveranității naționale, a afirmării României ca țară liberă și demnă în lumea contemporană.

Libertatea, independența și unitatea națiunii au fost ridicare la cota cea mai

înaltă în epoca de glorie pe care o străbatem de la Congresul al IX-lea al partidului, cind, prin voința unanimă a comunistilor, a tuturor oamenilor muncii, conducerea destinului patriei a fost încredințată personalității care intruchipează virtuțile, demnitatea și mindria poporului român, geniul lui creator, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

„Pe drept cuvint se poate afirma — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — că cel de-al IX-lea Congres al partidului a deschis o nouă epocă revoluționară în activitatea partidului, în construcția socialistă în România. S-a pus capăt conservatorismului, șablonismului și concepției «modelului unic» în construcția socialistă.

A fost lichidată atitudinea de ploconire față de tot ceea ce era străin și s-au redat partidului și poporului încrederea în forțele lor, în capacitățile lor de gindire și acțiune, sentimentul de demnitate patriotică, revoluționară”.

În cei 23 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al P.C.R., poporul s-a pătruns profund de conștiința că înflorirea țării, libertatea, independența și unitatea națională se află în raport direct cu baza tehnică materială a societății, cu dezvoltarea neconținută, mereu ascendentă a economiei noastre socialiste. Transpunind în viață cu răspundere patriotică și pasiune revoluționară strategia elaborată de tovarășul Nicolae Ceaușescu privind progresul economiei românești ca un complex armonios, omogen, de mare eficiență, pe baza priorității efortului propriu, fructificat prin modalități moderne, științifice, promovarea factorilor intensivi, calitativi și a unor ritmuri accelerate de creștere, cei ce muncesc din țara noastră au dobândit succese remarcabile în toate domeniile.

Concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu fundamentează o idee, de excepțională valoare teoretică și practică, anume că, dacă Partidul Comunist se situează în fruntea luptei pentru dreptate și echitate socială, el are datoria de a fi și garantul unității, independenței și libertății poporului. Conducind cu înțelepciune opera de dezvoltare multilaterală a societății socialiste, unind în jurul său întregul popor, care-i urmează neabătut politica, partidul nostru acordă o atenție maximă întăririi și apărării independenței și suveranității naționale.

Conținutul lor profund sădit în conștiința poporului este exprimat plenar în unitatea înlăptuită în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Garanția acestei unități este plenar reliefată de munca plină de abnegație a întregului popor pentru înlăptuirea hotărârilor Congresului al XIII-lea, Conferinței Naționale ale Partidului, pentru făurirea societății socialiste multilaterale dezvoltate pe pământul României.

Ion Ardeleanu

Poema română

Ninge poema română
Țara se-mbracă mireasă
Ninge străvechea lumină —
Dacia Felix e-acasă !

Ninge domol și mereu
Ninge-n păstratul Tezaur :
Vatra poporului meu,
Sieși, de-a-pururea, faur

Ning ghiociei mioritici
Sus, la Grădiștea de Piatră
Munții statornici, granitici,
Străjuie patria-vatră

Ninge de foarte departe !
Neaua cu literă groasă
Scrie în dor fără moarte —
Dacia Felix e-acasă !

Ning adevăruri eterne
Ning adevăruri dalbe și clare ;
Griu românesc reașterne
Cugetul nostru cel mare :

Roata Unirii ni-i Hora
Neîntreruptă vreodată
Iată, în inimi e Ora
Cea din milenii visată

Ninge carpatic pe Strei
Ninge la Dunărea-Mamă
Dorul strămoșilor mei
Dăinuie-n doine și cheamă

Ninge din tulnice blinde
Cușmele munții-și indeasă
Vremea-i pridvor de colinde :
Dacia Felix e-acasă !

Bunule Decebal, iată
Suntem acasă, în țară,
Nu ne-a clintit niciodată
Volbura bimilenară

Ninge, aceasta ni-i Hora
Neîntreruptă vreodată
Iată, în țară e Ora
Cea din milenii visată...

Eugen Evu

Conștiința literară

Alba Iulia, 1 Decembrie 1918

FAURIREA statului național unitar român, consacrată de marea adunare populară din 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia, în urma războiului de dezrobire și reintregire a neamului nostru, din 1916—1918, reprezintă incununația unui îndelungat și complex proces istoric, biruința unor înflăcărate strădăni și lupte, a unor sublimе aspirații. Lucian Blaga avea să sublinieze, în memorialul *Hronicul și cîntecul vîrstelor*, că marea adunare populară de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, care a consacrat biruința deplină a idealului unității naționale, a dat expresie voinței, aspirațiilor și luptei de veacuri a întregului popor român: „Pentru marea, istorică Adunare națională de la Alba Iulia, unde s-a hotărît alipirea Transilvaniei la patria-mamă, n-a fost nevoie de o deosebită pregătire a opiniei publice. Pregătirea se făcuse vreme de sute de ani”.

Sentimentul unității întregului neam românesc și năzuința ca toți românii să viețuiască împreună în una și aceeași țară s-au plămădit și au dăinuit neclintit în conștiința poporului nostru din cele mai îndepărtate timpuri. Este un fapt istoricește legitim și explicabil, deoarece nașterea poporului român din simbioza daco-romană a perpetuat o unitate politică determinată de însăși geneza și existența sa. În studiul *Dezvoltarea ideii unității politice a românilor*, publicat în 1915, N. Iorga demonstrează vechimea și continuitatea românilor în Transilvania, dar și apartenența lor la un singur neam, la una și aceeași întocmire, scriind: „N-aș zice înainte de sfîrșitul veacului al IX-lea, cînd se pune de obicei ocuparea Panoniei de unguri, ci încă înainte de începutul veacului al IX-lea, cînd, de fapt, ungurii au pătruns în Ardeal, a existat fără îndoială o unitate politică a românilor, cu un caracter general”.

Fiind „suflet din sufletul neamului”, cum atît de profund a definit George Coșbuc contopirea organică a creatorilor de frumos cu destinul neamului lor, scriitorii români au dat expresie elocventă acestui ideal, identificîndu-se cu el, slujindu-l cu dăruire și înflăcărare patriotică. În repetate rânduri, scriitorii care au militat pentru înfăptuirea unității naționale au recunoscut, cu obiectivitate și sinceritate, că strădania lor era determinată de dorința de a transpune în faptă un ideal care venea din vechime, care a însoțit permanent destinul poporului român.

În timpul primului război mondial, scriitorii români și-au ridicat cu hotărîre glasul pentru a susține cauza dreptă a unității naționale, pentru a demonstra necesitatea istorică și legitimă ca Transilvania să fie reintegrată în patria-mamă, într-un stat național unitar român. În anii neutralității, mulți dintre marii noștri scriitori și cărturari, în frunte cu Barbu Delavrancea, Octavian Goga, Nicolae Iorga, Vasile Lucaci, reuniți în Liga culturală, au colindat nenumărate localități din țară, ținînd cuvîntări înflăcărute, pledînd pentru intrarea noastră în război, lămurînd justetea idealului unității naționale. În discursul *Patria și patriotismul*, rostit la 24 ianuarie 1915 și tipărit apoi în broșură aparte, Delavrancea își îndemna compatrioții să continue năzuințele concretizate în Unirea Principatelor Române, să le dea o nouă dimensiune și perspectivă, în noile împrejurări istorice: „Să formăm o ființă, una și nedespărțită, ca să împlinim taina misiunii noastre istorice pe pămînt”, românii de pretutindeni fiind „datori să facă unirea, pentru că e firească, pentru că e istorică, pentru că e cer pămîntului lor, întărit cu oasele strămoșilor”. Delavrancea s-a situat ferm alături de luptătorii

transilvăneni care își dăruiau toată simțirea și toată puterea pentru dezrobirea fraților lor și statornicirea lor într-o singură națiune română. Cînd Octavian Goga și Vasile Lucaci au fost propuși candidați de deputați în Parlamentul român, Delavrancea i-a susținut cu ferwoare, văzînd în ei intrupări ale conștiinței naționale românești din Transilvania, mesageri și ziditori ai unității întregului nostru neam.

INTRAREA României în război, la 14 august 1916, a fost primită cu un puternic entuziasm de masele largi populare, înțelegînd că a sosit momentul istoric, decisiv, al dezrobirii fraților români subjugăți și reunirii lor în patria-mamă, al înfăptuirii visului secular de făurire a statului național unitar român. În discursul *Războiul și datoria noastră*, ținut la Academia Română, la 2 septembrie 1916, tipărit imediat și în broșură aparte, Delavrancea sublinia cu tărie: „Noi n-am intrat în haosul acestui măcel pentru cuceriri, ci pentru dezrobiri. Noi nu vrem ce nu este al nostru, ci vrem unirea cu frații noștri din Ardeal, din Banat și din Bucovina. Vrem Carpații, cu tot podișul lor, unde ne-a așezat împăratul Traian ca să fim veghe și strajă civilizațiunei romane împotriva hoardelor de barbari năvălitori. Noi nu ne croim cu sabia o patrie nouă, ci ne-o întregim”. Tot astfel, într-un articol publicat în „Flacăra” din 2 ianuarie 1916, E. Lovinescu cerea și justifica intrarea României în război „numai pe singurul temel al idealului național. Avem un ideal de împlinit: unirea tuturor românilor. Un drept legitim și istoric”.

În perioada premergătoare Marii Uniri din 1918, Octavian Goga a relevat, în repetate rânduri, că înfăptuirea unității naționale, a revenirii Transilvaniei în patria-mamă, nu decurgea dintr-un moment conjunctural, al dezmembrării prezibile a imperiului oprimator austro-ungar, ci era o consecință firească a idealului de unitate și libertate națională venit din timpuri îndepărtate, ideal ce a însuflețit permanent pe românii. „Conștiința unității e o realitate sufletească a poporului român de pretutindeni”, sublinia Octavian Goga în articolul *Unirea tuturor românilor*, publicat în ziarul „România nouă” din 3 noiembrie 1917, argumentînd, în continuare: „Credința unității naționale a trăit întotdeauna în sufletul românesc. Ea s-a moștenit din părinți, ea mingia intimitatea vieții familiale și dădea putere de rezistență împotriva persecuțiilor de tot soiul. Întărită în cursul vremii, a devenit articolul primordial în crezul vieții naționale a poporului român din Transilvania”.

În toamna anului 1918, aflat la Paris, cu prilejul proclamării de către adunarea generală a românilor din provinciile asuprite și din țară a Consiliului Național al Unității Române, Octavian Goga a ținut un discurs cu larg răsunet, în ziua de 17 noiembrie 1918, la recepția dată de oamenii de știință francezi în onoarea unor profesori universitari români. În acest discurs, publicat apoi în gazeta „La Roumanie”, nr. 46 din 28 noiembrie 1918, poetul a apărut cu aceeași dirzenie cauza dreptă a românilor din Transilvania, a dezrobirii și reintegrării naționale: „Chestiunea unității politice a românilor din Transilvania și Ungaria cu cei din România, închegarea poporului nostru într-un singur stat în virtutea principiului naționalității este un act de dreptate pe care istoria contemporană trebuie să-l înregistreze ca pe o consecință logică a victoriei dreptății asupra forței brutale”. Pe lingă acest drept derivat în mod firesc din legitățile noi impuse de evoluția societății contemporane, argumenta în continuare Octavian Goga, trebuia să se

țină seama de faptul că „este o axiomă istorică unitatea organică a poporului nostru, care reprezintă un singur corp național avînd Carpații drept coloană vertebrală”. În ciuda unei soarte vitrege, a persecuțiilor pe care le-a îndurat, releva Octavian Goga, „Transilvania a rămas de-a lungul secolelor lăcașul fierbinte al conștiinței naționale române”.

FAURIREA statului național unitar român, prin pecetea istorică pusă de masele populare la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918, a umplut inimile tuturor românilor de o netărmurită bucurie și de o justificată mîndrie patriotică. Transilvania se reintorsese la pămîntul strămoșesc al patriei, ca o legitimitate istorică, pentru că acest pămînt este al nostru, moștenit odată cu plămăda daco-romană a poporului român, pentru că acest pămînt a fost udat cu singele românilor, pentru că acest pămînt a fost apărat de români. Dreptul istoric al poporului român asupra Transilvaniei l-a exprimat admirabil Aron Cotruș în poezia *Ai noștri sunt acești munți*, scrisă în 1918: „Ai noștri sint acești munți / pietroși, mănoși, cărunți / căci noi ne-am călărat pe ei spre cer, / noi le-am deschis adîncurile de aur și de fier / și-am suferit prin ei pe ploii și ger... / Noi le-am spintecat uriașele pîntece, / noi le-am proslăvit frumusețile-n cîntece / și le-am cunoscut sufletul și furtunile / mai bine ca orișicine... // În haiducie grea ori doinind domol după oi, / nimenia pe lume nu i-a cunoscut și îndrăgit ca noi... / De-acest mănos pămînt daco-roman, / cine-ar putea mai mult ca noi să spuie c-al lui e?! / Cine l-a arat / din începutul vremurilor neîncetat? / Cin' l-a semănat? / Cine i-a fost slugă și stăpîn? / Care dintre neamurile vechi și noi / are îngropați în sinul lui atîți eroi? / A cui doină de veacuri pe-aceia plînge? / Cin' l-a apărat de-al năvălirilor puhoi de ieri / și l-a adăpat de-atîtea mii și milioane de ori, / cu singe / și sudori / ca noi?!”.

În ziua de 1 Decembrie 1918, ziua istorică a dezrobirii și unirii Transilvaniei cu Tara, își amîntea Lucian Blaga în *Hronicul și cîntecul vîrstelor*, a cunoscut „ce înseamnă entuziasmul național, sincer, spontan, irezistibil, organic, masiv”. Ca și toți românii, poetul avea sentimentul că „pusesem temelurile unui alt Timp”, avea certitudinea că „faptul de la răsucirea zilei, cu tîria și atmosfera sa, ne comunica o conștiință istorică”. Momentul de înălțător patriotism al sosirii trupelor românești reprezenta, în viziunea lui Lucian Blaga, un eveniment asemănător cu o nouă plămădire cosmică: „Într-o seară de decembrie, trupele mult așteptate și-au făcut intrarea în sufletul cetății. Entuziasmul și bucuria populației s-au manifestat printr-o horă uriașă, ce-și spărgea cercul, încolăcindu-se în spirală, după modelul nebuloaselor cerești, ce încearcă o nouă închegare și un nou echilibru”.

La marea adunare națională de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, a participat și D. D. Roșca, împreună cu Lucian Blaga, amîndoi venînd în mod special de la Viena, unde erau studenți. „Momentul Unirii — își amîntea D. D. Roșca — era așteptat de toți românii din Transilvania cu un sentiment de pietate, pietate cvasireligioasă, că în sfîrșit ziua mult așteptată a împlinirii visului nostru suprem sosise”. Ca și zecile de mii de țărani români din Transilvania, și cei din satul său natal, Săliște, „au venit în haine de sărbătoare”, întonînd imnul redesteptării naționale ale revoluționarilor de la 1848, pe versurile lui Andrei Mureșanu: „Trenul nostru intra în gări și pleca din gări cu **Deșteaptă-te române!**”. Meditînd asupra semnificației istorice a Marii Uniri din 1 Decembrie 1918, D. D. Roșca

releva că acest eveniment reprezenta incununația luptelor și sacrificiilor românilor din Transilvania pentru eliberarea de sub asuprirea socială și națională a statului feudal austro-ungar: „Reintregirea neamului a fost pe plan politic un ideal de viață al unui popor întreg, un ideal trăit și simțit cu atît mai adînc cu cît acest popor a fost împilat de Austro-Ungaria, care cu toate aparențele era încă un stat feudal și românii au fost exploatați pe două planuri: și pe plan social și pe plan național”.

Liviu Rebreanu demonstra că marea act istoric de la 1 Decembrie 1918, de la Alba Iulia, a pus temelia deplinei unități și libertăți naționale a românilor din Transilvania, expresie a luptei și voinței lor de veacuri, a idealului de dreptate, omenie și viață pașnică: „Atunci poporul autohton cel mai numeros și mai legat de glia strămoșească, avînd conștiința răspunderii istorice, a trebuit să-și notărască singur soarta sa și a moșiei sale. La Alba Iulia, neamul românesc, oprimat atîtea secole, și-a zdrobotit singur lanțurile și și-a făurit o țară nouă, mai bună și mai demnă nu numai pentru sine, ci și pentru celelalte neamuri conlocuitoare”. În cuvînte de profundă rezonanță, Liviu Rebreanu argumenta convingător că Transilvania este „trup din trupul nostru”, că poporul român din Transilvania este unicul și adevăratul moștenitor și stăpîn legitim al pămîntului strămoșesc, apărat și udat cu singele neamului românesc: „Noi n-am venit de nicăieri; ne-am plămădit, ne-am născut și am crescut din pămîntul ardelean. De mii de ani milioane și milioane de români au asudat muncind, au singerat luptînd și au murit amestecîndu-și țărîna pretutindeni cu pămîntul străvechi, încît toate văile și dealurile și toți munții sint imbițați cu singe românesc, iar pașii trecătorului calcă numai pe pămînt amestecat cu pulbere de trupuri românești”.

IN momentele de supremă bucurie, de înălțător entuziasm patriotic, din timpul Marii Uniri, scriitorii își trimiteau gîndul, cu profundă și caldă recunoștință, către înaintașii care au aprins flacăra și au pus piatra de temelie a unității naționale, către cei care au trudit și au căzut eroic pe cîmpul de luptă, către soldații și ofițerii români care s-au sacrificat pentru biruința idealului național. În articolul *Unirea tuturor românilor*, E. Lovinescu evoca stăpînit de emoție pe Mihai Viteazul, cîtorul ideii de unitate națională, pe cei ce și-au dăruit viața în războiul de dezrobire și reintregire a neamului, aducîndu-le un vibrant omagiu, rechemîndu-l în inima și conștiința sa de român, spre a fi și ei prezenți la ziua de glorie dobîndită prin jertfa lor: „La marea praznic al neamului românesc, strîns de pretutindeni într-o unitate latină impunătoare, simțim nevoia de a vă ști aproape de noi, pe voi, din a căror suferință a leșit, luminoasă, bucuria cea mare de azi a întregirii naționale. Scauți, morților, din mormintele voastre!”.

Scoală, tu, cel dintîi, măret vovod din necunoscutul tău locaș de odihnă, pentru a vedea rodirea sîmintei tale generoase. Leșul putrezit pe cîmpile Turdei se va putea împreuna cu țeasta glorioasă de la Mănăstirea Dealului, care, ca un adevărat simbol al neamului, a gustat din toate durerile lui... Și dacă stăpînirea ta peste întreaga Dacie a fost de scurtă durată, ideea ei a trăit vie trei sute de ani în toate piepturile românești. Ai trăit în noi, ai trăit în toți cei ce au făurit actul de la 14 august 1916... Ia-ți deci locul ce ți se cuvine în capul mesei ce unește laolaltă întregul neam într-o sărbătoare unică în istoria lui...”.

Un tulburător prinos de recunoștință aducea înaintașilor și Corneliu Moldovanu, în decembrie 1918, într-o adevărată mărturie de credință, inclusă în volumul său *Sărbătoarea pîinei*, apărut în 1919. Conform adevărului istoric, scriitorul arăta că idealul libertății și unității naționale venea din vechime, s-a afirmat cu vigoare în momentele cruciale ale istoriei noastre și s-a putut înfăptui cînd împrejurările i-au fost prielnice: „Sărbătoarea de astăzi decurge din frămîntările renașterii naționale, din simburile de neatinare și lumină care a fost împlîntat în brazda străveche de Tudó Vladimirescu, de mucenicii revoluției din 1848, de făuritorii Unirii Principatelor și în sfîrșit de creatorii independentei... Întreg secolul al XIX-lea nu face decît să plămădească marea eveniment al întregirii hotarelor strămoșești, să întrezeze și să pregătească sufletul nostru, dospit în suferințe și lupte de apărare care au durat optsprezece veacuri, pentru ceasul hotărîtor. Și cînd cumpăna istorică a rupt echilibrul păcii mondiale, poporul român a fost gata și n-a șovăit o clipă ca să-și facă datoria întreagă”.

Corneliu Moldovanu evoca, cu îndreptățire, luptele și jertfele transilvănenilor, care au constituit pentru toți românii un adevărat izvor de energie națională, un viguros îndemn de a le sprijini strădaniile. Biruința finală, releva scriitorul, s-a datorat sacrificiilor înaintașilor și celor ce-au căzut în epopeicele bătălii

a marii Uniri

ale războiului, recunoștința tuturor românilor așezându-i la loc de cinste în panteonul neamului: „Suferința și martiriul, lanțurile, temnițele și torturile maghiare au zămislit pentru românii de pretutindeni simbolurile sfinților mucenici Horia, Cloșca, Crișan și Avram Iancu, care ne-au ținut veșnic trează conștiința românească și setea de răzbunare. A fost cel mai viu izvor de pregătire sufletească și cea mai salutară lecție de energie patriotică. Morții Ardealului au biruit deopotrivă cu morții de la Mărășești“.

FĂURIREA statului național unitar român, consacrată de istorica și măreața adunare populară a transilvănenilor de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, a răscumpărat durerile, umilintele și oprimările pe care le-au îndurat din partea oligarhiei maghiare, mai ales după subjugarea lor cruntă săvârșită prin dualismul austro-ungar. Exponent al simțirii transilvănenilor, Ion Clopoțel scria în volumul său *Frământările unui an — 1918*, apărut la Sibiu, în 1919: „Măreață zi, înălțătoare zi de 1 Decembrie! În sfârșit ai sosit după așteptări grele și lupte seculare, ca să pui capăt robei și să începi istoria românilor liberi...“

Ca un singur om, întreg românismul cuprins între crestele carpatine și apa șerpuitoare a Tisei și-a dat expresiune glasului de revoltă contra trecutului plin de fantome urite, și s-a declarat sărbătorește că este decis să rupă cu comuniunea de stat a asupritorilor maghiari și să se închege într-un stat național al românilor de pretutindeni. 100.000 de oameni s-au adunat în cetatea lui Mihai Viteazul și a martirilor Horia, Cloșca și Crișan, pentru ca să spună lumii întregi că vreau România Mare, țara tuturor acelor care vorbesc limba românească, poartă port românesc, vreau școală românească, vreau dreptate românească, libertate românească“.

În articolul *Unitatea națională*, publicat în „Drapelul“ din 2 decembrie 1918, deci a doua zi după proclamarea solemnă a unirii Transilvaniei cu patria-mamă, Valeriu Braniste rememora, zăduhit de emoție, lacrimile și loviturile îndurate pe drumul libertății și unității naționale, încununat de izbândă: „Care condei va putea descrie emoțiile sfinte ale acestor zile mari istorice! Nu numai emoția celor ce au luat parte activă prin votul lor la acest act de întemeiere a unirii politice a românilor, nu numai acele multe zeci de mii cari la Alba Iulia au aclamat cu frenezie entuziastă votul pronunțat de delegați, ci și a multelor milioane din toate plaiurile și văile locuite de români, către cari se adresează ca o solie a Învierii cuvintul ce etern va rămâne legat de numele Alba Iulia. E dorul de veacuri care astăzi se înfăptuiește. E dorul care a muncit atâtea suflete și a înflăcărat atâtea inimi în lupta grea ce am dus-o până acum. E dorul scaldat în nespuse dureri și cumplite jertfe, din cari se încheagă istoria noastră din ultimele veacuri. Cite lacrimi s-au vărsat, cite inimi s-au sfișiat, cite lovituri și dureri am îndurat până ce am ajuns pe pragul istoric a ne vedea înfăptuirea acestui dor“.

În articolul *Academia Română și sentimentul național*, publicat în „Indreptarea“ din 16 octombrie 1918, Duiliu Zamfirescu afirma, cu deplină îndreptărire, că în romanele sale din ciclul *Comăneștenilor* pulsează viu ideea unității naționale, care l-a însuflețit încă din tinerețe: „Luați tipurile create de mine, pe Comăneșteanu, pe Milescu, pe baciul Micu — chiar și femeile din romanele mele — și veți vedea că visez la o *Românie Mare*“.

de când eram tânăr. Vă citez pagini întregi din *Indreptări și Anna* în care vibrează sufletul unei patrii comune a tuturor românilor“. Aceste sentimente l-au însuflețit permanent pe Duiliu Zamfirescu, determinându-l să salute cu profundă sinceritate și convingere patriotică făurirea statului național unitar român, mărturisind într-un articol publicat în „Indreptarea“ din 6 ianuarie 1919: „Noi, aceia ce am trăit timpurile dramatice ale războiului, suferințele pribegiei, momentele înălțătoare ale victoriilor de la Mărăști și Mărășești, palpăm de emoție și ne găsim cu sufletul în mijlocul reprezentației naționale, pentru a striga *Trăiască România, una și nedespărțită!*“.

În culegerea de mărturii literare *Cartea Unirii 1918—1928*, apărută la împlinirea a zece ani de la actul istoric al reîntregirii naționale, făurit la Alba Iulia, Cezar Petrescu evoca în pagini emoționante gloria neștearsă a acestei cetăți românești:

„Acolo, în sfinta cetate a românismului, la Alba Iulia, s-a făcut jurământul libertății și al Unirii, sub ochii trecutului și sub mărturiile jertfelor care n-au fost pierdute.“

La Alba Iulia își făcuse intrarea Mihai Viteazul, după biruința de la Șelimbăr. Alba Iulia fusese capitala acestui dărnă domn al tuturor românilor, în scurta și viforoasa domnie.

La Alba Iulia, pe platoul cetății, au fost frinți pe roată Horia și Cloșca, plătind cutezanța de a fi cerut dreptate și libertate.

La Alba Iulia, sub gorunul lui Horia, doarme somnul de veci Avram Iancu, craiul munților.

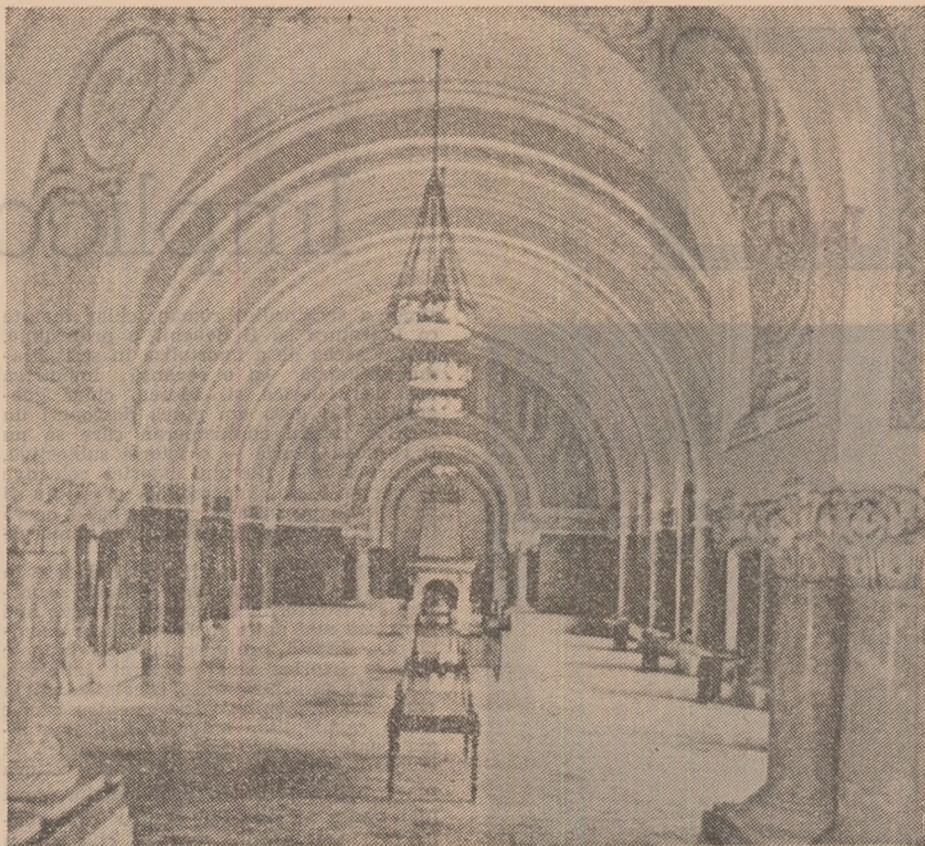
Acolo trebuia să aibă loc și jurământul Unirii“.

Reînviind momentele înălțătoare trăite la 1 Decembrie 1918, în antologia *Cartea Unirii 1918—1928*, Emil Isac încrusta adevărul că la Alba Iulia „sufletul românesc din Ardeal s-a vărsat pentru totdeauna în izvorul neprihănit al unității naționale“.

Semnificațiile istorice ale Marii Uniri au avut, continuu, un viu ecou în conștiința literară românească, au fost perpetuate și celebrate de scriitorii contemporani. Poezii, în primul rând, le-au transpus într-un bogat și variat registru liric, cu o amplă reverberație emoțională. În poezia *Unirea*, Mihai Beniuc îi cîntă perenitatea, fiind „Azi dată pe veci tuturor“. În același sens, în poemul în proză *Dimensiuni*, Geo Bogza o proclamă „ca un eveniment al istoriei, care cuprinde eternitatea, ca împlinirea uneia din poruncile pe care se reazimă existența universului“. În poezia *Glasiile lui Întii Decembrie*, Vlaicu Bârna aduce mărturia că cetatea în care s-a împlinit visul secular al unității naționale va rămâne continuu, în posteritate, un simbol luminos, un adevărat „altar al patriei“, căruia „ii spori-vom lumina din urmaș în urmaș“. La Alba Iulia, relevă Ion Brad în poezia cu acest titlu, s-a înfăptuit Unirea în „Cel mai frumos din lume grai“. Tot astfel, în poezia *La Alba*, Tiberiu Utan aduce mărturia că, în această cetate, s-au consolidat, peste secole, unitatea și libertatea națională a tuturor românilor: „La Alba am fost și sintem și-o să fim / În numele tău ne-ninam, libertate“.

Scriitorii români, din toate epocile, au slujit cu devotament sublimul ideal al unității naționale, dînd expresie voinței poporului român de a trăi liber și unit, într-o unică patrie, independentă și suverană.

Teodor Vârgolici

Alba Iulia, Sala Unirii

Preluarea istoriei

PE cînd mă aflam la Alba Iulia s-a întimplat să intru în Sala Unirii singur și pentru prima oară. Clădirea ce poartă cu sine măreția unuia dintre cele mai importante evenimente din istoria patriei m-a impresionat adînc. Afară era mișcare, iar aici totul părea încrămășat. Pe zidurile, puțin strălucinde, se vedeau chipurile lui Decebal și Traian, apoi ale marilor precursori ai Unirii din 1918, Mihai Viteazul și Alexandru Ioan Cuza, apoi... Apoi, în sală, au năvălit copiii, șiruri de oameni tineri aflați în excursie la Alba Iulia. Și toate acele chipuri, și toate lucrurile din preajmă, și toate obiectele încrămășate au căpătat din acea clipă sens, ele erau, acum, repere ale istoriei. Iar eu aveam credința că murmurul, agitația, cuvintele de odinioară au înviat și s-au prefăcut în flăcări. Că acea clădire care servise cîndva drept cazinou al armatelor austro-ungare s-a luminat și s-a încălzit, și-am auzit atunci, odată cu pătrunderea în sală a acelor grupuri fremătătoare, pînă și zgomotele roților de căruțe trecute prin ochii poetului din *Lancrăm*, el însuși atunci foarte tânăr, pe cînd un copil ieșit, dintr-o dată, din întunericul unei curți, strigase pe neașteptate: „Trăiască România dodoloată!“

Lucrurile au căpătat, zic, din acea clipă, sens, fiindcă nimic nu e istorie dacă ea nu este privită și înțeleasă de oameni, dar mai ales de cei tineri care s-o ducă, la rîndu-le, mai departe luptîndu-se pentru ea, construind-o cu brațele, cu mințile și cu sufletul lor.

Nici o piatră căzută dintr-un zid, nici un semn și nici o carte n-ar avea sublima lor valoare în afara noilor generații care pot prelua istoria cu întreaga ei încărcătură.

Dar iată că acei copii care urcaseră scările de piatră ale Sălii Unirii precum păsările ramurile stejarului în sus, acei copii nerăbdători să se deschidă marea ușă, de două și de trei ori mai înaltă decît ei, au devenit, deodată, tăcuți. Și nu oricum, ci surprinzător de tăcuți. Sigur, cauza era chiar momentul, dar eu am vrut neapărat s-o despic puțin pentru că îmi dădeam seama că fiind atît de tineri, privind înapoi, cu greu le venea să creadă că întîmplările de care auzeau trecuseră aîdoma prin viață și prin timp. Ei toți erau elevi, și Alba Iulia li se dezvăluisese, pentru cei mai mulți, numai din lecții, ea avînd, într-adevăr, imaginea unei falnice și legendare cetăți zidită la rădăcinile neamului, în inima Daciei, Apulon, Apulum, apoi locul în care, peste secole, a intrat, triumfal, Mihai Viteazul, proclamîndu-se domnitor al celor trei țări române. Acum ei văzuseră cu ochii lor poarta aceea plină de strălucire ale cărei arcade păreau cununi de lauri trezînd, în inimă, puternic, mindria. Dar văzuseră și locul acela însingurat unde cu peste două veacuri în urmă Horia și Cloșca au fost uciși conform unui obicei feudal neîntrecut în cruzime de nici o altă pedeapsă barbară, după ce li se zdrăliseră, sub escortă, picioarele prin satele de pe Valea Mureșului pentru a fi înspăimîntați țărăni și după ce zăcuseră în lanțuri, întemnițați în plină

iară: Horia în celula de deasupra porții a treia, sub statuia ecvestră a lui Carol al VI-lea, Cloșca — sub poartă, iar Crișan — în fosta încăpăre a corpului de gardă. Celulele și lanțurile și instrumentele de tortură există și se pot vedea. Există chiar și roata pe care-a fost tras Horia!

Și se aud iarăși căruțele, și se aud glasurile oamenilor și o mare emoție pune stăpînire pe Sală, ceea sală în care Lucian Blaga nu reușise să intre din pricina aglomerației, dar avusese — cum mărturisește — avantajul că putuse colinda „din loc în loc, toată ziua pe cîmpul unde se aduna poporul. Era o roire de necrezut. Pe cîmp se înălțau, ici-colo, tribunele de unde oratorii vorbeau nației. Pe vremea aceea nu erau microfoane, încît oratorii, cu glas prea mic pentru atîta lume, treceau, pentru multiplicarea ecoului, de la o tribună la alta... Pentru marea, istorica adunare națională de la Alba Iulia, unde s-a hotărît alipirea Transilvaniei la patria-mamă n-a fost nevoie de o deosebită pregătire a opiniei publice. Pregătirea se făcuse vreme de sute de ani. În dimineața zilei de 1 Decembrie, ca la un semnal, lumea românească a purces spre Alba Iulia...“.

Iar elevii, copiii de care vorbesc acum în față nu numai un manual de istorie și nici numai memoriile unui martor ocular, poetul a cărui operă se află, de asemenea, în manualele lor de literatură, ei chiar sala în care „s-a proclamat pentru totdeauna și în mod irevocabil, prin votul solemn și unanim al poporului, Unirea Transilvaniei cu întreaga Daco-romanie...“.

Deplina tăcere, uimirea și încrămășarea tinerilor vizitatori proveneau, deci, din pricina simplă că în mod real acest loc fusese scena unor fapte care în lecții ar putea apărea drept teatru. Sint de admirat — îmi spuneam — acei spectatori, privitori, cititori care se cufundă în meditații adînci în fața unei creații artistice. Dar nu-i cu atît mai coplesitor să-i vezi profunde impresionați în fața faptului real?

Ieșind din Sala Unirii, coborînd adînc „Platoul Romanilor“ intru (și dacă n-ar fi vorba de cea mai concretă realitate aș spune: trec un prag de aur spre un castel de aur!), în Alba Iulia de azi, în Cetatea modernă cu orașe în orașul nou (pentru că „Platoul Romanilor“ poate fi considerat el singur un oraș), cu platforme industriale cuprinzînd fabrici dintre cele mai renumite nu numai în țară, ci și în lume, precum „Porțelanul“.

Și îmi notez că o asemenea călătorie compune o imagine a chipului patriei. Și-mi spun:

Văzînd Alba Iulia, văzînd și atîtea alte așezări ale țării, din mai toate colțurile ei, din Transilvania și din Moldova, din Oltenia și din Banat, din Muntenia și din Dobrogea, văzînd oamenii de azi ai României, constructori ai visului de ieri, am înțeles mult mai adînc că, într-adevăr, abia socialismul a realizat pe deplin năzuințele firești ale maselor care au făurit Unirea.

Vasile Băran

NISTOR COITA : Marea Unire

Implicarea în istorie

Moment din Passacaglia de Titus Popovici, la Teatrul „Bulandra” cu Ion Cocieru (stînga) și Marcel Iureș

DUPĂ istoricii de profesie — poate chiar înaintea lor, aceștia avînd de înfruntat servituțiile profesiei — nu se cunosc oameni mai pasionați de trecutul istoric ca scriitorii. Cu atît mai mult scriitorii români, pentru care istoria națională nu a fost niciodată subiect bun pentru romanele de capă și spadă sau pentru voioase inscenări ludico-istorice, ci sursă de meditație gravă, plină de răspundere. Este, poate, unul dintre fenomenele cele mai specifice literaturii noastre, existența gustului pentru literatura istorică, de fapt pentru „cronică publică”, pentru conversația publică asupra istoriei. Proza noastră modernă începe cu cronicarii, iar dramaturgia cu acel text ciudat care este **Occisio Gregorii Vodae...** încît ai zice că prima mi-

siune a scriitorului român, chiar înainte ca literatura să fi devenit o profesiune, a fost aceea de a immortaliza în scris drama națională ca o revanșă împotriva neșanselor istorice și, adesea, chiar geografice. Cu greu am putea descoperi un scriitor român contemporan care să nu fi resimțit istoria — o istorie subiectivă, integrată însă fluxului istoriei colective — ca pe o cauză personală și să nu fi produs de pe această platformă o operă literară mai mult sau mai puțin însemnată.

Lucrurile apar cu atît mai evidente în literatura dramatică, unde vocația reprezentării istoriei în scopuri instructive mai mult sau mai puțin manifeste este exemplară. Există prejudecata că dramele noastre istorice sînt neapărat jubiliare, deși este surprinzător să constatăm că în ciuda sus pomenitei vocații pentru istorie ori a campaniilor aniversare, dramaturgia contemporană este relativ săracă în scenarii jubiliare. Există doar cîteva piese dedicate Unirii Principatelor, ceva mai multe Războiului pentru independență. Mai puține (**Patima fără sfîrșit** de Horia Lovinescu, **Cetatea Unirii** de Teodor Tanco) sînt cele închinată, cu un patos autentic și celebrant, Marii Uniri din 1918, asta în interiorul unei impresionante producții de drame istorice. Adevărul este că autorii contemporani nu dramatizează aniversări, ci idei istorice pe care aniversările, desigur, le simbolizează dar le și rezumă. Iată de ce ideea unității naționale apare cu mai multă pregnanță în **Viteazul** de Paul Anghel, să spunem, decît în **Cuza Vodă** de Mircea Ștefănescu, aceasta din urmă consacrată în mod explicit centenarului Unirii (e scrisă în 1959), după cum esența spiritualității noastre etnice își găsește expresia cea mai adecvată în **Zamolxe** de Lucian Blaga mai curînd decît în scenariile dedicate formării primului stat centralizat al dacilor. Poate chiar sub influența dramaturgiei lui Blaga și a unui alt fel de a resimți istoria, **drama istorică** și-a sublimat modalitățile, și-a diversificat registrele în comparație cu **drama istorică** romantică.

Astăzi coexistă în dramaturgia noastră o dramă istorică documentară de factură clasică ce nu se îndepărtează de litera

adevărului istoric decît din rațiuni de expresivitate (și aici putem cita un șir lung de autori, de la Camil Petrescu pînă la Horia Lovinescu sau Mihnea Gheorghiu ori Al. Voitin) și un teatru, să-i spunem, **metaistoric**, care abstractizează istoria, o eliberează de detalii documentare, ridicînd-o în legendar și mitologic. Nu faptele și personajele istorice sînt examinate, ci situațiile, conjuncturile; nu „aventurile”, ci sensul adînc, văzut din perspectiva experienței contemporane, al istoriei.

Ambele direcții au produs opere de referință. Este o **istorie asumată** care, în cazurile de creație autentică a dat drame istorice insolite, dar a căror prezență în ansamblul operei unui scriitor nu este deloc o bizare. Ne gîndim la autori care nu sînt „specializați” în drama istorică, așa cum este de pildă Horia Lovinescu, a cărui dramă, **Petru Rareș**, se înscrie armonios în universul ideologic al autorului fără ca prin aceasta să-și piardă ceva din patosul patriotic. **Petru Rareș** face parte, ca și **Moartea unui artist** sau **Omul care și-a pierdut omenia**, din „parabolele creației”, sector foarte distinct în opera dramatică a lui Horia Lovinescu, doar că vocația demiurgică a eroului nu se îndreaptă spre artă, ci spre istorie. Sau un alt exemplu din opera unui dramaturg pentru care istoria nu este sursă de compoziții tematice ci de meditație subiectivă: D. R. Popescu. În puține alte drame contemporane apare cu atîta claritate ideea rezistenței pașnice a românilor de-a lungul istoriei ca în **Muntele Costandineștii** de Paul Everac, frescă guvernată de ambiția totalizării unui destin național, **Descăpătînarea** de Alexandru Sever, depășesc și ele, în tradiție clasică, totuși, simpla reconstituire de epocă pentru a pătrunde în zonele unei filosofii a istoriei ale cărei zări ispitesc tot mai mult pe dramaturgii contemporani.

În opera sa, scriitorul român se înscrie nu numai cu toată cultura și experiența sa istorică, ci cu întreaga sensibilitate față de istorie. În dramele istorice contemporane istoria devine eseu asupra istoriei. Iar din clipa cînd istoria este supusă analizei contemporane, fie chiar în forma liberă a eseului, teatrul istoric

devine teatru politic în sensul cel mai arzător al termenului. De aceea putem vorbi cu cea mai deplină îndreptățire despre un teatru politic, exprimat cu argumente istorice, decît de un teatru istoric propriu-zis. Dramele scrise astăzi sau ieri de Valeriu Anania, Paul Anghel, Ion Brad, Mircea Bradu, Paul Cornel Chitic, Paul Everac, Mihnea Gheorghiu, Mircea Radu Iacoban, D. R. Popescu, Alexandru Sever, Marin Sorescu, Dan Tărchilă, Al. Voitin — desigur, lista este mult mai amplă, am citat numele cele mai reprezentative — nu sînt mai puțin politice pentru motivul că în locul unor personaje contemporane se află figuri și situații istorice.

Mircea Ghițulescu

Zodia taurului de Mihnea Gheorghiu la Teatrul Național din București. În rolul lui Tudor Vladimirescu, Florin Piersic. Alături de el, Simona Bondoc

Teatrul Giulești

„Constructorul Solness” de Ibsen

TEAȚRUL Giulești își achită una din datoriile esențiale ale oricărei instituții de artă scenică, aceea de a împrospăta continuu repertoriul general. Prezentînd drama **Constructorul Solness**, pe care generațiile postbelice n-au prea văzut-o, deschide o fereastră spre literatura impunătoare a lui Henrik Ibsen (1828—1906), scriitor norvegian de talie universală, unul din stilpii teatrului modern, cărui mulți autori actuali îi datorează idei și tehnici, așa cum au și declarat-o, cu admirație, Arthur Miller sau Horia Lovinescu. La noi s-au jucat nu puține din lucrările dramaturgului nordic și s-au tipărit traduceri bune, dar el a lăsat vreo cincizeci de scrieri teatrale, printre care comedii, piese istorice, legende și orice nouă înaltare în acest vast capitol de creație e binevenită. Deopotrivă, e de socotit meritoriu faptul că, prin alegerea piesei, i se oferă regizorului înzestrat Tudor Mărăscu posibilitatea de a reveni în rîndul intîi al creatorilor de spectacole, după felurite aventuri modice pe texte mediocre, și după pauze prelungi care i-au irosit ani prețioși. Cum el a avut, într-o singură săptămînă, această premieră ibseniană notabilă și aceea a unui film artistic remarcabil — iar anul trecut a semnat o reprezentare goldoniană interesantă, controversată —, e de presupus că revenirea sa la normal tinde să devină ireversibilă.

Contestat și catalogat de unii ca învechit, supus unor critici acute pentru tezism și echivocuri, Ibsen continuă să stîrnească, totuși, interes în lume și să nască mereu dispute, ca și la vremea sa. Drama **Cațilina**, elaborată de tînărul ucenic de farmacie, în vîrstă de 21 ani, din orașelul norvegian Grimstad, respinsă de teatrul din Oslo, s-a tipărit — cu ajutorul unui prieten — în 250 de exemplare. Autorul, semnînd cu pseudonim, a împărțit vreo 45 din ele, după care, din cauza foamei cronice de care suferea, a vîndut restul tirajului, ca ma-

terial de împachetat, unui negustor de produse alimentare. Era atît de sărac încît umbla fără cămașă, iar iarna fără palton. Devenind jurnalist, apoi scriitor, director artistic al teatrului din Bergen, s-a mai întemeiat. A început să călătorească, studiînd filosofia (fiind cu deosebire atras de hegelianism) și teatrul — la Copenhaga și Dresda —, arătîndu-se extrem de interesat de experiența trupei de la Meiningen, urmărind, în Italia, marii actori ai secolului trecut. Piese sale au pătruns relativ repede pe scenele europene și l-au consacrat; au întîmpinat însă, adesea, împotriviri dure în propria-i țară, căci exprimau idei non-conformiste, descoteau minciuni burghoze, polemizau acerb cu spiritul pietist. G. Călinescu, autor al unui studiu amplu asupra concepției dramaturgului, consideră opera acestuia capitală, văzînd-o enigmatică, mitică, speculativă, realistă, romantică, simbolică, impregnată de poezie și substanțială ca adevăr.

Unele din aceste trăsături se regăsesc în spectacolul bucureștean, care trăiește din adevăruri spuse și adevăruri tainuite, într-o atmosferă încărcată de încordări nelămurite, cu un halo de mister, oportun, și o derulare potolită, punctată de crispări justificate. Dramatismul nu e găsit totdeauna în peripeții și sfîșieri ale eroilor, ci, uneori, în exteriorități, în gesturi și perorații. Dar nu-i lipsesc reprezentății nici adîncimile, nici greutatea simbolurilor, iar linia care duce cu necesitate spre finalul tragic, contrapunctat grotesc, e continuă, deși sfîrșitul însuși nu e încă pe deplin fixat.

Constructorul, arhitectul Solness, e un om frămîntat, cu o puternică individualitate. În 1892, cînd a apărut piesa, Ibsen era un om în vîrstă, suferind, apăsător de o anume blazare și își făcea examenul propriei vieți, astfel că biografii sînt îndreptățite să întrevadă în lucrare unele elemente autobiografice. Solness a construit multă vreme biserică — așa cum Ibsen a scris piese istorice, basme romantice. Dar, de la un moment dat,

datorită unei drame personale, a hotărît că va înălța numai „case pentru oameni”, așa cum și Ibsen a decis să se consacre dramelor despre felul cum trăiesc și cum n-ar trebui să trăiască oamenii din vremea și din țara sa. Constructorul e un inovator, de puternică personalitate, intrat în conflicte aspre cu gîndirea comună și obiceiurile sclerозate, așa cum sînt, în dramaturgia ibseniană, mai toți eroii de prim rang, indivizi cu pasiuni tari, căuțători de absolut, avînd o voință inflexibilă, proslăvind creația și exaltînd vocația pentru o idee, ori pentru o faptă măreată: Nora, Brand, Hedda Gabler, Doctorul Stockmann. În același timp, Solness e măcinat de spaimă că tinerii îi vor lua locul, așa cum și el i-a înălțurat pe alții. Contradicția din familia sa — i-au pierit copiii, conviețuiește cu o femeie care are cultul morbid al propriului trecut („e moartă” — zice soțul) — se împletește cu aceea din personalitatea sa, în care ceva viu și fierbinte, conștiința creatoare, se înfruntă cu spaima de viitor. Îndemnat de tînăra Hilde, se va urca, precum odinioară, în turnul înalt al ultimei sale clădiri, de unde se va prăbuși, încheind ciclul unei existențe ce și-a pierdut, la un moment dat, sensul.

Era în toamna vieții, constructorul. Și pe scenă e toamnă. Casa e cenușie. Cu multe uși înalte, excelent desenate și așezate în decor de Dumitru Georgescu. Deschiderea uneia, arată, în spate-l, alta, identică. Interiorul e auster. Luminile, vătuite. Mișcările unora din personaje, lunecoase. Ale altora, sacadate, imprezvizibile. E un aer greu, stătut, și în acest aer, exasperări care frîng, tăceri piezișe, un anume hieratism straniu. Indicate regizoral, asumate actoricește mai puțin, doar uneori susținute, stările cumulate dau o ambianță posibilă, însă, în genere, cam rigidă. În această ambianță, constructorul Halvard Solness are caracteristica solitarismului, necesară, e individualizat, își consumă anxietățile cu patetism

măsurat, manifestă energia și totodată calmul hotărîrilor fundamentale și e învederat că Virgil Andriescu îi conferă aceste trăsături cu un talent robust. Îi lipsește, deocamdată, iluminarea personajului. Iar după apariția Hildei, are o cădere de tensiune inexplicabilă, care duce către un final palid. E secundat de o ființă ciudată, cu chip cadaveric și tulburări schizoide sub crusta unei ataraxii suspecte: soția, Aline, admirabil creată de Agatha Nicolau. În veșminte bizare (gîndite și croite cu fantezie metaforică de scenograf — ca și celelalte din scenă) acționa instituie o prezență neliniștită, nelămurită, ce intrigă fecund; plutește prin scenă, privește oblic, pîndește pe după uși întredeschise, e măcinată și abstruză. Tot atît de izbutită e făptura doctorului Hermal, constituit cu inspirație de Nicolae Ivănescu din mușonii perfide, fraze în dol peri, avansuri fals îndrăznețe și retracții fals umile, interogații insinuante și îndemnuri benevolente, evident nesincere. Poartă o mască a ipocriziei excelent alcătuită. Cuplul de tineri, realizat de Florin Dobrovici și Mirrela Atanasie, are toate datele pe care se sprijină demonstrația autorului și a regizorului; nu sînt încă forță de care se teme atît Solness, dar dau sugestia a ceea ce ar putea fi — și e satisfăcător. Artista are sensibilitate și nerv, face bine năuceala și frica perpetuă a funcționării îndrăgostite de patron. Rolul cardinal, al misterioasei și proaspetei Hilde Wangel, care e simbolul tinereții lui Solness, senzuală, voluntară; pătimasă și curată, curajoasă, visătoare, o fică septentrionului, e jucat cu fervoare și atașament de Ana Ciotea, actriță foarte dotată și bogat înzestrată sufletește, dar care, aici, e nepotrivit distribuită nu numai în raport cu cerințele psiho-fizice ale rolului, ci și cu partenerul. Un episod scurt e mobilat corespunzător de apariția lui Constantin Gheorghiu, cu o vorbire frumoasă și o atitudine exactă.

Ansamblul nu e încă încheiat. Dar spectacolul are demnitate artistică și altitudine spirituală, poate și pentru faptul că s-a ținut seama de observația lui Shaw: Ibsen nu poate fi jucat cu mijloace convenționale. Intervențiile muzicale de finețe (Dinu Petrescu) sînt și izbutit plasate. Sobrietatea aleasă convine ideilor exprimate. E, firește, și ea, tipic ibseniană.

Valentin Silvestru

Filmele Unirii

SEMNALIND, în 1914, cele mai importante prezente de dincolo de Carpați în viața cultural-politică a românilor din Transilvania, contribuții esențiale la susținerea cauzei naționale, scriitorul Corneliu Moldovanu situează alături de Serbările literaturii române de la Arad și Sibiu (1911), de reprezentațiile unor strălucite trupe teatrale din Vechiul regat, și proiecția filmelor istorice românești. „Binefacătorul Film al independenței și episodul eroic de la Cetatea Neamțului colindă sătătoarele de peste Carpați, pregătind sufletele pentru idealul care se apropie” („Flacăra”, 12 iulie 1914). Pentru cultivarea acestui ideal și pregătirea sufletescă a românilor de a înfăptui prin propria lor decizie actul istoric al Unirii, filmele începutului de istorie a cinematografului românesc creau încă de pe atunci conștiința „misiunii pe care arta cinematografului național o are asupra sufletului românesc”.

1988: o sinteză lapidară a istoriei patriei; un portret esențial de țară nouă: doi termeni ai unei ecuații deslușită din perspectiva permanenței idealului Unirii (O zi pentru eternitate, scenariul și regia, Paul Orza). Evocarea tensionată a unor clipe istorice, a unor figuri din cartea istoriei naționale, pe care întotdeauna românii le-au răsfoit cu venerație și legitimă mândrie patriotică (Pagini din cronică Marii Uniri; scenariul și regia, Pompiliu Gilmeanu). Un film manifest, în care răzbate incandescenta luptei, patosul adevărului și dreptățile celor ce au purtat în suflet prin secole năzuința Unirii, celor ce au luptat, au suferit pentru ea, celor ce au văzut-o împlinită și apoi amenințată ori baljocorită (Împlinirea marelui ideal național...; scenariul Ioan Talpeș, Constantin Avram; regia Dumitru Seculeanu). În fine, un poem cinematografic despre existența unui popor, aflat dintotdeauna și pentru totdeauna sub semnul unității, factor catalizator al energiilor sale creatoare, element polarizant al capacităților sale de ripostă ori de cite ori ființa națională și crezul i-au fost amenințate (E scris pe tricolor Unire; scenariul Nicolae Dragoș, George Radu Chirovici, Adrian Vasilescu, regia Pompiliu Gilmeanu, Mihai Constantinescu, Șerban Comănescu). Acesta este florilegiul cinematografic cu care documentariștii noștri omagiază aniversarea Marii Uniri, filmele pe care le inscriu cu prilejul acestui moment în epopeea națională cinematografică.

Aducerea sub obiectivul aparatului de filmat a documentelor și iconografiei, a sacrelor relicve naționale legate de evenimentul de la 1918, filmările de azi pe locurile ce păstrează încă în memoria lor amintirea celor ce au făurit Marcea Unire, mărturia veteranilor și documente filmice, menite să situeze pe traiectoria secolului nostru — un „secol al cinematografului” — devenirea țării noastre; acestea sînt principalele „materiale de construcție” din care s-au constituit filmele documentare mai sus amintite. Acestea trebuie să le adăugăm mai mult decît altădată, și cu deosebită forță de percutare artistică, utilizarea unor reconstrucții sau chiar a unor fragmente de film de ficțiune — în genere filme aparținînd genului istoric (de la citate preluate filmului Burebista de G. Vita-

Un titlu antologic în epopeea cinematografică a Unirii: Mihai Viteazul (în imagine: Amza Pellea)

nidis, la Dacia lui Sergiu Nicolaescu, de la Mihai Viteazul la Pentru Patrie, filme ale aceluiași proeminent regizor) — ce fac să retrăiască momente mai noi sau mai îndepărtate ale istoriei patriei, momente de o semnificație aparte, pe traiectoria existenței istoriei poporului nostru, a idealurilor sale de unire și independență.

Efortul cineaștilor de a surmonta lipsa documentului cinematografic al evenimentului evocat nu i-a blocat pe realizatori, ci le-a stimulat fantazia creatoare. Sigur că documentariștii, alături de arhivistii și istoricii de film nu au pierdut toate speranțele de a descoperi vreedată că un minutor al aparatului de filmat a imortalizat pe peliculă zilele, oamenii și evenimentele Marii Uniri. Un asemenea document cinematografic, de inestimabilă valoare, și-ar afla locul printre cele mai prețioase mărturii filmice ale istoriei naționale. Din păcate există puține șanse ca el să fi fost realizat. O asemenea opinie nu se bazează doar pe inexistența peliculei ca atare ori pe lipsa de referințe documentare sau memorialistice privind filmarea. Chiar și faptul că pe parcursul deceniului al treilea și al patrulea nici unul dintre numeroasele filme documentare „de montaj” dedicate integral istoriei României sau care dezvoltă secțiuni ample asupra acestei problematice (lung metrajele Războiul nostru T. Posmantir, 1921; Evocațiunile eroice — N. Barbelian, 1922; Povestea neamului nostru — N. Barbelian, cu un text de N. Iorga, 1924; Filmul României — T. Posmantir, 1930; România, 1931 — I. Mihail, pe un scenariu de I.I. Cantacuzino, 1934) nu a avut la dispoziție un asemenea document cinematografic, vine în sprijinul acestei ipoteze.

Lipsa documentului filmat în chiar zilele Marii Uniri, cineaștii documentariști au căutat s-o suplinească utilizînd în

filmele lor „de montaj” alte prețioase documente cinematografice păstrate în cinemateci, unele dintre ele realizate de chiar pionierii cinematografului noastre în focul evenimentelor, atunci cînd aparatul de filmat devenea o adevărată armă în slujba idealului național al Unirii.

În alte formule cinematografice, dar sub semnul aceleiași viziuni, pe parcursul anilor interbelici, filme cu aparentă de documentare turistice ori etnografice (în primul rînd ceea ce Tara Motilor a lui Paul Călinescu cu un comentariu de Mihail Sadoveanu, 1933), ori filme de ficțiune ce și plasează acțiunea în miezul unor evenimente cronologic apropiate, dar care căpătaseră deja aură de legendă (Ecaterina Teodoroiu, versiunile din 1921 și 1931 datorate lui Nicolae Barbelian și Ion Niculescu-Brumă; Datorie și sacrificiu de Ion Sahighian, 1925; Vitejii neamului de Eftimie Vasilescu și Lia de Jean Mihail, ambele 1927) se inscriu și ele pe traiectoria aceleiași permanențe tematice, deschizînd un interesant capitol din istoria cinematografului național, pe care în anii noștri l-au ilustrat alte titluri de referință de la Pădurea spinzuraților (Liviu Ciulei, 1963) la Flăcări pe comori (Nicolae Mărgineanu, 1987).

O filă încă albă în epopeea cinematografică națională este cea care așteaptă să se inscrie pe ea marele film al Unirii din 1918. Și dacă cineaștii documentariști nu pot crea documentul cinematografic al acelor zile, cei ce și dedică creația filmului de ficțiune pot și trebuie, în zona specifică acestui domeniu, să dea un asemenea film, cit mai curînd și la înălțimea așteptărilor.

Scenariul Dreptatea de Titus Popovici are toate șansele să fie punctul de plecare al unui asemenea film-eveniment.

B. T. Ripeanu

Cinema

Flash-back

Ecuațiile

PARADOXAL, ecranizările devin tot mai mult un mijloc prin care arta a șaptea se apropie de lumea contemporană, o oglindă retrovizoare în care trecutul și prezentul se contopesc într-un plan comun. Cineaști din toate generațiile, de pe toate meridianele vin spre clasici pentru a culege din ei, ca dintr-un fel de ghioc genetic, explicații pentru timpul pe care-l străbat. Este ca și cum am asista la transcrierea unui cîntec puternic, elementar, pe un portativ simfonic care nu se vrea cituși de puțin superior, ci doar subliniază superioritatea modelului.

Cum se întimplase și în Iacob al lui Mircea Daniluc, Hanul dintre dealuri implantează în trupul povestirii originare un hybris, o ambiție, o răzvrătire a omului în fața soartei. La hanul lui Minjoală este, în intenția lui Caragiale, un joc magic și aspru de dragoste, în care autorul încorporează elemente supranaturale, la limita glumei lăudăroase. Să recapitulăm: naratorul, coconul Fănică, „tînăr curățel și obraznic”, pornește călare spre casa viitorului socru, polcovnicul Iordache, dar se pomeneste prins în mrejele hangitei Marghioala, obligat prin farmece să se întoarcă din drum și să întirzie cam peste măsură, pînă ce este scos „cu tărăboi de acolo”. Accentul este pe jumătate fantastic, pe jumătate săgălnic, ținînd cont că naratorul își euforizează trecutul, stînd „la lafuri”, dinaintea unui borcan cu vin, în nopți limpezi de iarnă.

Cristiana Nicolae (autoarea scenariului și regiei) desfercă vraja, evită posibilitatea umor minimalizant și, exact invers ca în povestire, infuzează subiectului o notă eroică. Hangița nu mai este aici o simplă și posesivă vrăjitoare, ci răzbuțoasă, avînd faima totodată de tortionar și spoliator al răzvrătiților ce „ridicaseră țara” cu cinci ani în urmă. Mai tîrziu, mireasa care vine la cununie însărcinată va mărturisii că tatăl viitorului fiu este tot un răzvrătit, victimă tot a polcovnicului etc. Un întreg dosar este refăcut din puținele date biografice pe care Caragiale, preocupat mai mult de savoarea în sine a povestirii, decît de proiectiile ei sociale, abia le însăilase în colțuri de frază. Important este, însă, că ecuația cu mai multe necunoscute propusă de cineaștii se suprapune cu ecuația de gradul întâi, caragialiană, că o dezvoltă fără stridențe și fără să iasă din datele ei, în ciuda noii dospeli epice și a complicațiilor compoziționale.

Romulus Rusan

Radio t. v.

Sub semnul Unirii

Sărbătorind marea Unire, radioul și televiziunea au explorat, în recente emisiuni, semnificația acestui moment esențial pentru istoria noastră națională, evidențînd felul în care în acel început de decembrie al anului 1918 se împlineau aspirații seculare ale locuitorilor provinciilor românești și, de asemenea, se deschideau perspective a căror nobilă semnificație este concretizată și verificată de actualitatea socialistă. Unirea de acum șapte decenii ca loc geometric al unor tradiții și idealuri definitorii pentru o întreagă colectivitate spirituală, eveniment capabil a face ca trecutul, prezentul și viitorul să se întîlnească într-o splendidă, prin esențialitate, emblemă, iată semnul sub care s-au aflat multe dintre transmisiunile radio-t.v. ale acestor zile.

Între ele, am remarca Baladă pentru acest pămînt, concert-spectacol realizat la Alba Iulia și difuzat simbatic seară pe micul ecran. O selecție cu adevărat reprezentativă de soliști și ansambluri de pregnantă

valoare a fost nota distinctivă a întregii emisiuni, în care mari zone folclorice au fost ilustrate cu strălucire de corul centenar din Brănești — Dimbovița, ansamblul din Cașvana — Suceava, grupul „Teleorman” din Alexandria sau cel al tulinăreselor din Avram Iancu, alături de care au evoluat cunoscuți interpreți printre care Sofia Vicoveanca, Benone Sinulescu, Ion Boșca, Angelica Stoican. Momentele muzical-coreografice au fost admirabile punctate de recitări actorilor Ovidiu Iuliu Moldovan, Mircea Albulescu, Vistrian Roman, George Oancea. Un spectacol de ținută, încheiat cu o emoționantă Horă a Unirii care a avut darul să-l electrizeze deopotrivă pe spectatori și telespectatori.

Concepută ca un amplu eseu intitulat Istorie și literatură, ultima ediție din Revista literară radio a reunit evocări și mărturii rostite de Dumitru Radu Popescu (accentuînd, printre altele, felul în care tradiția spiritualului revoluționar este definitorie pentru scriitorii români din ultimele

două veacuri), Ion Dodu Bălan (evidențînd cum unirea politică a fost posibilă numai pentru că s-a sprijinit pe o indestuctibilă unitate spirituală hrănită de idealuri comune), Vasile Rebreanu, Mihai Diaconescu, Alec Hantă (sub pecetea actului de la 1 Decembrie 1918 este prezentă întreaga literatură română), Ștefan Mitroi. În ansamblul emisiunii s-au înscris, cu o contribuție specifică, versurile în lectura autorilor Florin Costinescu, Mircea Florin Sandru, Vlaicu Birna, Arcadie Donos, Titus Vișeu, Adrian Mierlușcă.

Împlinirea aspirațiilor pentru care au militat și acționat generații după generații de-a lungul istoriei noastre a devenit astăzi realitate și documentarul t.v. de luni seară Partidul Comunist Român — continuatorul celor mai înaintate tradiții de luptă ale poporului pentru unitate, independență și progres a demonstrat cu elocvență acest adevăr sub puterea căruiua trăim și edificăm o lume a păcii, a bunăstării.

Ioana Mălin

Secvențe

DE fiecare dată cînd aniversăm Unirea din 1 Decembrie 1918, marcele și mai ales micul ecran apelează cu emoție la imagini de arhivă ale frontului românesc din vremea primului război mondial. Reportajele filmate atunci, sub ploaia de gloanțe, în incrincentul iureș al bătăliilor de la Mărăști, Mărășești sau Oituz, în tranșeele de pe Valea Siretului sau din Carpați, ne restituează intactă pulsația eroică a unui timp de jertfă întru apărarea și întregirea neamului. Eternizate de ochiul aparatului de filmat, poate în chiar clipa dinaintea sacrificiului suprem, chipuri anonime de soldați ne privesc de dincolo de lume. Chipuri ostenite, chinute. Destine topite năprasnic în albia comună a destinului național. Din rezistența lor îndrăjită, din curajul și forța lor de a se măsura cu imposibilul s-a intrapat un ideal: România Mare.

Această certitudine a grăuntelui de nisip care răstoarnă munții, această lecție a sacrificiului anonim asumat cu sublimă simplitate ne-o oferă cei 20 000 de metri de peliculă impresionați atunci

Operatori de front

de operatorii Serviciului Foto Cinematografic al Armatei Române. Organism întemeiat în noiembrie 1916 printr-un Ordin al Marelui Cartier General, „pentru ca în decursul anilor cel ce va scrie Istoria să aibă datele acestui război pentru a putea trage din ele cit mai multe foloase”, „S.F.C.A.R.” și-a îndeplinit cu devotament și modestie misiunea, în condiții neînchipuit de grele. Practic aici se reuniseră toți „cinematografiștii” incorporabili de care dispunea în acel moment țara. În totul și cu totul cinci. Cinci foarte tineri pionieri ai unei arte pe cale de înfiripare, cinci foarte tineri breslași, de-o vîrstă cu însăși noua profesie pe calea căreia tocmai pășiseră. Unii dintre ei apucaseră să-și câștige o certă notorietate în viața noastră culturală: caporalul Gh. Ionescu (responsabil cu filmările aeriene) avea la activ întemeierea unuia dintre primele laboratoare cinematografice autohtone, realizarea unui apreciazabil număr de actualități și documentare, precum și imaginea citorva filme de ficțiune; caporalul Tu-

dor Posmantir, proprietar al laboratorului „Lumina” din Brăila (pe care, odată mobilizat, îl donase cu unică generozitate Armatei Române), turnase și el câteva scurt-metraje. În schimb, soldatul voluntar Constantin Ivanovici și soldatul Eftimie Vasilescu (cooptat operator de front după ce-și făcuse botezul focului la Mărășești) urmau să se afirme de abia în anii postbelici. Singur șeful lor, locotenentul Ion Oliva, și-a legat numele exclusiv de „S.F.C.A.R.”, de filmările de front și de minuțioasa rostuire a realizării și difuzării actualităților și documentarelor produse sub egida armatei.

Toți cinci erau perfect conștienți că intră în dialog cu posteritatea. Lor cinci le datorăm tezaurul celor 20 000 de metri de imagini-document. O siglă, „S.F.C.A.R.” și cinci nume, Ion Oliva, Gh. Ionescu, Tudor Posmantir, Eftimie Vasilescu, Constantin Ivanovici, merită cu prisosință să figureze în cartea de aur a istoriei cinematografului național.

Manuela Cernat

Imaginea Unirii

SARBĂTORIREA celor 70 de ani petrecuți de la Marea Unire din 1 Decembrie 1918 readuce în memorie cu și mai multă acuitate pagini dintr-o istorie trăită intens, adeseori la parametri dramatici, scrisă cu fapte și cu vieți de martiri, toate adunate astăzi în neclintitul monument al pînității numit România. Este o istorie care începe de mult și urcă spre noi prin fluxul memoriei nevăzute a generațiilor, prin chiar suflul continuu al existenței și dăinuirii pe acest pămînt, prin sentimentul unic și irepetabil al apartenenței la un spațiu și un suflet anume, dar și prin memoria istoriei consemnate. Istorie ca atare sau literatură, documente dar și imagini, se întînesc astăzi pentru a restitui clipa aceea măreață numită 1 Decembrie 1918, dintr-o perspectivă mai amplă, mai semnificativă, mai bogată în cunoaștere și în mîndrie națională.

Mereu relevată ca o dimensiune esențială, contribuția culturii, a literaturii și artei la restituirea nuanțată și convinșătoare a marilor momente de istorie națională ne apare și cu acest prilej ca o realitate incontestabilă, cu efecte profunde în conștiința colectivă și în modelarea unui climat de patriotism autentic. Este, aceasta, o dimensiune a creației artistice, verificată și consolidată în timp, de care artistul contemporan este conștient, la fel ca și predecesorii săi știuți sau anonimi, și care se materializează în opere ce au menirea prelungirii istoriei dincolo de corectitudinea datelor obiective. De data aceasta participarea afectivă, trăirea emoțională a evenimentelor și a reîntîlnirii cu eroi știuți sau anonimi, vine să mobilizeze o dimensiune specifică spiritului uman și să amplifice sensurile și rezonanțele fiecărui moment recuperat și restituit.

Dar sărbătoarea Unirii de la 1 Decembrie nu poate fi rezumată, sub aspectul implicațiilor și drumului parcurs, la ziua aceea anume din 1918, cînd la Alba Iulia se împlinea un adevăr milenar, pentru că în ea se regădesc toate aspirațiile și treptele unei istorii ce a tîns mereu către unitatea, independența și libertatea românilor, în propria lor țară. Este și sensul pe care îl descoperim, ca un arc peste timp ce cuprinde o întregă dialectică a devenirii, în alăturarea imaginilor prin care artiștii, de-a lungul istoriei și mai ales în epoca modernă, au stat alături de cele mai înalte idealuri patriotice și sociale, redactînd o cronică a evenimentelor definitive pentru destinul țării. De aceea, o iconografie a Unirii cuprinde monumente ale memoriei naționale ce se structurează, în fond, pe momentele revoluționare, de efervescență și confruntare, care punctează istoria, oricare ar fi segmentul de timp ales. Ne reîntîlnim, de fapt, cu idealul pictorilor revoluționari de la 1848 și al celor ce le-au urmat, de a redacta o istorie prin imagini simbolice legate de mari personalități și evenimente, necesare și utile în educația patriotică, în deșteptarea și menținerea conștiinței naționale. Este un program ce se reîntîlneste, ca un fel de constantă caracteristică, la toți artiștii români pînă astăzi, indiferent de tema-

C. D. ROSENTHAL : România revoluționară

tica sau modalitatea concretă la care fac apel, datorită căruia avem o bogată iconografie militantă, convocată astăzi pentru a marca acest 1 Decembrie sărbătoros.

Expoziția festivă de la Muzeul de artă al R.S.R. apelează la principalele repere artistice existente — pictură, sculptură, grafică, tapiserie — și la un bogat set de fotografii ale monumentelor din întreaga țară, pentru a restitui, în toată complexa relație funciară, ideea legată de Marea Unire din 1918, ca simbol al aspirațiilor și luptelor poporului român de-a lungul timpului. Rezultă o convinșătoare imagine a istoriei prin artă, dar și a istoriei ca atare, cu repere semnificative în cea mai acută contemporaneitate, pentru a sublinia sensul relației de continuitate și angajarea artistului-cetățean în miezul existenței concrete, vii, cu problematica ei complexă. Reîntîlnim pe simeze imagini cunoscute,

puncte de referință și criterii în cultura noastră, dar și lucrări actuale, unele inedite, intrate și ele în sfera patrimoniului de contribuții artistice la ideea de istorie, de libertate, independență și unire. Tutelară, într-un anumit fel, **România revoluționară** a lui C. D. Rosenthal devine un reper emblematic și sintetizează într-o alegorie nu doar ideea de libertate ci și pe aceea de unitate națională. Ea se întîlneste prin elan cu acuarela lui Costache Petrescu, **Grup de revoluționari de la 1848**, cu **Tudor Vladimirescu**, al lui Aman, sau cu **Hora Unirii la Craiova** de același, definind nu doar un moment ci și o atitudine. Dar iconografia Unirii cuprinde, prin aceeași dialectică, etapa concretizată în 1859 prin eforturile unui popor întreg și Unirea în lumina fulgerului care a fost pentru furtuna istoriei românești Mihai Viteazul, Războiul de Independență și începuturile mișcării muncitorești, războiul din 1916—

1918 și actul revoluționar de la 23 August 1944, pînă la etapa actuală de construcție socialistă multilaterală. Iată de ce, într-o solidaritate de idealuri patriotice, sociale și umaniste, numele artiștilor din cele mai diferite generații deschid filele cronicii prin artă, marcînd nu doar un eveniment ci o condiție, un mod de a fi și a se manifesta în istorie. Negulici, Iscovescu, Tattaescu, Szathmary, Mișu Pop, Sava Henția, marele Grigorescu, rapsodul lucid al Independenței, apoi Iser, Tonitza, Ressu, Băncilă, Phoebus, Ștefan Dimitrescu, Petrașcu, autor al unui monumental **Mihai Viteazul**, Costin Petrescu, se înscriu cu toții în acolada atitudinii militante, patriotice, fixînd imagini și simboluri, alegorii și metafore ale marilor evenimente ce au determinat destinul României. Numele lor se întîlneste cu acela al generațiilor actuale, cu cei ce au făcut legătura între două etape istorice, de la un Ciucurencu, Szony, Ștefan Constantinescu, Vida Geza, Ion Jalea, Boris Caragea, Romul Ladea, Gh. Ivancenco, H. H. Catargi, pînă la Corneliu Baba, Ion Popescu-Negreni, Ion Pacea, Paul Vasilescu, Sabin Bălașa, Ion Irimescu, Ion Vlasiu, Corneliu Vasilescu, Ileana Bălotă, Vasile Pop-Negreșteanu, Doru Rotaru, Eugen Palade, Vladimir Șetran, Ion Bițan, Georgeta Năpăruș, Brăduț Covaliu, Bogdan Scărlătescu, Constantin Nițescu, Adrian Dumitrache, Ion Gheorghiu, Lazăr Iacob, Mariana Oloier, Gabriela Manole-Adoc, Cornel Brudașcu, Dan Hatmanu, Constantin Piliuță. Enumerarea s-ar putea extinde, pentru că ne aflăm în fața unei atitudini patriotice care antrenează în elanul ei toate forțele creatoare și întreaga spiritualitate românească, dar cîteva repere sînt absolut necesare pentru a fixa sensul și nivelul acestei angajări, pentru a furniza paginile necesare cronicii prin artă. Ea s-a scris în timp, se scrie în continuare, focalizîndu-și ideile și idealurile în jurul punctului geometric format de triada **Unitate-Independență-Libertate**. Iar în urmă cu 70 de ani, în Alba Iulia primei Uniri și a celei definitive, s-au întîlnit peste timp toți cei care au crezut în acest adevăr axiomatic, toți cei ce știu cu tărie și luciditate că toți sîntem de un neam și cu toții de la Rim ne tragem. Și poate acum, în acest moment aniversar, merită să ne gîndim o clipă și la ceea ce, prin Unire, au adus patrimoniului spiritual românesc toți cei ce se uneau atunci cu țara, toți cei care gîndeau și creau pentru România Mare, unica și adevărată. Ei au fost, sînt, vor rămîne semne și emanații ale acestui pămînt, ale istoriei sale milenare, formînd un întreg de simțire și acțiune ce depășește prin trînicie timpul și lucrarea sa, afirmînd nu doar o existență ci perenitate.

Poate că monumentul ideal al Unirii nu a fost încă făurît. Dar fiecare operă de artă născută din același orizont spiritual inconfundabil românesc, la fel ca orice semn așezat la cîmpătul unui erou, cunoscut sau nu, reprezintă un monument al ideii de Unire, al forței de a fi mereu aceeași, aici, neclintîți în istorie.

Virgil Mocanu

Muzică

Punte de legătură spirituală

IN pragul închiderii Festivalului *Musica Antiqua Europae Orientalis* de la Bydgoszcz, organizatorii polonezi au lansat invitații, la o întîlnire nocturnă de lucru, după ultimul acord al concertului formației corale *Angeloglasniat* din Sofia, în dorința anticipării concluziilor pe marginea *Congresului de muzicologie și prospectării viitorului Festival de muzică veche din 1992*. Aproape la unison, cei peste 20 de șefi de delegații și invitați de onoare s-au declarat de acord cu prof. dr. Miloš Velimirovici (S.U.A.) că dezbaterile științifice, comunicările și referatele, recitalurile și concertele, au constituit un „pod spiritual” între culturile muzicale din estul și vestul Europei, o contribuție prețioasă la apropierea oamenilor — pe calea muzicii vechi — de valorile perene ale popoarelor din răsăritul continentului nostru. Într-adevăr, interesul stîrnit anul acesta de Congresul de muzicologie (peste 90 de participanți!) a depășit așteptările cele mai optimiste ale organizatorilor, confruntarea științifică de la Bydgoszcz fiind — la ora actuală — cea mai amplă manifestare de muzică veche a lumii contemporane. România a fost prezentă — începînd din 1966 — la toate edițiile, bucurîndu-se astăzi de un prestigiu științific și artistic unanim recunoscut. De altfel, gazdele au înființat de curînd și un concurs internațional de compoziție, printre primii laureați numărîndu-se și tînărul nostru muzician

Șerban Nichifor pentru *Simfonia II-a „Via Lucis”* (partitură ce va fi editată în Polonia).

Ne apropiam de miezul nopții discutînd la Filarmonica din Bydgoszcz, cînd un reprezentant de peste Ocean (țările invitate: Canada, Austria, S.U.A., Australia, U.R.S.S., Iugoslavia, România, Elveția, Bulgaria, Cehoslovacia, R. D. Germană, Franța, R. F. Germania, Italia, Grecia, Anglia, Danemarca, Israel, Polonia) a propus să dispară din titlatura Festivalului *Musica Antiqua Europae Orientalis* de la Bydgoszcz ultimul cuvînt (*Orientalis*), spre a se lărgi tematica acestui Congres de Muzicologie. Bineînțeles că sugestia a întîmpinat opoziția fermă din partea reprezentanților țărilor est-europene, Festivalul pierzîndu-și astfel tocmai elementul particular ce îi confera personalitatea inconfundabilă în cadrul altor manifestări similare. Totuși, discuțiile s-au dovedit fructuoase, necesare, colegiale, gazdele atît de primitoare — în frunte cu directorul artistic și științific, muzicologul Eleonora Harendarska — aflîndu-se în fața unor propuneri concrete de amplificare a confruntării de la Bydgoszcz.

De fapt, cheia succesului Festivalului de muzică veche constă în descoperirea continuă de noi documente de muzică laică, gregoriană și bizantină, unele în arhivele și bibliotecile din occidentul Europei; ele au răsănat în concertele din sala mare a Filarmonicii, în catedrale și clădiri istorice, unde entuzias-

tul auditoriu din Bydgoszcz și Toruń (o localitate învecinată, încărcată de istorie, cu numeroase edificii medievale și baroce) participă la toate manifestările. Seria concertelor Festivalului a fost deschisă de corul și orchestra Filarmonică din Krakovia sub conducerea cunoscutului compozitor și dirijor Krzysztof Penderecki. Din păcate, am sosit în Bydgoszcz cître miezul nopții fără a mai putea asculta o pagină muzicală a acestui maestru, de-a dreptul adulat de întreaga Polonie. În schimb, în holul Hotelului *Brda*, ne-am revăzut după concert și am fixat ca, la micul dejun de a doua zi, să purlăm o convorbire ce ar putea să se transforme într-un interviu pentru presa românească. Așa s-a și întîmplat, K. Penderecki dovedindu-se un interlocutor extrem de comunicativ, interesat de muzica românească. „Aș dori să scriu o lucrare pe folclorul sau muzica psaltică românească, urmind ca prima audiție să răsune la București, unde mi-ar face plăcere să dirijez” — ne-a declarat compozitorul. Întîlnirea s-a încheiat cu o fotografie în fața hotelului, colegul meu Șerban Nichifor nedespărțindu-se de aparatul de amintiri.

Cele patru concerte-monografice de muzică națională a țărilor din răsăritul Europei s-au constituit în cărți de vizită reprezentative pentru moștenirea spirituală a fiecărui popor, dar mai ales concludente pentru nivelul artei interpretative din zilele noastre. *Corul de cameră*

al Ministerului Culturii din U.R.S.S., condus de Valeri Polanski, a optat pentru o singură piesă de-a lungul întregului program: *Vesperul*, op. 37 de Serghei Rahmaninov. Lucrare singulară în catalogul creației marelui romantic rus, respectînd tradiția corului *a cappella* și mai ales stilul psaltic autohton, *Vesperul* marelui virtuoz al pianului a surprins și a încîntat auditorii prin bogăția armonică, măiestria conducerii vocilor, efectele dramatice admirabil slujite de corul mixt, bine stăpînit de energicul Valeri Polanski. Superior la toate capitolele, cu doi soliști excepționali (un contra-tenor și un bariton), Corul cameral *Joan Cuzuzel-Angeloglasniat* din Sofia, dirijat de Dimităr Dimitrov, a prezentat un program de muzică veche din zona balcanică (prima parte) și muzică bulgară modernă din sec. XIX—XX (partea a doua). Cel mai substanțial și perfect pus la punge concert al recentului Festival ni l-a oferit *Capella Bydgosciensis* sub bagheta lui Włodzimierz Szymanski: *Divertisment în RE major*, KV 136 de W. A. Mozart, *Uvertura în DO major* de J. S. Bach și *Magnificat* de Marcin Jozef Zebrowski (sec. XVIII). Dacă orchestra are o precizie de ceasornic și o sonoritate cizelată pînă la ultimul sunet, dacă partitura lui Mozart a marcat o lecție de stil, în schimb surpriza ne-a rezervat-o ultima lucrare vocal-simfonică, în care contra-tenorul Piotr Lykowski a strălucit prin surprinzătoarele acute, ușurința vocalizelor în registrul înalt, impecabila dicțiune, ducînd greul unei partituri cuceritoare prin arhitectură și melos. Realmente, *Capella Bydgosciensis* este o formație de nivel mondial care face cinste Filarmonicii și orașului de veche tradiție medievală.

Viorel Cosma

Onoarea și demnitatea unui popor

Eseu

ÎN mod incontestabil, făurirea statului național unitar român a constituit un apogeu menit parcă să definească întreaga istorie a poporului nostru. Actul de la 1 Decembrie 1918 a fost un eveniment ale cărei logici și legitimitate s-au impus ca o axiomă, de vreme ce toate marile momente semnificative ale istoriei Românilor converg, pe planul existenței și conștiinței sociale, către țelul unității naționale. „Moldova, Transilvania, Muntenia — scria B.P. Hasdeu — nu există pe fața pământului; există o singură Românie, cu un picior în Dunăre și cu altul pe ramificațiile cele mai depărtate ale Carpaților; există un singur corp și un singur suflet în care toți nervii și toate suspinele vibrează unul către altul.” Unitatea aceasta, resimțită aproape cenestezic, și la care Românii au năzuit din cele mai vechi timpuri, a alcătuit, dimpreună cu ideea de independență națională și cu cea de dreptate socială, cheia de boltă a unui comportament politic constant, confirmat de-a lungul veacurilor. Continuitatea poporului român, în vatra strămoșească a Daciei, formarea conștiinței sale ca neam, clădită pe o identitate culturală inalienabilă, rezistența sa în fața vicisitudinilor istoriei și lupta pentru neam, mai apoi dobândirea dreptății a unei conștiințe naționale militante au dovedit pe deplin permanența unei astfel de abordări fundamentale.

Departa de a fi fost doar punctul final al unei evoluții istorice, Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 a însemnat totodată și actul de naștere al României contemporane, în care progresul economic, social și cultural au conferit țării un nou statut și o demnitate nouă, care i-au permis să joace, după 1920, un rol de prim ordin în viața politică a Europei. Aflăm aici explicația faptului că, poate mai mult decât oricare țară mică sau mijlocie de pe continent, România a putut să se afirme în perioada interbelică printr-o politică externă coerentă, originală și dinamică. Și aceasta într-o vreme în care, la puțin timp după terminarea primului război mondial, premisele păcii clădite pe „sistemul de la Versailles” începeau să fie erodate. Chestiunea politică majoră care opunea statele europene unele împotriva altora era într-adevăr chestiunea respectării sau a revizuirii tratatelor de pace. Pentru *statu quo*-ul teritorial militau puterile victorioase în 1918 și toate țările mici care-și dobândiseră, pe ruinele imperiilor multinaționale, unitatea și independența națională. Pentru o politică revanșardă și revizionistă acționau, dimpotrivă, țările care pierduseră războiul și, odată cu el, teritoriul și populații stăpânite cu sila secole de-a rindul.

ERA vremea în care o personalitate ca a lui Nicolae Titulescu pleda, cu o competență și cu o pasiune care nu au mai fost egale late în epocă, pentru respectarea tratatelor și consolidarea securității internaționale. Concepția lui Titulescu despre organizarea societății internaționale, adesea de o surprinzătoare actualitate, reflecta poate cel-mai bine spiritul înnoitor care ar fi trebuit să călăuzească acțiunea Societății Națiunilor. Ideea păcii și a scoaterii războiului în afara legii l-a obsedat pe Titulescu de-a lungul întregii sale cariere politice. Juristul eminent și-a consacrat toate eforturile pentru a face din dreptul internațional un drept al păcii, pentru a sădi în conștiința comunității internaționale o nouă mentalitate pașnică, a desluși cauzele războiului și a indica acele căi care să permită eliminarea lui. Organizarea păcii, întemeiată pe realitățile născute din primul război mondial, pe tratatele de pace și pe Pactul Societății

Națiunilor, a constituit obiectivul primordial al acțiunii sale diplomatice. Într-o lume pe care o concepea ca pe-un univers de pace și stabilitate, Titulescu acordă în mod firesc o importanță deosebită elaborării și respectării stricte a principiilor de drept internațional, fără de care nu puteau fi garantate pacea, justiția și propășirea națiunilor. Profund îngrijorat de politica țărilor care urmăreau revizuirea tratatelor, ca și de pericolul izbucnirii unei noi conflagrații, Titulescu nu a încetat să lupte în cadrul Societății Națiunilor pentru înlocuirea dreptului forței cu forța dreptului. Astfel, Pactul Briand-Kellogg (1928) ca și inițiativa Uniunii Sovietice din 1933 privind definirea agresorului au găsit în el unul dintre partizanii cei mai hotărâți. În concepția lui Titulescu, aplicarea normelor și a principiilor dreptului internațional era menită să ducă la instituirea unui sistem de securitate colectivă, prefigurată deja prin Pactul Societății Națiunilor și tratatele bilaterale ale epocii. Un asemenea sistem trebuia să se bazeze pe asigurarea securității Europei occidentale și a Europei orientale, concepute ca un tot. În fapt, înțelegerea unor înțelegeri regionale de securitate, ca Mica Înțelegere (1933—1938) și Antanta Balcanică (1934—1940), al căror artizan pătimaș a fost Titulescu, răspundea acestor obiective. Dar un model de securitate colectivă postula, totodată, înfăptuirea dezarmării și nu o securitate bazată pe o politică de înarmări, căci aceasta nu putea fi de fapt decit o stare de insecuritate. Dar, atunci ca și astăzi, realizarea dezarmării era blocată, în primul rând, de criza de încredere dintre marile puteri. Titulescu a înțeles pericolul care decurgea din această stare de lucruri și a pledat pentru dezarmare, ca fiind singura cale capabilă să ducă la înfăptuirea securității colective, pe baza respectării principiilor dreptului internațional. Titulescu a mai sesizat și importanța relațiilor economice între națiuni, într-o perioadă în care marea criză din 1929 ascuțise contradicțiile și agravase decalajele dintre țările bogate și cele sărace. El a susținut necesitatea luării în considerație a nevoilor și aspirațiilor de dezvoltare economică a tuturor popoarelor; a apreciat că, pentru înfăptuirea a ceea ce el numea „spiritualizarea frontierelor”, componenta economică a relațiilor internaționale era indispensabilă, chemând toate națiunile să colaboreze, în condiții de deplină egalitate, într-o lume a păcii. În fața ascensiunii nazismului, marelui diplomat român a intuit, poate mai bine decit mulți dintre contemporanii săi, conflagrația care pindea omenirea, demascând pericolul pe care-l reprezenta existența statelor fasciste, scopurile lor agresive și revizioniste, politica lor de dictat, ca pe o negare a însuși edificii de pace și de securitate pentru care luptase toată viața. Nu se mai știe azi bunăoară că, în fața ocupării de către Germania hitleristă, în martie 1936, a zonei demilitarizate a Renaniei — cu încălcarea flagrantă a prevederilor Tratatelor de la Versailles și Locarno — Titulescu a fost singurul om politic european care a sugerat guvernului francez o contra-măsură armată, care ar fi fost singura modalitate energetică în stare să juguleze, atunci și pe loc, începuturile agresiunii naziste în Europa. Democrațiile occidentale au preferat însă calea compromisurilor, care au dus la acordurile de la München (1938) și au lăsat astfel cale liberă politicii demențiale a lui Hitler. Practicând o diplomatie în care faptele nu i-au dezmințit niciodată vorbele, Titulescu avea o încredere profundă în rolul opiniei publice, căreia îi atribuia virtuți de înțelepciune și echitate. Convins că politica trebuie să se facă cu popoarele și pentru popoare,

el preconiza egalitatea de drept și de fapt a tuturor statelor și, ca atare, cerea democratizarea relațiilor internaționale. De unde credința sa nestrămutată în rolul Societății Națiunilor, îndrjirea sa împotriva celor care voiau, din interior, să submineze organizația prin revizuirea Pactului, optimismul său față de misiunea acestui for colectiv pus în slujba omului și a umanității. Titulescu a avut fără îndoială o înțelegere profundă a realităților internaționale ale epocii sale, o capacitate de anticipare ieșită din comun, o logică indefectibilă. Patriotismul său a rămas, de asemenea, exemplar: dorința de pace, de securitate și de independență națională, de cooperare, libertate și progres, care au caracterizat totdeauna lupta poporului român, au fost și opțiunile fundamentale cărora Titulescu le-a dăruit viața. Din nefericire, politica sa creatoare avea să se izbească de mășinările politicienilor din țară, ca și mai ales de deteriorarea rapidă a situației politice generale în Europa, sub presiunea șirului de agresiuni săvârșite de puterile Axei. În august 1936, Titulescu a fost îndepărtat pe neașteptate din guvern.

Știm ce a urmat. După terminarea perioadei așa-zisului „război ciudat” și capitularea Franței în iunie 1940, evenimentele au luat o întorsătură dramatică și pentru România, care, renunțând la garanțiile anglo-franceze, s-a orientat în mod deschis spre o colaborare cu cel de-al treilea Reich. Constituirea guvernului Gigurtu a consacrat orientarea de dreapta a politicii externe românești. La 27 iunie 1940, note ultimative ale Uniunii Sovietice, acceptate de guvernul român, fac ca Basarabia și Bucovina de nord să intre în componența U.R.S.S. La 30 august 1940, prin Dictatul de la Viena, impus României cu brutalitate de Hitler și Mussolini, Transilvania de nord este ruptă din trupul țării și alipită forțat Ungariei horthyste. La 7 septembrie 1940, Cadrilaterul intră în componența Bulgariei. Ciuitirea României din 1918 este practic consumată din vară pînă în toamnă. Mai era nevoie asigur și de un guvern în stare să asigure stabilitatea ocupației naziste a țării și să practice o politică credincioasă de colaborare cu Berlinul. La 6 septembrie 1940, abdicarea lui Carol al II-lea și instaurarea dictaturii militar-fasciste a lui Antonescu, dimpreună cu Mișcarea legionară, răspund și acestui obiectiv. Din octombrie 1940, România este practic controlată de trupele *Wehrmacht*-ului și nu-i vor mai trebui decit șapte luni regelui lui Antonescu (care se dezbărase între timp de legionari și instaurase propria sa dictatură) să intre, ca aliat fidel al Germaniei hitleriste, în războiul împotriva Uniunii Sovietice (22 iunie 1941).

Onoarea și demnitatea poporului român sînt apărute atunci de mișcarea de rezistență antihitleristă, în frunte cu Partidul Comunist Român, care galvanizează starea de spirit antifascistă în masele largi ale populației. „În condițiile grele ale instaurării dictaturii militar-fasciste — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — și impunerea de către Germania hitleristă a Dictatului de la Viena, prin care o parte din teritoriul patriei a fost predat Ungariei horthyste, Partidul Comunist Român a fost forța politică ce s-a ridicat cu cea mai mare hotărâre pentru apărarea integrității teritoriale, chemînd întregul popor la lupta împotriva dezmembrării țării, pentru apărarea integrității, independenței și suveranității patriei, împotriva Germaniei hitleriste, a fascismului și războiului...”. În aceste împrejurări de o deosebită gravitate pentru însăși existența națiunii noastre, Partidul Comunist Român a trecut cu toate forțele sale la organizarea luptei împotriva războiului,

pentru ieșirea României din lupta dusă alături de Germania hitleristă și alăturarea ei Uniunii Sovietice și țărilor coaliției antihitleriste. Din inițiativa și sub conducerea P.C.R., în 1943 a fost organizat, după cum se știe, Frontul Patriotic Antihitlerist, iar în 1944 Partidul Comunist Român și Partidul Social Democrat au format Frontul Unic Muncitoresc, apoi în iunie 1944, Blocul Național Democrat din care făceau parte și partidele Național Țărănesc și Național Liberal.

LA 23 August 1944, România și-a înfăptuit revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a marcat o eră nouă, de profunde transformări revoluționare, și a deschis calea edificării societății socialiste în țara noastră.

De-atunci și mai cu seamă de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român (1965), demersul de politică externă a României socialiste a conferit țării un prestigiu considerabil pe toate meridianele lumii. Faptul s-a datorat de bună seamă originalității, clarviziunii și dinamismului cu care conducerea partidului și statului nostru, președintele Nicolae Ceaușescu au abordat marile probleme ale lumii contemporane, îndrăznirii și consecvenței cu care au fost propuse și promovate soluții, principialității care a caracterizat raporturile externe ale României. O analiză aprofundată și lucidă a realităților lumii de azi, aplicarea neabătută a principiilor care trebuie să călăuzească relațiile între state; o diversificare fără precedent a relațiilor bilaterale, pe baza respectării acestor principii; idei și inițiative în problemele majore cu care omenirea este confruntată — dezarmarea nucleară și convențională, securitatea europeană și colaborarea balcanică, repudierea politicii de forță și reglementarea pașnică a diferendelor internaționale; lichidarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale; creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite în viața comunității mondiale și democratizarea relațiilor internaționale; statuarea unor norme principale și democratice în relațiile dintre partidele comuniste și muncitorești — toți acești „parametri” de bază ai unei gândiri politice novatoare au promovat o diplomatie a păcii și colaborării cu toate națiunile lumii. România a luat adesea, cu o putere de anticipație care a uimit pe unii și a iritat pe alții, poziții curajoase și a preconizat opțiuni și soluții pe care viața nu a făcut decit să le confirme. Abordările de azi au continuat așadar, pe o treaptă calitativă nouă, liniile de forță tradiționale urmărite de secole de acest neam: independența și suveranitatea națională, unirea și unitatea întregului popor, progresul lui material și spiritual. Onoarea și demnitatea unui popor dirz, cuminte și perseverent în truda lui de toate zilele nu au făcut decit să sporească. Și aceasta în ciuda încercărilor de tot soiul — calomniile sistematice orchestrate — care au căutat, mai de departe sau mai de aproape, să-i conteste meritele și să-i nege realizările. Românii însă și-au văzut și-și văd mai departe de treburile lor, cu conștiința limpede că o națiune cinstită și pașnică nu prea are a se teme, nici a se îngrijora de asemenea măsluiri.

Pe metopele Columnei lui Traian, stau de-aproape două milenii, dăltuiți în marmură, Dacii învinși dar liberi prin demnitatea și onoarea cu care au știut să trăiască și să moară.

Valentin Lipatti

De la frați la frați

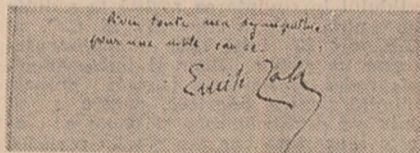
■ ÎN anii procesului memorandiștilor, numeroși fruntași ai vieții culturale și politice din Franța, Italia, Spania, Elveția și din alte țări, au luat poziție fermă în favoarea românilor transilvăneni, publicînd articole, adevizuni și declarații de condamnare a abuzurilor autorităților stăpînitoare. V.A. Urechia a strins toate aceste mărturii și le-a publicat, în aprilie 1894, într-un volum de 176 de pagini, intitulat: *VOCI LATINE — DE LA FRĂȚI LA FRĂȚI*. Citeva pasaje din cele 147 de adevizuni:

„Sînt, din toată inima, cu Românii din Transilvania, în lupta lor pentru dreptate și viață” — text scris în limba română și semnat: Profesor Emil Picot, Paris.

„Salut eroilor campioni ai ideii naționale. Simpatia poporului nostru e cu voi. Trăiască România!” (Profesor Roberto Java, Roma).

„Mă înscriu în rîndurile celor care ridică glasul în favoarea românilor din Transilvania...” (Profesor E. Van Der Rose, Bruxelles).

„Cu toată simpatia mea pentru o cauză nobilă” — Emile Zola.

Dacia Felix va renaște

■ SCRIITORUL francez Paul Labbé a publicat, la Paris, în 1913, volumul *LA VIVANTE ROUMANIE* — 210 pagini text și 55 de fotografii și gravuri. Autorul vizitase România și descrie în cartea aceasta tot ce văzuse mai frumos și mai interesant. Primul-ministru Gaston Doumergue (viitorul președinte al Franței), prefațînd cartea, apreciază: „Tema folosită de autor este fertilă și posedă un substrat admirabil, aici fiind vorba de un popor superior, inteligent”. Și incheie cu o aluzie certă la Unirea care se apropia: „Timpul încercărilor a trecut — Dacia Felix va renaște”.

„Voci latine” (1894)

Bibliografia istorică a

„VISARE iubită” a voievozilor, năzuință de veacuri a poporului, Unirea, unitatea națională și statală este una din coordonatele fundamentale ale istoriei poporului român. Alături de independență, ea definește însuși sensul devenirii noastre istorice, mobilul central al luptelor purtate de români secole de-a rîndul. În esență, istoria românilor este istoria luptelor pentru libertate socială și națională, pentru unitate și independență, lupte izvorite din necesități legitime obiective și din adevărul și conștiința că nu poate exista unitate națională fără libertate și independență națională. Marea Unire din 1 Decembrie 1918 n-a fost numai împlinirea unui vis, a unei dorințe, ci și a unei legi obiective în mersul istoriei poporului român. A-1 scrie istoria adevărată, a-1 prezenta procesele și evoluțiile fundamentale înseamnă, în fond, a scrie istoria acestor necurate lupte pentru libertate și dreptate, pentru unitate și independență, a le stabili cronologia și a le descifra sensurile. Sarcină patriotică, de înaltă responsabilitate morală pe care istoriografia românească și-a asumat-o cu demnitate și devotament.

Marea Unire — eveniment de excepțională însemnată în istoria poporului român — are o istoriografie bogată, a cărei evoluție în timp a fost desigur marcată și ea de marile procese revoluționare pe care le-a trăit societatea românească în cele șapte decenii ce s-au scurs de la acel neuitat 1 Decembrie 1918, cînd Transilvania s-a unit cu România, „pentru toate veacurile”.

Există, în primul rînd, o istoriografie datorată celor care au participat nemijlocit la evenimentele sau au scris în perioada imediat următoare anului 1918, lucrări străbătute de fior militant, de dorința afirmării idealului și a necesității împlinirii lui. Ele își păstrează și astăzi valoarea, mai ales ca documente ce ajută la recompunerea atmosferei și stabilirea ideilor care au dominat desfășurarea evenimentelor. Lor li se adaugă alte studii și lucrări elaborate în perioada interbelică, volume de documente, memorialistică și publicistică apărute cu prilejul aniversărilor evenimentului de la 1 Decembrie 1918. Din grupul acestora reținem, în primul rînd, pe cele datorate lui Nicolae Iorga (*Viața românească în Ardeal*, 1926; *Pentru întregirea neamului. Cuvîntări de război, 1915—1917, 1925*; *Războiul nostru în note zilnice, 1917—1918*, f.a.; *Istoria românilor*, vol. X, 1939); Gh. I. Brătianu (*Formarea unității românești. Factorii istorici*, 1940; *Origines et formation de l'unité roumaine*, 1943); I. Lupas (*Epocele principale în istoria românilor, 1928* și *Istoria unirii românilor, 1928*); Silviu Dragomir (*La Transilvanie roumaine et ses minorités ethniques, 1934* și *Un sfert de veac de la Unirea Transilvaniei*, 1943); I. Rusu-Abrudeanu (*România și războiul mondial. Contribuții la studiul războiului nostru, 1921*); Ion Clopoșel (*Frământările unui an. 1918, 1919 și Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România, 1926*); Ștefan Cicio-Pop (*Unirea Ardealului și Banatului cu patria-mamă, 1928*); Tiron Albani (culegerea de studii *Douăzeci de ani de la Unire. Monografie comemorativă a Unirii, 1933*); Simion Mehedinți (*Ce este Transilvania?*, 1940); Constantin Kiriteșcu (*La Roumanie dans la guerre mondiale, 1916—1919, 1934* și *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916—1919*, f.a.), ca și culegerile de studii și documente *Adunarea Națională a Unirii, 1 Decembrie 1918, 1929*; *Alba Iulia, 1920*; *Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, 1943* etc.

Parcurgînd cu atenție sumara listă produsă mai sus și îndeosebi cronologia apariției diferitelor lucrări, vom observa că evoluția evenimentelor internaționale — îndeosebi după anul 1933, cînd, prin venirea la putere în Germania a naziștilor, revizionismul și revanșismul amenințau direct integritatea și independența statului național-unitar român — și-a pus amprenta asupra activității istoriografice, istoricii români concentrîndu-și atenția asupra momentului Marii Uniri. Deși grevată o vreme de preluarea sau

chiar de impunerea unor practici și metodologii străine spiritului științific, a unor teze dogmatice care nu aveau nimic comun cu cercetarea și interpretarea evenimentelor specifice ale istoriei românești, în istoriografia românească a primelor două decenii de după 23 August au apărut și unele lucrări și studii care, în lumina materialismului dialectic și istoric, au stabilit o mai justă reflecție a rolului maselor populare și al diverselor forțe sociale în istoria modernă și contemporană a patriei, au făcut pași spre analiza și interpretarea științifică a fenomenelor istorice. Este cazul unor studii și lucrări apărute în anii '60, cum au fost *La Transilvanie pendant la première guerre mondiale et son union avec la Roumanie*, cele două volume *Din istoria Transilvaniei* (ultimul cuprinzînd capitole consacrate pregătirii și împlinirii Unirii de la 1 Decembrie 1918) sau *Brève histoire de la Transilvanie* (sub redacția lui Miron Constantinescu și C. Daicovicu). În aceeași serie, poate fi inclusă și culegerea de comunicări prezentate la Conferința istoricilor desfășurată la Budapesta între 4 și 9 mai 1964, și apărută sub titlul *Destrămarea monarhiei austro-ungare, 1914—1918*. Acestea, deși meritorii în multe privințe, rămîn totuși modeste încercări, astfel încît istoriografia Marii Uniri în preajma celei de-a 50-a aniversări prezenta un bilanț destul de restrîns (aproximativ 600 titluri de lucrări, studii și articole). Modeste și restrîns încercări, mai ales dacă facem o raportare calitativă și cantitativă, comparativ cu ceea ce s-a realizat în perioada de după 1965.

CONGRESUL IX al Partidului Comunist Român, prin documentele și orientările sale, a marcat un moment de profundă cotitură și în domeniul cercetării istorice. Este meritul nepieritor al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a fi restituit istoriei memoria sa de știință pusă în slujba adevărului, de instrument de cunoaștere a trecutului pentru înțelegerea prezentului și pregătirea viitorului. În ansamblul inovațiilor și transformărilor petrecute în acești ani, una din cele mai de seamă o reprezintă curmarea cursului deosebit de periculos care-și făcuse loc la un moment dat de negare a trecutului poporului, a istoriei sale mult milenare, de promovare a orientărilor nihiliste, cosmopolite, de ploconire față de tot ce era străin, atitudinilor serviliste și lipsei de patriotism. „Am redat poporului nostru — sublinia secretarul general al partidului în cuvîntarea rostită la ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., din 23 iulie 1988 — sentimentul că este un popor liber și independent. I-am redat sentimentul istoriei proprii, de luptă pentru libertate, pentru a fi stăpîn pe destinele sale și poate că aceasta reprezintă una din marile realizări care au descălușat energiile creatoare și au făcut ca poporul nostru să urmeze cu toată forța Partidului Comunist Român, ca stegar al luptei pentru existență, pentru asigurarea ființei libere a națiunii noastre”. Pe acest teren s-a dezvoltat și mai puternic sentimentul mîndriei patriotice, de respect al poporului pentru trecutul său, de demnitate națională, sentimentul forței și capacității sale de a-și făuri o viață nouă, socialistă, așa cum și-o dorește.

Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România — expunere cu prilejul aniversării a 45 ani de la crearea P.C.R., *O jumătate de secol de la marea epopee națională a Mărășeștilor*, cuvîntarea rostită la 12 august 1967, *Cuvîntarea la adunarea populară de la Alba Iulia cu prilejul festivităților consacrate semicentenarului Unirii* (28 noiembrie 1968), *Expunerile consacrate sărbătoririi semicentenarului, apoi a celei de a 60-a și 65-a aniversări a unirii Transilvaniei cu România* (1968,

1978, 1983) — documente de excepțională valoare teoretică și practică aparținînd secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, — au marcat profund, prin tezele și ideile cuprinse, întreaga activitate de cercetare și scriere a istoriei patriei. În aceste documente, precum și într-o serie de alte cuvîntări programatice, secretarul general al partidului a făcut o profundă, amplă și clară prezentare a cadrului istoric general al luptei poporului nostru pentru libertate și dreptate socială, pentru unitate și independență națională, subliniind caracterul just, eliberator al războiului purtat de poporul român împotriva Puterilor Centrale, faptul că Marea Unire a fost rezultatul luptei întregii națiuni române. Analizînd contextul internațional în care s-a împlinit Marea Unire, tovarășul Nicolae Ceaușescu preciza că lupta românilor pentru libertate și unitate națională a fost parte componentă a luptei popoarelor din centrul și sud-estul Europei pentru eliberarea lor de sub dominație străină, pentru crearea sau desăvîșirea statelor lor naționale. Analizînd forțele social-politice angajate în lupta pentru unitate națională, președintele Nicolae Ceaușescu a reliefat rolul fundamental al maselor, contribuția clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualilor, a tînturor patrioților, caracterul larg democratic, plebiscitar al adunărilor organizate în anul 1918 care au hotărît unirea cu România, faptul că tratatele de pace de după 1918 nu au făcut decît să consfințească realități politice statale izvorite din însăși voința popoarelor. Unirea Transilvaniei cu România a reprezentat o incununare a luptei de veacuri a românilor pentru refacerea unității vetei dacie, ea nu este rezultatul unor conjuncturi și nici nu a fost realizată la masa Conferinței de pace.

Climatul de largă emulație creatoare, spiritul patriotic, profund științific pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a imprimat studiului și cercetării istorice, au determinat o adevărată revoluție în istoriografia românească. Niciodată, ca în acești ani, istoria nu s-a bucurat de o asemenea atenție și prețuire, nu s-a scris și nu s-a făcut atît de mult pentru progresul ei ca știință. Institute de specialitate, institute de învățămînt superior, muzee, centre de cercetare și-au intensificat eforturile pentru mai buna cunoaștere și popularizare a istoriei adevărate a poporului nostru. Este suficient să spunem că în cei peste 23 ani ai Epocii Nicolae Ceaușescu bibliografia istorică a Marii Uniri a înregistrat peste 1.000 titluri (am reținut aici numai lucrările, studiile și articolele publicate în revistele de specialitate, în publicațiile de cultură, fără a menționa pe acelea din presa locală sau din marile cotidiane).

Pentru o mai lesnicioasă trecere în revistă a celor mai valoroase contribuții din această perioadă, am grupat titlurile pe categorii de lucrări :

Documente

AVÎND drept călăuză și exemplu opera secretarului general al partidului, ale cărei orientări sînt de o excepțională valoare pentru cercetarea științifică, istoriografia din ultimele două decenii a pus în evidență numeroase aspecte noi și importante ale amplor procese sociale, economice, politice și culturale ale evoluției istorice a poporului român pe calea unității naționale. Continuînd o preocupare tradițională a istoriografiei noastre, în care, de-a lungul anilor, s-au evidențiat personalități de primă mărime ale culturii românești — N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, B. P. Hasdeu, I. Bogdan, N. Iorga și mulți alții — colective de cercetători și arhiviști și-au extins investigațiile sistematice în arhive, bibliotecile și muzee din țară și străină-

late, întocmind ample culegeri de izvoare. Din 1968 începînd, au apărut numeroase și valoroase volume de documente.

Reușita de excepție a acestui gen de lucrări o reprezintă impresionantul corpus de documente în șase volume apărut sub genericul *1918 la români. Mărturii*. Cele șase volume editate de un larg colectiv de autori sub coordonarea lui Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Mircea Mușat, însumează 922 documente interne și externe acoperînd perioada 1879—1920. Marca lor majoritate sînt documente din arhive străine puse pentru prima dată în circuit public, care completează imaginea de ansamblu a luptei de eliberare și unitate națională a poporului român în contextul istoriei universale. Documentele (rapoarte și corespondență diplomatică, note, însemnări și corespondență particulară, fragmente din studii și lucrări ale unor autori străini, extrase din presă, convenții și tratate, piese din arhivele unor instituții centrale, civile și militare, din diverse state, însemnări ale unor oameni politici și militari străini etc.) relevă justuța cauzei poporului român, evidențînd cu deosebită claritate faptul că Marea Unire este opera entuziastă și conștientă a poporului român, rezultatul luptei sale eroice întemeiată pe drepturi istorice de necontestat.

Sinteze

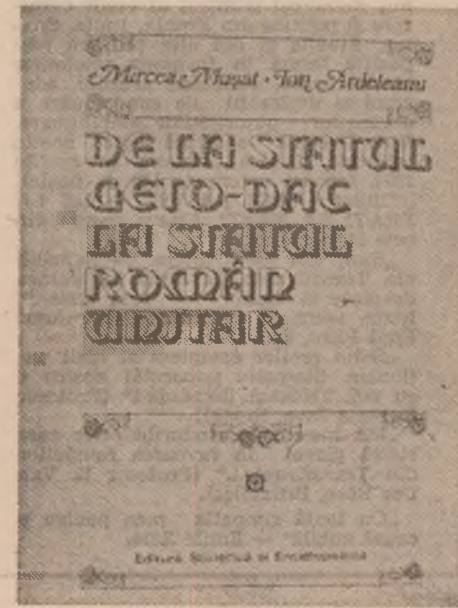
ANUL 1918 a intrat în istoria poporului român, în primul rînd, ca anul incununării luptei de veacuri pentru unitate și independență națională, al îndeplinirii năzuințelor tuturor românilor de a fi la un loc, în patria lor străbună, în care să muncească și, la nevoie, să se jertfească pentru ea. Dorința născută și întemeiată pe factori de unitate istorică mult milenară — cumunitate de origine, de limbă, de teritoriu, de cultură, de organizare politică, economică și socială — care în ambianța generală a evoluției istorice a poporului român a devenit lege obiectivă a dezvoltării societății românești. Pentru împlinirea acestei legități a acționat în deplin consens întreaga națiune, de la masele largi populare pînă la factorii de conducere al statului. Toate aceste idei fundamentale, această realitate a istoriei românești și-au găsit oglindirea largă într-o serie de sinteze deosebit de valoroase care au apărut în ultimele două decenii. Din rîndul lor se detașează, prin claritatea demersului, siguranța și sobrietatea argumentației științifice lucrările datorate cunoscuților istorici Constantin C. Giurescu (*Transilvania în istoria poporului român, Transilvania in the History of Romania și La formation de l'Etat national unitaire Roumain*), Ilie Ceaușescu (*Transilvania — străvechi pămînt românesc*), Ștefan Pascu (*A History of Transylvania și Ce este Transilvania?*), Cornelia Bodea și Virgil Cădea (*Transilvania in the History of the Romanians*).

Acestor sinteze care s-au ocupat îndeosebi de istoria Transilvaniei li s-a adăugat lucrarea lui Mircea Mușat și Ion Ardeleanu — *De la statul geto-dac la statul român unitar* — amplă cronică a eforturilor de organizare politico-statală la români și de menținere și perfecționare a instituțiilor statale cu corolarul acestui efort : 1 Decembrie 1918.

Semnalăm și culegerea de studii datorată unui grup de istorici ieșeni și intitulată *Aspecte ale luptei pentru unitate națională — Iași 1600—1859—1918*.

Monografii

FAURIREA statului național unitar român a fost rodul luptei principalelor clase și pături sociale ale societății, a

Marii Uniri

intregului popor, o expresie a legităților obiective ale progresului social și național care a asigurat unitatea deplină și pentru todeauna a națiunii noastre, deschizând calea afirmării ei tot mai puternice în viața economică și politică a lumii. În lumina acestor teze și aprecieri ale secretarului general al partidului nostru, istoricii și-au adus contribuția la elucidarea evenimentelor care au condus spre Marea Unire, elaborând o serie de monografii ce au pus în lumină consensul forțelor naționale în privința Unirii, formula originală a adunărilor plebiscitare, rădăcinile istorice și continuitatea luptei pentru Unire. Prin analiza științifică a tuturor componentelor sociale, politice, economice, culturale și militare ale fenomenului istoric generat de lupta pentru unitate națională, lucrările elaborate în ultimul timp au adus un spor în ce privește aspectul interpretativ, evidențind nu numai laturile particulare, specifice, ale desfășurării istorice din România anului 1918, dar stabilind și un raport real între factorii interni și cei externi.

Încă în 1968 a văzut lumina tiparului lucrarea monografică *Desăvîrșirea unificării statului național român. Unirea Transilvaniei cu vechea Românie*, operă a unui colectiv de specialiști înfățișează procesul logic al evoluției societății românești în a doua jumătate a sec. XIX și în primele două decenii ale veacului nostru, lupta românilor pentru unitate politică deplină. Autorii evidențiază forțele sociale și grupările politice din Transilvania și România în lupta pentru Unire, aportul mișcării muncitorești și al țărănimii la realizarea Marii Uniri. Tot în 1968 a apărut lucrarea *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, incununa a ideii, a tendințelor și a luptelor de unitate a poporului român*, în care șeful Ștefan Pascu urmărește cele două idei și caracteristici principale ale istoriei poporului român: lupta pentru libertate socială și lupta pentru independență și unitate națională, de-a lungul unui mileniu, până la 1 Decembrie 1918. Monografia are un bogat aparat științific: documente, rezumate în engleză, franceză, rusă și germană, indici. O altă lucrare, datorată lui I. Gheorghiu și C. Nutu, se intitulă *Adunarea de la Alba Iulia, 1 Decembrie 1918 și analizează, sub acest titlu simbolic, procesul de formare a statului unitar național, punctând momentele principale ale luptei pentru Unire: 1600—1859—1918.*

Încheiem lista lucrărilor apărute în 1968 cu monografiile *Réunion de la Transylvanie à la Roumanie* (autor V. Netea), *Ideea de unitate politică la români* (A. Răduțiu și P. Teodor) și *Alba Iulia*, de Horia Ursu.

Continuând investigațiile, intensificându-și eforturile în domeniul analizei și interpretării științifice a evenimentelor istorice, în anii care au urmat, istoricii români au elaborat noi și valoroase lucrări monografice. În rindul acestora, pe linia ascendentă calitativă s-a situat lucrarea *Unirea Transilvaniei cu România, 1 Decembrie 1918*, elaborată de un colectiv coordonat de Ion Popescu-Puțuri și Augustin Deac și care a cunoscut trei ediții (1970, 1972 și 1979), semn al importanței ei științifice și al receptivității cititorilor. Este apreciabil efortul autorilor în evidențierea pregnantă a caracterului popular-revoluționar al luptei pentru Unire, rolul hotărâtor al clasei muncitoare și al țărănimii în făurirea statului național unitar român. Analizând stadiul dezvoltării social-economice a României la începutul secolului XIX, autorii demonstrează în mod convingător că participarea României la primul război mondial a fost impusă de necesitatea obiectivă a eliberării teritoriilor istorice românești aflate sub stăpîniri străine și de încheierea procesului de unificare național-statală a poporului român.

De o deosebită atenție s-au bucurat și monografiile datorate lui Ștefan Pascu, C. Gh. Marinescu, V. Netea: *Făurirea statului național unitar român, Răsunetul internațional al luptei românilor pentru unitate națională, O zi din istoria Transilvaniei: 1 Decembrie 1918.*

TREBUIE subliniat faptul că în ultimul timp, cercetătorii în domeniul istoriei și-au îndreptat atenția și asupra aspectelor legate de participarea României la primul război mondial, eveniment tratat multă vreme și în mod nejustificat ca fiind un element ce ținea mai mult de relațiile externe ale României și nu ca o componentă inseparabilă a luptei generale a poporului român pentru unitate națională și statală. Lucrările apărute începând cu 1967 au integrat organic acțiunea militară a României împotriva Puterilor Centrale în ansamblul desfășurării is-

torice care au contribuit la înfăptuirea Marii Uniri. Spre o astfel de tratare și interpretare îndemna de altfel însuși conținutul principalelor documente ale conducerii statului român de atunci — declarația de război către Austro-Ungaria, tratatul de alianță cu puterile Antantei etc.

Lucrările lui Ion Cupșa — *Mărăștii — Mărășești — Oituz și Armata română în campaniile din anii 1916, 1917* — au marcat doar un început. În cursul anilor li s-au adăugat noi și valoroase contribuții, problema participării României la primul război mondial fiind abordată din unghiuri diferite și pe baza unor mereu noi surse documentare. S-au impus prin nouitatea informației și modul de tratare lucrările *România în anii neutralității*, de C. Nuțu, *Caracterul participării României la primul război mondial*, de A. Deac, ca și cele două ample reportaje istorice semnate de Ion Bulei: *1916. Zile de vară și Arcul așteptării, 1914—1915—1916*. Acestea au pregătit într-un fel apariția a două monografii consistente, *România în primul război mondial și Primul război mondial*.

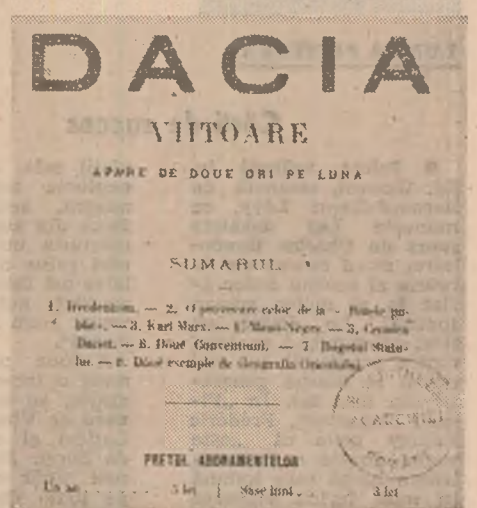
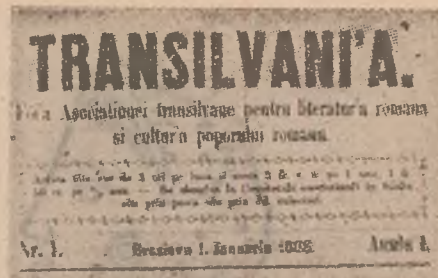
Dinamica cercetărilor, noile investigații efectuate în arhive din țară și străinătate, dobîndirea unei bogate experiențe în privința organizării muncii de cercetare și stăpînirea temeinică a metodologiei științifice în analiza evenimentelor istorice au făcut posibile elaborarea și apariția recentă (1987) a substanțialei monografii *România în anii primului război mondial*. Valorificînd la un nivel superior studiile de sinteză și monografiile apărute pînă la acea dată, întemeindu-se pe un vast material documentar, în mare parte inedit, cei 35 autori ai lucrării au întocmit, sub coordonarea unei comisii compusă din general-colonel Vasile Milea — ministrul apărării naționale, academician Ștefan Pascu, general-locotenent dr. Ilie Ceaușescu (coordonator principal), prof. univ. dr. Nicolae Petreanu, conf. univ. dr. Mircea Mușat, conf. univ. dr. Ion Ardeleanu, dr. Viorica Moisuc, dr. Florin Constantiniu, colonel dr. Gheorghe Tudor, maior dr. Mihail E. Ionescu și maior dr. Ioan Talpeș — o analiză globală riguroasă științifică a tuturor evenimentelor politice, economice, culturale, diplomatice și militare pe care le-a implicat evoluția istorică a societății românești la sfîrșitul secolului trecut și începutul veacului nostru și care au condus în final spre mărețul edificiu al statului național unitar român.

Cele două volume poartă subtitlul *Caracterul drept, eliberator al participării României la război*, ceea ce, în esență, exprimă însăși concluzia fundamentală a lucrării. Autorii demonstrează, pe baza unor argumente de netăgăduit, că Marea Unire a fost rezultatul voinței întregului popor român și ea s-a realizat cu jertfa de sînge a românilor din toate provinciile istorice locuite de ei.

Nu putem încheia fără a remarcă, în privința publicității istorice de după cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, rolul deosebit de important al revistelor de specialitate și al celorlalte organe de presă, devenite, prin paginile consacrate marilor evenimente din istoria națională, o tribună permanentă a educației patriotice, revoluționare, a afirmării adevărului istoric despre trecutul poporului român. La fel și emisiunile de radio și televiziune consacrate istoriei unice și unitare a poporului român.

Fără a fi cituși de puțin exhaustiv, tabloul oferit înfățișează o etapă importantă în evoluția istoriografiei române consacrate Marii Uniri. Sarcinile care le stau în față, puternica dezvoltare a societății noastre impun noi eforturi istoricilor, pentru a răspunde pe deplin corespunzător atenției și grijii de care se bucură astăzi istoria în România socialistă. Aniversarea a 70 ani de la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 prilejuiește desigur noi apariții editoriale și publicistice menite să îmbogățască zestrea istoriografică despre acest crucial eveniment din istoria patriei — ajunsă pe deplin, în anii Epocii Nicolae Ceaușescu stat socialist, unitar, liber, independent și suveran, stat în care națiunea, în strînsă unitate a tuturor fiilor ei, cinstește trecutul eroic și glorios prin faptele de muncă dedicată construcției societății socialiste multilateral dezvoltate. În perspectiva aniversărilor a 130 de ani de la Unirea Principatelor și a 45 de ani de la Revoluția din August 1944, precum și a celui de-al XIV-lea Congres al partidului, România socialistă își afirmă cu o strălucire fără precedent, în cadrul și în deplin consens cu civilizația universală, rolul ei în rindul națiunilor libere și demne ale lumii contemporane.

Cristian Popișteanu

Publicațiile Unirii

■ CONSEMNĂM cîteva dintre publicațiile periodice care și-au dedicat activitatea, cu precădere, luptei pentru realizarea Marii Uniri: „TRANSILVANIA”, revistă editată de „ASTRA”, apărută la Brașov, la 1 ianuarie 1868 (pînă la 1878), apoi la Sibiu. Redactor: George Barițiu. Din paginile acestei reviste români de pretutindeni au luat cunoștință, permanent, de dezbaterea adunărilor „ASTREI”, deci de mersul luptei pentru îndeplinirea Unirii.

Tot în anul 1868 a început să apară la București, „ANALELE SOCIETĂȚII ACADEMICE ROMÂNE”, în care au fost publicate rapoartele sesiunilor, cuvîntările și comunicările membrilor referitoare la evoluția luptei pentru realizarea Unirii.

„TRIBUNA”, apărută la Sibiu, începînd de la 14 aprilie 1884, sub conducerea lui Ioan Slavici, s-a ocupat, permanent, de problemele unității culturale și naționale a românilor — ceea ce i-au adus, lui Slavici, numeroase condamnări, pentru „abuz de libertatea cuvîntului”, deoarece cîtezătorul redactor cerea ca „românii transilvăneni să fie recunoscuți ca popor deosebit, pentru că sîntem în monarhie trei milioane de români, peste două milioane și jumătate numai sub stăpînirea ungară de azi”.

Peste hotare prima publicație care a susținut lupta pentru Unire, a fost „DACIA VIITOARE”, editată la Paris de tinerii revoluționari români aflați acolo pentru studii: Vintilă C.A. Rosetti, Constantin Mille, Mișu Săulescu, V.G. Morțun și alții. În articolul de prezentare: *Cine sîntem? Ce voim?*, se spune: „Sîntem fiii vechii Dacii; voim Dacia viitoare... Vom lăsa în stăpîniri de tot felul și de toate neamurile, spre a sfîrșimă jugul ce apasă pe români...”. Acești tineri revoluționari au susținut drepturile românilor din Ardeal, „singurii în măsură a hotărî asupra soartei lor, pentru că Transilvania, acest pămînt udat cu sînge și cu sudoarea străbunilor noștri, înmulțit cu țarina lor de douăzeci de ori seculară, e al nostru. Vom dezrobi pe românii din Austro-Ungaria, ne vom vîrșa sîngele pentru independența lor” — afirmă „DACIA VIITOARE” în numărul 5/1883.

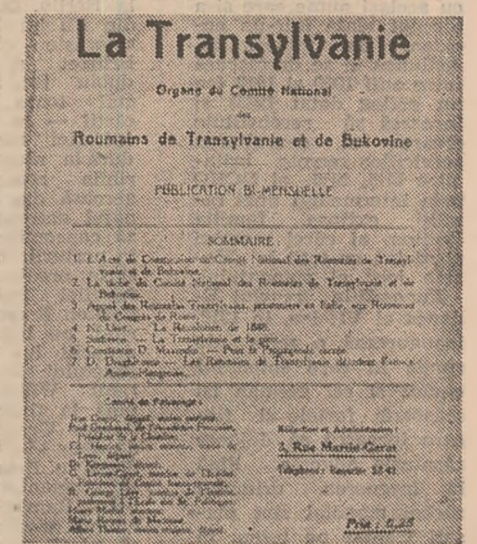

„MUNCA”, organ al Clubului Muncitorilor din România, care a apărut la București în anii 1890—1894, s-a ocupat în mai multe numere de problema luptei pentru Unire: „Fără îndoială că e de datoria noastră de a recunoaște acest adevăr istoric că clasele dominante maghiare, abia liberate de jugul austriac, au reluat pe scotocăla lor o politică detestabilă de apăsare asupra naționalităților slave și române... În Transilvania, trei milioane de români sînt de fapt privați de orice drept politic. O Românie mare, liberă și cu un popor liber economic, ar însemna ceva astăzi în Europa...”.

„ȚARA NOASTRĂ” a fost editată tot de „ASTRA”. A apărut la Sibiu începînd de la 1 ianuarie 1907, sub conducerea lui Octavian Goga, care se adresează, în numărul 1, *Către cărturarii noștri*, cerîndu-le să-și spună cuvîntul în problemele românilor transilvăneni, „spre binele obștei”.

„ROMÂNIA”, publicată la Iași, de Marele Stat Major al Armatei, începînd din februarie 1917, și-a consacrat cele mai multe pagini problemelor Unirii care se apropia. Au semnat, în acea perioadă, articole în care se justificau și se cereau drepturile românilor transilvăneni pentru unirea cu țara, scriitorii: Mihail Sadoveanu, Alexandru Vlahuță, Octavian Goga, Corneliu Moldovanu, Ion Agârbiceanu, Delavrancea, Ion Minulescu, V. Voiculescu, Radu D. Rosetti și alții.

Românii care au activat peste hotare pentru realizarea Unirii au editat, la Paris, două mari publicații: „LA ROUMANIE”, săptămînal apărut începînd de la 17 ianuarie 1918, și „LA TRANSYLVANIE”, bilunar, de la 15 mai 1918. Primul se declara: „Organ de revendicări și interese românești”, iar celălalt: „Organul Comitetului Național al românilor din Transilvania și Bucovina”. Conducerea săptămînalului „LA ROUMANIE” a avut-o Paul Brătășanu și Constantin Mille, iar „LA TRANSYLVANIE”, ca oficios al Comitetului Național al românilor din Transilvania și Bucovina (înființat la Paris, la 30 aprilie 1918), a avut în fruntea sa pe Traian Vuia, președintele acestui comitet.

LUMEA PE TELEX

Cărți de succes

● Prima, apărută în Ed. Grasset, semnată de Bernard-Henri Lévy, se numește *Les derniers jours de Charles Baudelaire*, mare succes de librărie al acestui autor aflat la al doilea roman (primul, *Le diable en tête*, afirmându-l ca unul dintre prozatorii cel mai dotați ai tinerii generații din țara sa). În „Figaro Magazine”, Frédéric Ferney scrie că „este vorba despre o carte cu bătaie lungă care îmbină în mod fericit riguroasa biografică și invenția romanescă, distanța și intimitatea. Repudiază orice lucru facil. Un roman compact și la care s-a gândit foarte mult”. La rindul său, autorul mărturisește: „În această carte am formulat ipoteza că ultima tentativă a lui Charles Baudelaire a fost tăcerea, dispariția, uitarea. Philippe Muray, în eseu său despre secolul al XIX-lea, a văzut foarte bine acest lucru: Baudelaire nu s-a îmbolnăvit, ci «a rupt contactul». Nu știu dacă se poate spune că afazia lui Baudelaire a fost un act voit dar, cu toate acestea, aruncă o lumină semnificativă asupra întregii sale opere, asupra

Sidney Poitier

● Un succes deosebit înregistrează, de ambele părți ale Atlanticului, filmul *Plimbare pentru un ucigaș* (regia Roger Spottiswoode) care marchează reintrarea „în scenă” a lui Sidney Poitier, ultima sa apariție actoricească datind din-

„Scenariștii italieni”

● A apărut de curând în Ed. Hatier, este semnată de Marie-Christine Questerbert și este intitulată *Scenariștii italieni*. Discuții, documente, luări de atitudine în ziare sau reviste, totul este strins

vieții sale. Am vrut să explorez această gaură neagră, acest vid. Am făcut din această «pană», mărturia unui refuz. Acest refuz al lui Baudelaire mă fascinează. I-am acordat puțința de a vorbi. I-am imaginat coșmarul”.

A doua carte, de asemenea o încercare de biografie, se numește *Leonard de Vinci* (483 p., Ed. Lattès) și este semnată de Serge Bramly. Și acest tinăr autor „vine” pe piață după un mare succes, cartea sa *La danse du loup*, dedicată prezentării Florenței în timpul agitat și ciudat al lui Savonarola. Excelență este ideea lui Bramly de a pleca, în încercarea de a creiona un portret cit mai exact al celui pe care-l numește „un Hamlet al istoriei artelor”, de la Codexurile mdrilene, precum și de la o multitudine de texte ale contemporanilor lui da Vinci. Desigur, așa cum bine se știe, noțiunea însăși de biografie a evoluat, nesurprinzând acest aport masiv de texte foarte sirguincios și exhaustiv citate. Totul, însă, sub pana unui autor de cea mai bună calitate.

Cr. U.

Premiile Marinee

● Ajuns la a XIV-a ediție, Premiul Internațional Marinee, acordat anual de un prestigios juriu prezidat de poetul Ignazio Buttitta, se numără printre distincțiile artistice cu rezonanță din Italia. Anul acesta, Premiul I pentru literă în limba literară a fost conferit ex aequo lui Elio Filippo Accrocca și lui Paolo Ruffilli, iar pentru literă în dialect sicilian lui Carlo Trovato și Ștefanu Puglisi. Întreaga activitate de pictor și grafician a lui Bruno Caruso a fost răsplătită cu Premiul Internațional Marinee, atribuit unor personalități italiene de celebritate mondială. În imagine, emblema Premiului Marinee.

● Nu de mult, Oona O'Neill-Chaplin s-a întâlnit cu sir Richard Attenborough pentru a discuta realizarea unui film despre viața lui Chaplin. Richard Attenborough a fost de acord, și acum regizorul trebuie să se fixeze la actorul care va interpreta rolul principal. Sugestia, apropiere între siluete, infățișare și mentalitatea actorului au fost neamărate. Au rămas din ce în ce mai puțini concurenți pentru a interpreta „rolul vieții lor”. Bob Hoskins ar trebui să slăbească douăzeci de kilograme, Robin Williams și Kevin Kline nu au un foarte bun accent englezesc. Rămin, deocamda-

Cine va fi Chaplin ?

tă, în concurență, Dustin Hoffman și Dudley Moore. (În imagine, Charlie Chaplin în rolul lui Charlot).

Diploma „Andersen”

● Recent, Consiliul internațional al literaturii pentru copii și tineret l-a decernat poetului Grigore Vieru din R.S.S. Moldovenească prestigioasă diplomă „Andersen”. Grigore Vieru este autorul, printre altele, al cărții *Albinața*, intrată în fondul de aur al literaturii pentru copii din U.R.S.S.

Premiile Poe

● Al patrulea Congres Internațional al literaturii poliștice care a avut loc la New York, a decernat tradiționalele premii Poe. Ele au răsplătit volumete *Old Bones* (Bătrânele ciolane) de Aaron Elkins, *Death among Strangers* (Moarte printre străini) de Deidre S. Laiken și, pentru debut, *Bimbos of the Death Sun* (Copiii Soarelui mort) de Sharyn McCrumb. Premiul pentru o carte documentară s-a decernat volumului *CBS murders* (Asasinii de la CBS) de Richard Hammer.

„Cartea anului '88”

● Așa este considerată de presa americană lucrarea lui David Scheim, al cărui titlu vorbește de la sine: *Contract asupra Americii*. Asasinarea de către Mafia a președintelui John F. Kennedy. Senzaționalele dezvăluiri încununează peste douăzeci de ani de investigații meticuloase.

„Oameni ai viitorului, amintiți-vă de mine!”

● Așa a scris cindva Guillaume Apollinaire. Luna aceasta s-au împlinit 70 de ani de cind a murit, victimă a unei gripe spaniole. Oamenii viitorului nu l-au uitat pe poetul mort la 38 de ani, pe omul fascinat de noutățile epocii sale: fonograful, cinematograful, avionul, automobilul etc. Oamenii viitorului îi citesc și prețuiesc opera, acordându-i rolul care i se cuvine în avangarda artistică și literară a începutului de secol douăzeci, celui care a știut să imbine modernismul cu erudiția, realitatea cu imaginarea, umorul cu melancolia. (În imagine, portretul lui Apollinaire de Picasso).

Ecranizare și editare

● Imperiul Soarelui (Empire of the Sun) este titlul celui mai recent film al regizorului american Steven Spielberg, după romanul omonim al lui J.G. Ballard. Apariția cărții pe piață este programată să coincidă cu premiera filmului, în care unul din roluri este deținut de romanierul însuși.

„Totul despre Capote”

● Gerald Clarke este autorul celei mai noi și mai controversate biografii despre Truman Capote, apărută cu acest titlu, la editura Simon și Schuster. Truman, susține Clarke, „ascundea în el două personaje complet diferite. Primul era un adolescent neastimpărat și bizar. Celălalt era un om extrem de inteligent.” Biograful susține că Truman era omul capabil să dea sfaturi excelente în toate problemele oricui, cu o singură excepție: lui însuși. Față de propria persoană, este de părere Clarke, Capote a procedat întotdeauna de-a dreptul autodestructiv. Pentru realizarea cărții Clarke a intervievat peste trei sute de persoane, unele de mai multe ori, la intervale de cinci, opt sau zece ani.

„Versurile diabolice”

● *Versurile diabolice* (The Satanic Verses), ultimul volum al scriitorului american Salman Rushdie, este, în ciuda titlului poetic, o carte de povestiri. Concepută, potrivit autorului, ca o călătorie epică, dramatică și comică în același timp, proza lui Rushdie explorează zonele de conștiință ale unor personaje în care binele și răul apar conjugate inseparabil. Ceea ce, după părerea lui Rushdie, le face contemporane societății în care trăiesc.

Memoriile lui Vanel

● Charles Vanel, decanul cinematografului francez, care se apropie de centenar, s-a hotărât să-și aștearnă pe hirtie, cu ajutorul Jacquelinei Cartier, memoriile, care vor conține portrete ale actorilor și regizorilor de teatru și film, întâmplări neobișnuite din viața slujitorilor scenei și ecranului, întâmplări obișnuite, strinse de-a lungul altor ani de viață și de carieră laborioasă.

„Viena modernă”

● În cadrul manifestărilor „Viena modernă” la începutul lunii noiembrie, capitala austriacă a găzduit concertele date de Pierre Boulez împreună cu ansamblul său *Inter Contemporain*. Cetelebrul dirijor și compozitor nu a mai concertat la Viena de multă vreme. Solista concertelor a fost Elizabeth Laurence.

Fotografiile lui Pierre Bonnard

● Pictorul Pierre Bonnard face parte dintre acei maeștri ai penelului care, la sfârșitul secolului 19, au folosit aparatul de fotografiat pentru a-și fixa motivele de inspirație. Între 1890—1900, el a fotografiat cercul restrâns al familiei și al prietenilor. Aceste lucrări au fost prezentate anul trecut la Musée D'Orsay din Paris și au fost reunite acum într-un volum publicat de editura müncheneneză Schirmer-Mosel sub titlul *Pierre Bonnard — fotograf*. Editorii lucrării consideră că fotografiile artistului i-au stimulat fantezia în fața sevăletului.

Top editorial

● Printre cele mai apreciate volume apărute în '88 în Marea Britanie se numără romanele *A far Cry from Kensington* (Un strigăt departe de Kensington) de Muriel Spark, *Out of this World* (În afara acestei lumi) de Graham Swift și *Who Killed Palomino?* (Cine l-a ucis pe Palomino?) de Mario Vargas Llosa.

JOHN GARDNER : „GENERAȚIILE SECRETE”

HEINEMANN, LONDRA, 1985

● „O carte de ficțiune axată pe evenimentele reale ale istoriei” — astfel își recomandă această voluminoasă scriere John Gardner. Este vorba de englezul John Gardner, autorul „jurnalelor” lui Moriarty, un fel de post-scriptum la Sherlock Holmes și, în același spirit, al romanelor cu James Bond după moartea lui Ian Fleming, nu de marele scriitor american cu același nume care și-a pierdut viața într-un accident de motocicletă. Acțiunea ei se desfășoară între anii 1909 și 1918 (cu un epilog datat 1935) și încearcă să reconstituie crearea și dezvoltarea serviciilor secrete britanice Mi5, Mi6 și GCHQ prin intermediul unei familii extinse, familia Railton, al cărei membri participă cu toții la „Marele joc” al spionajului. Funeraliile regelui Edward al VII-lea, în 1910, inaugurează o serie de runde în care spionajul englez și cel german își măsoară forțele și fiecare încearcă să dejoace planurile adverse. Până la începerea primului război mondial sînt plasați treptat pe teren, în puncte cheie, agenții care

transmit, neștiuți, informații, în asteptarea momentului cînd li se vor încredința misiuni mai active. O fiică a lui Giles Railton, seful clanului și unul din stâlpii serviciului secret britanic în curs de edificare, Marie, se mărită cu un francez, se stabilește împreună cu el la Paris, dar, ulterior, îndemnată de propriul ei tată, se încurcă cu un ofițer german și pleacă la Berlin. Malcolm, unul din fiii lui Giles, se căsătorește cu irlandeza Bridget și intră — cu dublu joc, ca, de altfel, mai toate personajele cărții — în tainele conspirației care avea să ducă la răscola și la terribila represiune sîngeroasă din 1913. Spionajul german își plasează concomitent oamenii în porturile britanice, dar și în preajma membrilor familiei Railton. Giles Railton îl recrutează, pe rînd, pe toți ai săi — propriii lui fii, fiii defunctului său frate, generalul William Railton, pînă la tinăra nepoată, Denise Grenot. În vîrstă de abia 16—17 ani, expediată în Belgia ocupată de germani, și pînă la nepotul Ramillies Railton, anume pregătit pentru ca să poată trece drept rus atunci cînd va pleca în

misiune în Rusia revoluționară. Războiul naval, fronturile europene, manevrele diplomatice, intrarea Statelor Unite în război, trezirea conștiinței naționale a națiunilor europene subjugate de imperiile încă intacte sînt privite din unghiul agenților de spionaj. Sînt prezente toate elementele acestui tip de roman, de la frumoasa agentă dublă, al cărei atu principal este farmecul feminin, pînă la ucigașul sadic, recrutat pentru inclinațiile lui criminale. Interogatorii subtile și interogatorii brutale, torturi, căderi, asasinat, conversații de salon și seducții interesate se succed după șabloane care pot să aibă sau nu corespondență în realitate. Banale sînt și metodele de presiune întrebuintate pentru a-l transforma pe agenții devotați în trădători: o ființă iubită ținută ostatecă de partea adversă, exploatarea slăbiciunilor de caracter etc. Dincolo de toate convențiile genului, aluziile la fapte cunoscute nu doar din istoria militară a primului război mondial, ci și din istoria spionajului (de exemplu desemnarea lui Somerset Maugham ca emisar pe

lingă Denkin) sînt menite să autentifice esafodajul general al povestirii. Biografia lui Giles Railton, comportarea lui, sînt însă atît de stranii, încît romanul în întregul lui ajunge să-l descumpănască pe cititor și să-l determine să reflecteze la defecțiunile ideologice motivate ale unor înalți demnitari din serviciul secret britanic într-un trecut mai recent. Acest Giles, unchiul, tatăl sau bunicul tuturor celor ce-și riscă libertatea, onoarea și viața — unui dintre ei pierzîndu-le chiar exclusiv din vina lui — falsifică de la un punct înainte partida, încleștește voite firele, îi periclitează grav pe cei ce-l sînt dragi, apoi îi trădează sau, dimpotrivă, îi salvează pe unii sacrificîndu-i pe alții, rîmînînd însă mereu mai presus de orice bănuială. Abia după moartea lui se descoperă adevărul și venerația tuturor descendenților se transformă în repulsie, fără însă ca repulsia să-i depărteze de cariera căreia i-au fost destinați de părințele denaturat — ea fiind, precum se știe, o carieră pe care doar murind o poate cineva părăsi.

AL. O.

N. IONIȚĂ

„Verba volant...” ?

(Proverb românesc)

● „François, soțul meu, scria cu mare plăcere scrisori și o făcea cu cele mai diverse ocazii. Alături de scrisori de circumstanță, care, după opinia mea, sînt importante pentru a cunoaște pe François în manifestările sale publice, sînt acelea pe care le scria dintr-o mare nevoie de

comunicare — pe care nu reușea s-o realizeze prin vorbe. Nu era un om sociabil, ci un tăcut și scrisul era pentru el un fel de eliberare. Am colaborat la sistematizarea scrisorilor, la alcătuirea notelor explicative. A fost dureros. Eu și François nu am fost prea mulți ani împreună și din aceste scrisori am aflat multe amănunte din viața și din copilăria lui, despre care nu mi-a vorbit niciodată. Sînt declarațiile făcute de Madeleine Morgenstern, prezentă în Italia cu prilejul iminentei apariții la Einaudi a traducerii volumului Truffaut — scrisori publicat în Franța la ed. Hartier. (În imagine, François Truffaut)

„Negociatorul”

● Noul roman al scriitorului Frederick Forsyth, intitulat *The Negociator* (Negociatorul) va apărea, într-o altă editură decît Hutchinson, acolo unde autorul și-a publicat majoritatea cărților care l-au făcut celebru. Este vorba de editura Bantam Press aparținînd grupului Bertelsmann, considerat în momentul

de față cel mai mare grup editorial multinațional din lume. Presa britanică reaminteste că pînă să fi fost publicat, în 1971, de Hutchinson, romanul *Ziua șacalului* fusese respins de un mare număr de edituri, pentru a deveni ulterior unul din cele mai mari succese de librărie postbelice.

„Lecția de poloneză”

● Nu de mult, la „Teatr Powszechny” (Teatrul Universal) din Varșovia a fost prezentată în avanpremieră piesa *Lecția de poloneză* a scriitoarei Anna Bojarska. După cum remarcă unul din croniciari, titlul poate trimite la unele lucrări din dramaturgia universală, ca *Lecția de germană* a lui Lenz sau la *Lecția* lui Ionesco. Piesa fixea-

ză un moment istoric din anul 1817, anume sfîrșitul vieții marelui patriot polonez Tadeusz Kościuszko, „profesorul” de poloneză din piesă, căruia îi aparține și muzica spectacolului, în prelucrarea lui Janusz Stoklosa. Regia spectacolului este semnată de regizorul Andrzej Wajda. Scenografia este realizată de Krystyna Zachwatowicz.

Proiect editorial Antonioni

● Escult, regizor, biograf și prieten al lui Antonioni, Carlo Di Carlo se va îngriji, împreună cu Vittorio Giacci, de un proiect editorial care prevede editarea, pînă în 1991, a șase volume dedicate operei marelui regizor italian. Pînă acum a fost publicat primul dintre ele — care se ocupă de filmele lui Antonioni în perioada 1942—1965. Volu-

mul II va include filmele anilor 1966—1985. Al treilea volum va reuni toată bibliografia antonioniană, urmînd ca volumul IV să includă diverse scrieri ale lui Antonioni, ordonate cronologic și filologic. Volumul V va cuprinde scrieri inedite și scenariile unor filme pe care nu le-a realizat. Ultimul va fi un album Antonioni.

Despre corespondențe

● La un colocviu care s-a desfășurat recent la Veneția avînd ca temă „Mostenirea literară a scriitorilor”, Stephen Joyce, nepotul celebrului scriitor, unicul descendent direct, a mărturisit cu emfază și dezinvoltură că a distrus corespondența bunicului James Joyce, cu sora sa Lucia, care a jucat un rol important în viața scriitorului. A mai declarat în continuare că a distrus de asemenea corespondența dintre Lucia și Samuel Beckett, care a fost în tinerete secretarul lui Joyce, de data aceasta însă, la cererea lui Beckett. Participanții, profesori universitari, critici și istorici literari, descendenți ai unor mari scriitori, au primit cu stupefacție mărturisirile nepotului Stephen. Din

„Eu sînt François Villon”

● Despre François Villon s-au scris multe biografii, unii dintre autorii lor oprindu-se, îndeosebi, asupra vieții extrem de aventuroase, care l-a dus, pînă la urmă, la condamnarea la moarte prin spînzurătoare, în 1462, oșindă de care a scăpat datorită unui decret obținut la timp; alții, deși n-au neglijat aceste laturi ale vieții lui, au insistat asupra fanteziei sale debordante, a meditațiilor și mărturisirilor sale du-

cel care au luat cuvîntul au fost ascultați cu mare interes moștenitorii poezilor W.B. Yeats și Ezra Pound, care s-au opus procedurii, socotind că viața și opera prestigioșilor lor ascendenți aparțin patrimoniului cultural universal. Stephen Joyce s-a disculpat susținînd că biografii marilor scriitori au produs de multe ori „neajunsuri ireparabile în unele familii”. După terminarea colocviului, polemica și-a continuat desfășurarea în publicațiile culturale americane. În timpul înflăcărului schimb de articole, în librăriile americane apărea un volum conținînd pasionanta corespondență dintre Henry Miller și Lawrence Durrell (1935—1980). (În imagine, James Joyce cu Stephen în 1938.

teroase din „Testamentul” și din „Marele Testament”. Nimeni n-a reușit însă, pînă acum, să scrie o biografie intradepășibilă. Marcel Jullian, în cartea sa recent apărută, purtînd titlul de mai sus, încearcă să facă acest lucru, deși o astfel de întreprindere e extrem de dificilă, întrucît François Villon e un personaj de roman polițist din Evul Mediu, iar viața lui conține multe pete albe.

Terpsichora în tradiția școlii franceze

● De curînd, pe scena Operei Române din București, doi primi balerini ai Operei Mari din Paris, Wilfride Piollet și Jean Guizerix, au prezentat, în cadrul unui recital de balet, patru lucrări coregrafice create în ultimele două decenii. Ca stil interpretativ, cei doi dansatori — stele ale Operei pariziene — aparțin școlii franceze de balet clasic, cea mai veche din Europa, alături de cea italiană, dar, dincolo de formația de bază, dovedesc o largă deschidere către neoclasic și modern.

Coregrafic, deși cele patru baleturi aparțin unor stiluri deosebite și au purtat patru semnături diferite, întreaga seară a stat sub semnul dansului ce urmărește în exclusivitate expresia mișcării în sine, fie că a fost vorba de dansuri de epocă, de dans neoclasic sau de dans modern. Spectacolul a debutat cu *Sonatina* de Maurice Ravel, în coregrafia creată în 1975 de George Balanchine, cea mai subtilă și mai bine realizată creație a seriei. În maniera lui Balanchine, neoclasic-modernă, muzica s-a împletit cu o suită dansantă foarte bogată în nuanțe și deosebită plasticitate, făcînd casă bună cu stilul în care erau formați dansatorii parizieni.

Inspirîndu-se din două lucrări de specialitate, apărute în primele decenii ale secolului al XVIII-lea, datorate lui Louise-Guillaume Pécour și Pierre Rameau, coregraful Francine Lancelot a conceput, în 1984, o reconstituire de epocă după baleturile de curte. Cele cinci dansuri intitulate *Trecutul simplu*, pe muzică de Jean-Philippe Rameau, executate de Wilfride Piollet și Jean Guizerix, cu parfum de epocă, prezent și în costum, au prezentat interes, în primul rînd pentru cunoscătorii dansului clasic, care au avut prilejul să urmărească o serie întreagă de pași, preluați de dansurile de curte ale folclorului apusean, aflați încă într-o fază frustră, pași ce au fost ulterior stilizați, rafinați pe parcursul a

două secole, pînă au ajuns la forma vocabularului clasic moștenit și de veacul nostru.

Balerinii francezi au mai interpretat și *Suita modernă*, pe muzică de John Cage, în coregrafia lui Merce Cunningham, (1973). Coregraful de renume în America și ulterior în Europa, Cunningham nu își propune să transmită idei și nici să declanșeze emoții prin dansul creat de el, neexistînd nici vreo istorie care să se povestească prin mișcare. Un atare gen de dans trăiește numai prin expresivitatea în sine a mișcării, or baletul *Suită* a avut numai cîteva momente în care mișcarea se reliefa prin valoare plastică, în rest așărînd ca o evoluție uscată a unor mișcări de origine clasică sau modernă, convertite într-o liniaritate vecină cu gimnastica.

Ultima lucrare de balet interpretată de cei doi balerini francezi a fost *Luna nouă* pe muzica lui Claude Debussy, în coregrafia concepută de Andy Degroat în 1983, și situată, așa cum declară însuși coregraful, „în domeniul poeziei abstracte”. Cîteva din studiile lui Debussy se inscriau, ca mișcare, în spațiul experimentalului — pe o temă, fixată în mare, intervenind improvizația interoretică — în timp ce alte cîteva studii aveau o coregrafie finită, de o plastică fluentă și originală, cu deosebire în variațiile concepute pentru balerin.

Wilfride Piollet s-a prezentat într-o formă bună în spectacolul bucurestean, delicatețea nuanțelor și siguranța dansului ei fiind evidente. Expresivitatea plastică corporală a lui Jean Guizerix s-a reliefat în mai multe momente ale spectacolului.

Obșnuiți cu evoluțiile spectaculoase, în sărituri și turații, proprii școlii clasice ruse, cei doi mesageri ai artei franceze ne-au reamintit care este esența școlii de balet francez: o mare bogăție de nuanțe, de o rafinată subtilitate.

LIANA TUGEARU

André BRUNELIN:

GABIN

Antract (II)

DUPĂ semnarea contractului (pentru filmul *Moontide*), Jean se mai ocupă o vreme de perfecționarea englezei sale. Ar fi mers poate și mai repede treaba, dacă nu ar fi preferat să-și petreacă aproape tot timpul în compania prietenilor francezi aflați la Hollywood în aceeași perioadă — Julien Duvivier, Jean Renoir, Marcel Dalio, René Clair, Jean-Pierre Aumont... Printre aceștia s-ar fi putut număra și Charles Boyer, dar Jean nu-l iubea. Antipatia, născută probabil dintr-o anume rivalitate profesională, data încă dinainte de război. Ceea ce îi reproșa Jean actorului francez de notorietate universală era mai ales faptul că ceruse naturalizarea încă din 1937, socotind că din momentul acela își va desfășura activitatea în Statele Unite. (Faptul este atestat de actorul Jean-Pierre Aumont, în cadrul unui interviu luat în 1987). Încetîndea administrativă a făcut ca respectiva naturalizare să fie perfectată abia ceva mai tîrziu, dar într-un moment psihologic delicat (izbucnise războiul). Jean — atît de exigent într-ale moralei cetățenești — nu trecuse ușor peste acest lucru. Nedreaptă atitudine, totuși, dacă ne gîndim că Boyer se zbătea mult la Hollywood ori de cite ori era nevoie să fie primiți ori ajutați foști compatrioți. Cînd i se repeta

lui Jean lucrul acesta, el încheca laconic discuția, concluzionînd:

— Din cauza reușcărilor o face!

REVEDEREA cu Michèle Morgan a fost, și de data aceasta, emoționantă. Dar nu despre ei au vorbit — totul fusese spus, totul era clar, acum, erau doar doi prieteni buni, doi dezrădăcinați, care se regăseau nu pentru a evoca amintiri comune, ci pentru a vorbi de țara lor natală, atît de sfîșiată. S-au întîlnit din ce în ce mai rar, apoi deloc după apariția în viața lui Jean a Marlenei Dietrich.

SOSIERA lui Gabin în Statele Unite nu a trecut neobservată de către foarte cunoscuta Marlene. Îi admira nespus și îi cunoștea cele mai bune filme. Se pare că înainte de a-l fi întîlnit, ar fi vorbit cu Zanuck, pentru semnarea contractului amintit, lucru foarte cu puțință, întrucît se știe că Marlene îi ajută — de cele mai multe ori cu extremă discreție — pe toți refugiații europeni care debarcau pe atunci în Statele Unite. Pe Jean, nu doar frumusețea și renumele ei l-au fascinat, ci și faptul că vorbea perfect franceza, că era profund europeană. Atît de europeană, încît cei din Statele Unite îi uitau deseori obirșia germană — mai exact, prusacă — socotînd-o franțuzoaică.

MARLENE și Jean — întîlnirea a două „mituri” aparent opuse. Arhetip al femeii fatale, în roluri care i-au adus glorie, Marlene devenise o stea greu accesibilă. Inteligentă, cultivată, foarte sensibilă și generoasă, îi ajută întotdeauna pe cei la care ținea și chiar pe cei cunoscuți de mai puțină vreme. Consacrarea pe plan internațional i-a asigurat-o filmul *Ingerul albastru* (1929). Dar oricît de exploziv ar fi părut cuplul Gabin-Dietrich, el nu a socat prea tare puritanismul american. Era socotit, mai degrabă, factice și ireal; ca să nu spunem anacronic. În realitate, între Jean și Marlene a existat o pasiune profundă, iar înțelegerea care îi unea — în pofida unor diferențieri — nu însemna deloc doar „fa-

ladă cinematografică” utilă unor nevoi publicitare; de așa ceva nu ar fi avut nevoie nici unul, nici celălalt. Și-apoi, Jean, care se simțea oarecum pierdut în America aceea, măcinat de dorul Franței, găsise în Marlene o iubită-prietenă; ea îi reda echilibrul. Pentru foarte mulți dintre prietenii lor intimi ei au format, neîndoielnic, un menaj, un cămin...

JEAN era neschimbat, același ca în Franța — simplu, modest și discret, deloc amator de viață mondenă. În schimb, Marlenei — în ciuda contestărilor ei talente de bună gospodină, de altfel frecvent traduse în practică — îi plăceau ieșirile în oraș, restaurantele, spectacolele de operă și balet. Jean o însoțea, desigur, ca să-i facă plăcere. Totuși, singurul lucru pe care l-l reproșa prietenii sale era obiceiul de a-i întreprinde, cu tot soiul de reflecții, momentele de cugetare, de adîncire în sine (momente pe care i se întîmpla să le trăiască pînă și pe un platou de filmare). — Ți-e gol capul, sună a dogă, îi plăcea Marlenei să glumească, ciocnîndu-l cu degetul frunții. Dar, imediat, adăuga: Să nu te schimbi în nici un caz, ești foarte bine așa!

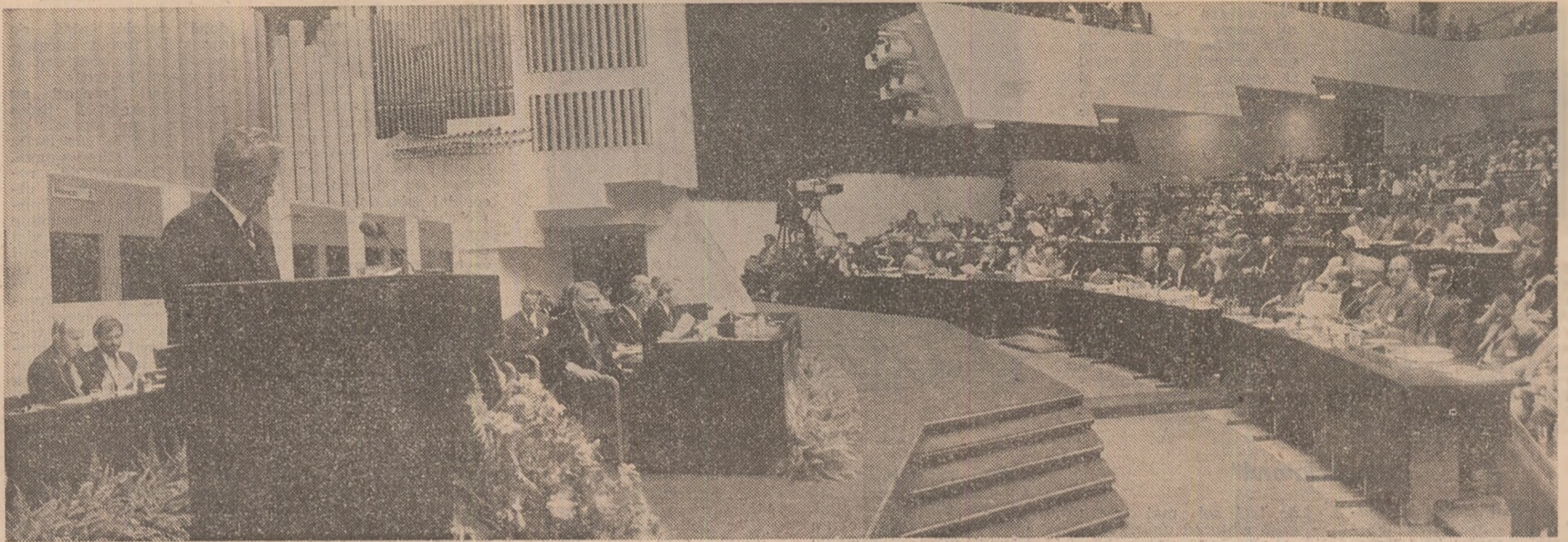
ÎN MEMORIILE ei, Marlene Dietrich a consacrat un vast capitol tuturor celor pe care îi denumește „Uriași”. Printre ei se află și Jean care, în plus, beneficiază de un subtitlu: „Încă un geniu — Jean Gabin”. Este cert că ea l-a iubit și admirat — două sentimente pe care niciodată nu le-a disociat. Legătura lor nu s-a întrerupt definitiv decît în 1947, ceea ce dovedea că Marlene nu a însemnat în viața lui o simplă „oportunitate”, legată de trecătorul său exil în Statele Unite.

„MOONTIDE”, turnat la mai bine de un an de la sosirea lui Jean în Statele Unite, nu a reprezentat, în fond, o reușită; sau nu a fost, în orice caz, succesul pe care contase casa de filme Fox. În privința limbii, Jean se descurca foarte bine, iar specialiștii i-au recunos-

cut în unanimitate remarcabilul accent american. „Cu engleza m-am știut descurca repede în viața de toate zilele; vorbirea ei în filme îmi crea însă probleme. Cei care mă ascultau, partenerii și regizorul, găsseau că totul funcționa bine. Eu, nu. Cînd joc în franceză, nu mă aud cu adevărat; în engleză, mă auzeam și chiar aveam impresia că un altul vorbea în locul meu. Era ca un fel de ecou, mă simțeam desincronizat. Gesturile, trupul, chiar și gîndurile îmi păreau a nu corespunde cu ceea ce rosteam. Penibilă impresie”.

PÎNĂ în momentul întîlnirii sale cu Marlene, Jean locuiea la hotel. După aceea, au închiriat o locuință într-o casă aparținînd Gretel Garbo, în cartierul Brentwood. Vizitați deseori de prieteni (ca Marcel Dalio, Renoir cu soția și alții), cele mai multe seri și le petreceau acasă. „Într-o seară — își amintește actrița Annabella — am fost la ei la masă, împreună cu Tyrone Power, André Daven și Danielle Parolla. Ne-a deschis Marlene, scuzîndu-se că vine direct de la bucătărie. Jean nu se întorsese încă de la studiourile Fox aflate în apropiere. Nu a întîrziat mult. Încă de la înțrare, Marlene i-a sărit de gît, asaltîndu-l cu întrebările. Știam că lui Jean nu-l prea erau pe plac efuziunile în public. Totuși, ne-a suris, îngăduitor, vrînd parcă să ne spună: «Scuzați-mă, după cum vedeți... mă lubește». La sfîrșitul cînei, Marlene i-a cerut lui Jean să ne cînte acompaniindu-se cu acordeonul; i l-a adus chiar ea. După aceea i-a pus un fular în jurul gîtului și oarecum șmecherește o caschetă pe cap. Fără să se lase prea mult rugat, ne-a oferit cîteva cîntece din repertoriul său. Încîntătoare scenă, ușor anacronică în vila aceea hollywoodiană cu piscină și palmieri californieni. Pentru Jean însă — căruia dorul de țară nu-i dădea răgaz — clipa se învăluise în nostalgia...”

Traducere și adaptare de
Elsa Grozea

La tribuna Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa de la Helsinki

Afirmarea unei gândiri noi în relațiile internaționale

CERINȚA imperioasă a afirmării unei noi gândiri în relațiile internaționale — subliniată cu vigoare în Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la stadiul actual al societății socialiste românești și perspectivele dezvoltării sale viitoare, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare; rolul statului și al organismelor democratice. Creșterea rolului Partidului Comunist Român și activitatea ideologică, politico-educativă, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare. Raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale din 28 noiembrie — a devenit și devine în actualul moment istoric o condiție esențială a soluționării problemelor mondiale, a împlinirii năzuințelor de mai bine ale popoarelor, a păcii și progresului. Într-o epocă confruntată cu probleme noi și atât de complexe, o gândire nouă se impune ca fiind de fapt singura în măsură a scoate problemele internaționale din impas, a depăși rutina unor mecanisme conservatoare, a promova soluții originale, idei inedite, în consonanță cu dinamismul epocii. Noua gândire devine în acest fel o adevărată „cheie de boltă” în lupta popoarelor spre a imprima un curs nou întregii vieți internaționale, mersului impetuos al evenimentelor, care se desfășoară astăzi în lume. În concepția României, noua gândire se înfățișează ca fiind prin excelență o gândire a acțiunii, străină oricărui dogmatism, capabilă de deschideri teoretice remarcabile, înzestrată cu posibilitatea de a prefigura concepte și soluții novatoare pentru edificarea unei autentice lumi a păcii, bazată pe recunoașterea interdependențelor, pe luarea în considerație a intereselor tuturor națiunilor care conviețuiesc alături astăzi în lume. Este meritul președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate de talie mondială și eminent conducător al poporului nostru de a fi reușit să elaboreze o concepție novatoare, de mare deschidere, cu privire la relațiile internaționale, caracterizată prin originalitate, prin fundamentul său profund științific, prin înțelegerea și întreprunderea permanentă a intereselor naționale ale poporului român cu interesele generale ale păcii și progresului, ale prosperității tuturor națiunilor și popoarelor lumii.

Incununiind un efort de gândire laborios, promovat cu consecvență și originalitate în toată perioada care a urmat Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român, teza cu privire la necesitatea afirmării unei noi gândiri în abordarea și soluționarea problemelor internaționale se întemeiază pe realitatea faptelor, care atestă cu putere că „în fața omenirii se pun noi probleme, sînt necesare răspunsuri clare care să corespundă intereselor de dezvoltare, de pace, de libertate și independență ale popoarelor”^{*)}. Existența unor probleme noi reclamă, în mod firesc, în concepția țării noastre, abordări creatoare, depășirea vechilor standarde de gândire, o viziune revoluționară, profund novatoare cu privire la fenomenele mondiale, în măsură să permită rezolvări durabile, echitabile și de perspectivă tuturor dosarelor prioritare ale epocii, rămase „în suspensie” datorită faptului că vechi modalități, vechi abordări au încercat să frizeze manifestarea plenară a capacității și creativității popoarelor, a aptitudinii lor de a dezbate și a hotărî în mod suveran problemele ce le privesc.

În rindul problemelor cruciale, de a căror soluționare depinde în mod direct conviețuirea pașnică a popoarelor pe planeta noastră, prosperitatea și viitorul întregii umanități, problemele păcii și războiului se impun prin însemnătatea și gravitatea lor excepțională în condițiile unei lumi suprasaturată de arme, în care pericolul de război este încă prezent și continuă să se manifeste importante contradicții și deosebiri de interese între state și grupuri de state. Atrăgînd atenția asupra pericolului războiului nuclear, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia în magistrala Expunere din 28 noiembrie: „Este necesar să se ajungă la înțelegerea generală că, în condițiile armelor nucleare, nu există decît o singură cale, o singură politică — aceea de renunțare cu desăvîrșire la forță, la război, de realizare a unei noi gândiri și a unei politici noi, democratice, care să excludă forța și războiul

din viața internațională.”. Dînd păcii dimensiuni noi, ridicînd-o la rangul unui adevărat drept al oamenilor și popoarelor, ce se cere apărut și garantat, în condițiile înfăptuirii unor mutații adînci în viața internațională, în însăși conștiința popoarelor, tovarășul Nicolae Ceaușescu are meritul de a fi elaborat o strategie cuprinzătoare pentru apărarea păcii, de a fi definit principalele direcții de acțiune în care popoarele trebuie să acționeze în zilele noastre pentru a da păcii un conținut real și concret. Așa cum se cunoaște, din inițiativa președintelui României, diplomația noastră a elaborat un program complex de dezarmare, s-a pronunțat și se pronunță pentru eliminarea armelor nucleare, acționează cu hotărîre pentru importantă reducere ale armamentului convențional, manifestîndu-se pretutindeni ca o prezență dinamică și cit se poate de activă, în toate dezbaterile internaționale consacrate dezarmării.

VITAL interesată în problemele păcii și securității în Europa, România a elaborat o concepție clară cu privire la conținutul, dimensiunile și modalitățile de înfăptuire ale securității și cooperării pe continent. Participînd activ la lucrările Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, în toate fazele acesteia, România militază pentru traducerea în viață a documentelor adoptate la Helsinki ca un tot unitar, pentru transformarea continentului nostru, suprasaturat de arme, într-o „Europă unită”, continent al păcii, colaborării și încrederii între națiuni. În întreaga lume, în cadrul unor prestigioase reuniuni și manifestări internaționale, au devenit bine cunoscute și apreciate pozițiile consecvente și constructive ale României, ale președintelui său, pentru retragerea trupelor străine aflate pe teritoriul altor state, pentru desființarea bazelor militare, pentru reducerea forțelor armate, pentru diminuarea și în perspectivă desființarea concomitentă a celor două alianțe militare. Este convingerea țării noastre că Europa, continent posedînd o impresionantă istorie și legat prin mii de fire de făurirea unor strălucite valori culturale, de momente remarcabile ale culturii universale, poate oferi întregii lumi — dacă popoarele vor acționa în mod consecvent — imaginea unui continent al păcii, în care relațiile dintre țări și popoare vor fi cirmuite ireversibil de principiile dreptului internațional și din care vor dispărea pentru totdeauna sursele de tensiune și neîncredere.

ESTE semnificativ faptul că noua gândire, în lumina recentei Expuneri, este indisolubil legată de respectul normelor și principiilor dreptului internațional, de democrația internațională, de înflorirea științei, a culturii, a umanismului, de emanciparea tuturor popoarelor în perspectiva afirmării unor noi rînduiri de viață pe planeta noastră, chemate să dea curs deplin cerințelor manifestării independente a națiunilor, dorinței lor de a trăi în pace, de a-și edifica raporturile pe baza unor relații noi. Răspunzînd cerințelor obiective ale conviețuirii statelor în actuala etapă istorică, principiile relațiilor internaționale — ce devin coordonate esențiale ale noii gândiri — se înfățișează ca norme imperative de conduită a statelor ce proiectează pe primul plan al raporturilor dintre ele valorile esențiale ce se cer consacrate într-o ordine nouă, democratică, bazată pe respectul egalității și demnității tuturor popoarelor: pacea, suveranitatea, cooperarea dintre națiuni.

O cerință de cea mai mare importanță a noii gândiri, strălucit intruchipată în opera teoretică și acțiunile președintelui României, o constituie, de aceea, angajarea militanță, cu conștiința deplinei responsabilități în acțiunea pentru eliminarea definitivă a politicii de forță și de amenințare cu folosirea forței, pentru soluționarea pe cale pașnică a tuturor problemelor litigioase și diferendelor dintre state. De la înalta tribună a unor congrese și conferințe naționale ale partidului, în convorbiri purtate cu șefi de state, cu reprezentanți ai presei, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat cu aceeași vigoare ideea că oricît de îndelungate și grele ar fi tratativele, negocierile reprezintă singura cale rațională de soluționare a problemelor litigioase dintre țări, singura alternativă la folosirea forței și la acțiunile militare.

DESCHIDEREA adînc umanistă a noii gândiri se regăsește într-un mod pregnant în propunerile și inițiativele promovate de România pentru eliminarea situației de subdezvoltare, pentru lichidarea profundelor decalaje care despart astăzi țările dezvoltate de cele în curs de

dezvoltare. Concepția președintelui Nicolae Ceaușescu cu privire la noua ordine economică și politică internațională — concepție ce se bucură de un înalt prestigiu, de o deplină recunoaștere în întreaga lume — pornește de la o premisă profund umanistă, corelînd problemele păcii cu cele ale dezvoltării, relevînd uriașa însemnătate a deblocării sumelor folosite pentru înarmări și a utilizării lor în scopul ridicării nivelului de trai al popoarelor.

PRONUNȚîNDU-SE pentru schimbări fundamentale în viața internațională, pentru o autentică securitate în Europa și în întreaga lume, pentru rînduiri internaționale noi, democratice, avantajoase tuturor statelor lumii, noua gândire preconizează o reconsiderare de ansamblu a întregului sistem internațional, în concordanță deplină cu comandamentele profund umaniste ale dreptului și ale echității. Pe zi ce trece devine tot mai evident că marile probleme ale vieții internaționale nu își pot găsi soluții reale și eficiente atîta timp cît în relațiile dintre state vor continua să subziste vechile practici și metode, cît timp va acționa încă politica de forță, inegalitatea în procesul decizional, cît timp se va manifesta încă tendința unor state puternice de a-și impune punctul de vedere în dauna altora. Noua gândire nu este de conceput, de aceea, decît în strînsă conexiune cu procesul democratizării relațiilor internaționale, al unei autentice participări a tuturor statelor la soluționarea problemelor de interes comun. În actualele condiții istorice se impune, în special, o participare tot mai puternică la viața internațională a țărilor mici și mijlocii, a statelor în curs de dezvoltare, a țărilor neutre și nealinierte, care formează majoritatea covârșitoare a omenirii. Organizația Națiunilor Unite — cel mai reprezentativ forum mondial la activitatea căruia România aduce o apreciată contribuție — trebuie să-și adapteze și ea mai mult structurile și mecanismele la cerințele unei lumi în schimbare, la nevoile rezolvării în comun, pe baza egalității și consensului, a unor probleme de importanță istorică.

CONTINUÎND tradițiile unei politici care a conferit României un larg prestigiu internațional, o recunoaștere bine meritată, remarcabilele idei teoretice cu privire la necesitatea noii gândiri pun în lumină încă o dată originalitatea, spiritul permanent novator al politicii externe a țării, strălucit îndrumată de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Este convingerea fermă a României că, dincolo de orice obstacole, problemele internaționale atît de complexe ale zilei de azi își pot găsi soluționarea dacă popoarele vor acționa consecvent, dacă va exista un autentic spirit de cooperare și înțelegere. „Vorbînd de noua gândire politică — care trebuie să se afirme — este necesar să subliniem cu putere principiile ce trebuie să stea la baza acestei gândiri, schimbările radicale care trebuie să aibă loc în raporturile internaționale, în politica internațională și care să pornească întotdeauna de la înlăturarea cu desăvîrșire a oricărui amestec în treburile interne ale altor popoare, de la asigurarea progresului economic și social, a independenței și suveranității popoarelor” — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu încă în Tezele din aprilie, remarcabil document ce sintetizează gândirea creatoare a partidului nostru.

Evaluînd fenomenele internaționale în dinamica lor, perspectiva tendințelor și contradicțiilor ce se manifestă în politica mondială, noul și vechiul în confruntarea ce le opune și care marchează atît de puternic întreaga evoluție a relațiilor mondiale, noua gândire, idee generoasă ce pornește de la necesitatea unor autentice și necesare schimbări în sistemul internațional, în mecanismul soluționării problemelor internaționale, exprimă încrederea în capacitatea forțelor păcii și progresului de a impune rezolvări constructive marilor probleme ale epocii, de a instaura definitiv pe planeta noastră un climat de pace și colaborare. Ea pune în lumină în mod strălucit originalitatea și creativitatea permanentă a gândirii partidului nostru, a eminentului său conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, aptitudinea de a interpreta creator și permanent într-un spirit nou fenomenele epocii, de a orienta efortul și capacitatea întregii noastre națiuni spre noi și mărețe împliniri ale aspirațiilor sale de bunăstare și progres, într-o lume a păcii, a egalității, a respectului independentei tuturor națiunilor.

Victor Duculescu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Apare sub conducerea unui consiliu redactional coordonat de
DUMITRU RADU POPESCU
președintele Uniunii Scriitorilor

Redactor șef adjunct Ion Horea Secretar responsabil de redacție Roger Câmpeanu

5 lei

